

Саду як қисса аз ҳаёти Умар ибни Хаттоб (р)

**Мутарҷим:
Муҳаммадиқболи Садриддин**

ББК 86,38+87,717

С-15

Бунёди Ҷамъиятии Васатият тақдим мекунад

Китоб фарогири қиссаҳои пурҳикмат ва ибратомӯз аз ҳаёти рӯзмарраи босаодати халифаи сеюми мусулмонон амирулмўъминин Умар ибни Хаттоб (р) мебошад. Китоб барои доираи васеи ҷавонон, донишҷӯён ва толибилмони мадориси динӣ, аҳли зиё ва оммаи мусулмонон тақдим мегардад.

Номи китоб: Саду як қисса аз ҳаёти Умар ибни Хаттоб (р)

Мутарҷим: Муҳаммадиқболи Садриддин.

Муҳаррири масъул: Файзуллоҳи Аҳё.

Хуруфчинон: Меҳробону Раҳимбек, Фирузаи Давлатназар.

Масъули чоп: Неъматуллоҳи Акрам.

Ношир: ҶДММ «Сунатулло»

Супориш: № 9

Таърихи чоп: 20.04.2009

Теъдод: 5000 нусха

ISBN 978-99947-733-0-5

Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон

Пешгуфтор

Пас аз ҳамду ситоиши Холиқи ин кавну макон ва дуруду салавати бепоён бар паёмбараш – ҳазрати Муҳаммади Амин, ки рисолаташро барҳақ адо намуд ва ҷомеаи башариро тавассути Қуръони пурҳикмат ва ахлоқи волеяш пурнур ва комилан дигаргун сохт.

Ҳазрати Муҳаммад (с) бо тақя ба Қуръон ва суннаташ сарсупурдагони зиёдеро дар атрофаш ҷамъ намуд ва дар партави ин ду шахсонеро тарбия кард, ки ҳар яки онҳо родмардони роҳи илоҳӣ, ҳакимони фарзона ва диловарони майдони мубориза буда, дар таърихи башар беназиранд. Онҳо шогирдони мактаби Муҳаммадӣ буда, дар партави Китоби Илоҳӣ парвариш ёфтаанд.

Яке аз он родмардон Умар ибни Хаттоб, бо лақаби ифтихории Форук буд, ки воқеан дар айёми зиндагиаш ба густариши дини ислом дар атрофу акнофи олам саҳми бузург гузошт. Аҷдодони мо дар он айём аз динҳои мунҳарифа ва ботила рӯй гардонида бо пазириши дини поки илоҳӣ – ислом мушарраф гардиданд, ки ин лоиқи ситоиш аст. Аз ин хотир, мо тоҷикон, чун номи мубораки Умар разияллоху анхуро¹ шунавем дар пеши рӯи мо симои шахсе намудор мегардад, ки ӯ сабаби мушарраф шудани аҷдодони мо ба дини Ислом гардидааст. Ислом аз ин миллат 22 ҳазор шоиру нависанда ва мутафаккири соҳибдевон ба ҷомеаи ҷаҳонӣ пешкаш намуд, ки мояи фаҳри яқояки мост.

Пас, ҳар як фарди мусулмони тоҷикро зарур аст, ки ин шахсияти бузургро, ки аҷдоди моро ба чунин шукӯҳу шаҳомат мушарраф сохтааст, шиносем ва дӯст дорем. Хонандаи гиromӣ, бо инояту лутфи Худованди Маннон китоби «Саду як қисса аз ҳаёти Умар ибни Хаттоб (р)» низ тарҷума ва ба дасти шефтагони асҳоби

¹ Разияллоху анху - яъне Худо аз ӯ хушнуд бод. Аз ин ба баъд ин ибора, ки пас аз номи саҳобাগони гиromии Паёмбар (с) меояд, шояд дар шакли ихтисоршудаи (р) навишта шавад.

Расули акрам (с) расид. Воқеан анҷоми ин амали пуршараф барои банда як қарз буд.

Қобили тазаккур аст, ки дар таҳия ва таҳрири матни тоҷикии ин китоб нақши бародари гиромӣ Шараф Атоев қобили арҷгузорист ва аз эшон бениҳоят сипосгузорем.

Дар охир аз ҳар хонандаи азиз таманнои онро дорем, ки дар ҳаққи мутарҷим ва касоне, ки дар ин амали хайр саҳм гузоштаанд, дуои неки худро дарёғ надоранд.

Орзуи мо ин аст, ки Худованди Маннон моро дар рӯзи қиёмат бо ҳабиби худ ва ёрони босафояш маҳшур гардонад.

Муҳаммадиқболи Садрӣддин.

Ба номи Худованди бахшояндаи меҳрубон

Умар ибни Хаттоб (р) дар сатрҳо

Номи пурраи ӯ Абӯхафс Умар ибни Хаттоб ибни Нуфайл ибни Абдулуззо ибни Риёҳ ибни Абдуллоҳ ибни Қурт ибни Разоҳ ибни Удай ибни Каъб ибни Луай ибни Ғолиб Қурайшӣ ал-Адавий буда. Ӯ амирулмўъминин ва дуввумин халифаи рошидин, соҳиби каромат ва сарлашқари футуҳот ҳисоб меёбад. Худованд тавассути ӯ исломро иззат дод ва озорҳоро аз мўъминон бардошт. Ӯ тозиёна ва шамшерро дар роҳи ҳақ мезад. Худованд тавассути ӯ ҳақро аз ботил ҷудо намуд ва ӯ низ яке аз пешохангони дини ислом аст, ки раъяш бо Қуръон мувофиқат кардааст ва Худованд ба дасти ӯ дин ва имонро мунташир намудааст ва шайтон аз ӯ дар ҳарос буд. Марде буд дорои виқору ҳайбат ва бешак ӯ чароғи аҳли ҷаннат ҳаст. Дар ҳалимӣ аз ӯ ҳалимтар дида намешуд ва дар баҳшиш, ҳеч кўтоҳӣ наменамуд. Зуд ба рикқат меомад ва гирён мешуд. Хидматгори нотавонон ва кўмаккунандаи онон буд. Пешвои одилу халифаи фозил ва шоҳиди бузургтарин воқеаҳо буд. Дар дифоъ аз дин қалъаеро мемонд. Аввалин шахсе буд, ки дар назди Ҳарам (Каъба) ошкоро намоз гузошт ва ошкоро ҳиҷрат намуд. Ӯ забони ростгў дошт. Ба ҳақпарастӣ дар роҳи Худо шинохта шуда буд. Аз суҳанҳои суҳанчинон ва бадгўён наметарсид ва дар андозаҳои муайяннамудаи Худованд устувор буд. Насабаш ба насаби Паёмбар (с) дар Каъб ибни Луай ибни Ғолиб рост меомад¹. Сздаҳ сол пас аз соли фил* таваллуд шуда² панҷ сол қабл аз ҳиҷрат* ислом овардааст³.

¹ Ибни Саъд дар китобаш «Табакот» дар ин бора овардааст, (3/265). Ин гуфта дар «Махзу-с-саов» (1/131) низ омадааст.

² «Ал-Истиғоб (3/1145)», «Махзу-с-саов» (1/129).

³ Ал-Аълом (5/45).

* Соли фил, соли 570 милодӣ буда ва солест, ки Паёмбари Ислом дар ин сол ба дунё омадаанд ва солест, ки Абраҳа бо лашқараш, ки филсавор буданд ва қасди вайрон намудани хонаи Каъбаро доштанд, ба Макка ҳуҷум оварданд, вале ӯ бо лашқараш аз боридани санғо, ки паррандагоне бо номи Абобил дар минқор доштанд ва болои онҳо мепартофтанд, ҳама ҳалок гардиданд.

* Ҳиҷрат – ибтидои солшумории мусулмонон, ки баробар ба 16 июли соли 622 милодӣ буда, мувофиқ ба рўзи ҳиҷрат – яъне рўзи кўчидани Муҳаммад (с) аз Макка ба Мадина мебошад..

Дуои Паёмбар дар ҳаққи Умар (р)

Паёмбар саллаллоҳу алайҳи ва саллам дар ҳаққи ӯ ба ин мазмун дуо намуда гуфтанд:

-Эй бор Худоё, Исломо нерӯву иқтидор бахшо, ба яке аз ин ду марде, ки назди Ту маҳбубтар бошад. Бо Умар ибни Хаттоб ё бо Амр ибни Ҳишом – яъне, Абӯҷаҳл.¹

Яке аз он ду мард, Амр ибни Ҳишом (Абӯҷаҳл) буд ва дигарӣ, Умар ибни Хаттоб (р) мебошад, ки дар алифбои арабӣ Умар ва Амр як хел навишта мешаванд. Худованди меҳрубон дуои Паёмбарро қабул намуда, аз миёни ин ду Умар - Умар ибни Хаттоб (р) – ро маҳбуби Худ қарор дод, ки Исломи азизро ба воситаи ӯ иззат бахшид ва хавфу тарсро аз дили мусулмонон дур кард ва чунон дар ҳаққӣ устувораш гардонид, ки лақаби Умари Форук – яъне, ҷудокунандаи байни ҳақ ва ботилро соҳиб гашт ва дар муомила ва коргузориаш чунон адолат нишон дод, ки унвони Умари Одил ба худ гирифт ва дар тақво ва садоқаташ нисбат ба дин ва Паёмбари Худо ба дараҷае расид, ки шарафёби унвони Амирулмўминин ва ёри дуввуми Паёмбар (с) гашт.

Ҷазилати Умар (р)

Ӯ дорои ҷазли бузург аст. Паёмбари Худо (с) дар шаъни ӯ гуфтааст: «Худованд бар забон ва қалби Умар ҳақро додааст.»²

Паёмбари Худо (с) дар ҳадиси дигаре фармудаанд: «Агар пас аз ман паёмбаре мебуд, ҳароина, ӯ Умар буд.»³

Боз Паёмбари Худо (с) фармудааст: «Дар қавмҳои пеш аз шумо муҳаддисон буданд ва агар дар уммати ман як нафар бошад, пас ӯ Умар аст».⁴

Дар ҷои дигар Паёмбари Худо (с) фармудааст: «Ҳароина ман шайтонҳои инсу ҷинро мебинам, ки дар ҳақиқат, аз Умар гурехтаанд».¹

*- Саллаллоҳу алайҳи ва саллам (яъне дуруди Худо бар ӯ бод). Дар оянда баъд аз зикри номи Паёмбар дар дохили қавсӣ (с) навишта мешавад.

¹ Тирмизӣ (5/617). Усуду-л-ғоба фӣ маърифати-с-саҳоба. Манокиби Умар (р).

² Аҳмад (5/145,165).

³ Аҳмад (4/154) Тирмизӣ (5/619).

⁴ Бухорӣ (3486). Умдату-л-қорӣ – шарҳи Саҳеҳи Бухорӣ (3689).

Ҳазрати Алӣ ибни Абутолиб гуфтаанд: «Бехтарини ин уммат пас аз паёмбарамон Абӯбакр (р) ва баъд аз он Умар (р) аст».²

Дар қорҳои зерин аз дигарон пешдастӣ намуд

Аз ҷумлаи пешоҳангиҳои Умар (р), нахустин бор, ошқоро аз Макка ба Мадина ҳичрат карданаш буд.

Ӯ аввалин шахсе буд, ки амирулмуъминин номида шуд ва аввалин бор солшумории ҳичрии камариро ҷорӣ намуд. Ӯ мардумро барои адо намудани намози таровех дар шабҳои рамазон ҷамъ намуд ва ба ҷамъоварии Қуръон ишора кард. Аввалин касе буд, ки додани ҷоизаро барои хофизони (қориёни) Қуръон муайян намуд ва нахустин халифае буд, ки ҷизро аз фақирони аҳли зимма бардошт ва оҷизии эшонро бартараф кард. Ӯ аввалин касе буд, ки аз аҳли зиммаро иқоматгузорӣ кард. Ва аввалин шахсе буд, ки ба фаро хондани ҷавонон ба хидмати аскарӣ амр намуд. Он ҳазрат шахсе буд, ки қозиҳо ва шахсиятҳои аз дин боҳабарро ҳамроҳ бо лашкар мефиристонд. Аввалин шахсе буд, ки фармонҳои навишташударо қабул намуд ва маҷлисҳо ва нишастҳои ҷудогонаро бо сарлашқарон ва волиҳо баргузор кард. Ӯ нахустин амире буд, ки шабонгоҳ худ аз аҳволи раияташ боҳабар мешуд. Бо қарори ӯ аввалин маротиба девонҳо таъсис ёфтанд ва навиштан ё сабт намудани номҳои лашқариён ба роҳ монда шуд. Инчунин амр кард, ки барои ҳар навзоди дар оилаи мусулмон ба дунё омада, маблағи муайян дода шавад. Ӯ аввалин шуда барои меҳмондорӣ хонаи алоҳида - меҳмонхона бино намуд.

Вафоти Умар (р)

Ӯро Абулӯълъаи Маҷусӣ, ки ғуломи Муғира ибни Шўъба буд, ноҷавонмардона, бо задани ханҷаре бар паҳлӯяш, ҳангоми адои намози бомдод, ба қатл расонд. Пас аз зарбаи он ханҷар, се рӯзи дигар зинда буд ва сипас ҷон ба Ҳақ супорид. Он ҳазратро дар паҳлӯи Паёмбар (с) ва рафиқаш Абӯбақри Сиддиқ (р) дафн намуданд.

¹ Тирмизӣ (5/580).

² Бухорӣ (3468).

1. Зане, ки Худованд суханаширо шунид

Зане дар роҳ, дар дасташ асо равон буд. Қомати ўро пирӣ ҳам карда буд, аз ин рӯ бо машакқат роҳ мерафт. Пиразан Умар ибни Хаттоб (р) – ро, ки дар миёни қавм буд, бо ишора ба канори роҳ даъват кард. Умар (р) ба пиразан наздик шуда, дастонаширо ба зонуҳояш гузошта, қоматаширо ҳам намуд, то ки суханони пиразанро бишнавад. Ва ин ҳолат хеле идома ёфт, зеро овози он пиразани нотавон хеле паст буд ва Умар (р)-ро водор намуд, ки дар чунин ҳолат дуру дароз биистад. Баъди чанде, Умар (р) мушкили пиразанро ҳал намуда, аз назди ӯ бозгашт. Ҳангоме, ки Умар (р) ба сӯи қавм бозгашт, марде аз онҳо ба Умар (р) хитоб намуда, чунин гуфт:

- Эй амирулмўминин чаро ту бо як пиразан андармон шуда, мاردони Қурайширо мунтазир кардӣ?

Умар (р) гуфт:

- Вой бар ту! Оё медонӣ ин зан кӣ буд?

Мард гуфт:

- На.

Умар (р) гуфт:

-Ин ҳамон занест, ки Худованд шикоятширо аз фарози ҳафт осмон шунид. Ин зан Хавла бинти Саълаба буд. Савганд ба Худо, агар ӯ аз ман дур намешуд, то шаб ман мунтазир меистодам, то ин ки ҳочаташиро адо намоям.¹

2. Пиразани шоира

Дар як гўшаи шаҳри Мадина кулбаи кўчаке ҷойгир буд. Нури хирае ҷароғи кулбаро равшан мекард. Умар (р) ба он кулба наздик шуд. Пиразане бо либосҳои сиёҳ дар хона менишаст. Нури ҷароғ он қадар тира буд, ки дидани шахс дар хона номумкин буд. Пиразан чунин мисраҳоро замзама менамуд:

Бар Муҳаммад дуруди бепоён,

Саҳарҳез буду ҷашмаиш буд гирён.

Гўянд варо дуруд беҳтаринон,

Вале шеър ам зи васфаиш дар гил афтон.

Ҳамехоҳам, ки андар рӯзи маҳшар,

Ба зери байрақиш бошам санохон.

¹ Ниг: Дорамӣ (26) «Фй-р-радди ала-л-ҷаҳмия...», саҳ 886, Ал-Канз (2/250).

Ин мисрахо Умар (р)-ро ба ҳаяҷон оварданд ва рӯзҳои рафта ба ёдаш омад. Ў беихтиёр гирён шуд ва ашки сӯзон ба рухсораҳояш равон гардид. Сипас, каме ором шуда, дари кулбаи пиразанро кӯфт. Пиразан гуфт:

- Кистӣ?

Дар ҳоле ки Умар (р)-ро гиря гулӯгир намуда буд, гуфт:

- Ин манам Умар ибни Хаттоб.

Пиразан гуфт:

- Маро ба Умар коре нест. Чӣ шуд, ки дар ин бевақтии шаб Умар омад?

Умар (р) гуфт:

- Туро боке набошад, Худованд бар ту раҳм кунад. Лutfан дарро боз намо. Пиразан дари кулбаашро кушоду Умар (р) вориди он шуд. Ў бо лутф аз пиразан хоҳиш кард:

- Он шеъреро, ки пештар хондӣ, замзама бинамо. Пиразан дубора он шеърро хонд. Ҳангоме ки шеърхониро ба поён расонид, Умар (р) гуфт:

- Мехоҳам, ки маро низ дар шеър зикр кунӣ. Он пиразан гуфт:

- Ё Омурзгор! Умарро биёмурз.

Инро шунида, Умар (р) хушнуд шуд ва бозгашт.¹

3. Тифли гурусна

Кӯчаҳои шаҳри Мадина аз тоҷироне, ки аз ҳар гӯшаву канор омада буданд, пур гашт. Шаҳро садои онҳо фаро гирифта буд. Ин хангом Умар (р) ба Абдурахмон ибни Авф (р) гуфт:

- Биё, имшаб моли тоҷиронро посбонӣ намоем, то аз дуздӣ эмин бошанд. Пас ҳар ду машғули посбонӣ шуданд. Дар аснои намозгузорӣ, садои тифлеро шуниданд, ки гиря мекард. Пас аз намоз Умар (р) ба тарафи он садо равон гардид ва ба модари он тифл, ки мехост тифлашро хомӯш кунад, гуфт:

- Аз Худованд битарс ва бо тифлат хуб муомила намо. Сипас Умар (р) ба сӯи макони пештарааш бозгашт, ки ногоҳ садои он тифл дубора баланд шуд. Умар (р) дубора ба сӯи модари тифл бозгашт ва суханони пештараашро такрор кард. Пас, дар охири

¹ Ниг: «Мунтахабу канзу-л-уммол» (4/381).

шаб боз садои гирия ҷонхароши тифл баланд шуд. Умар (р) ба назди он тифл омад ва бо сахтӣ ба модараш гуфт:

-Ҳайфи ту, мебинам, ки модари баде ҳастӣ, ки бо тифлат меҳрубонӣ надорӣ. Модари тифл бо андӯх чунин гуфт:

- Эӣ бандаи Худо, имшаб маро ба танг овардӣ. Ман меҳоҳам ўро аз шир ҷудо кунам, тифл бошад аз пистон дил кандан намехоҳад.

Умар (р) бо таачҷуб гуфт :

- Барои чӣ?

Модари он тифл бо ҳоли зор посух дод:

- Умар (р) нафақаро танҳо барои тифлони аз синни ширхорагӣ боло лозим гардондааст!

Умар (р)-ро ваҳшат фаро гирифт ва бо садои ларзон чунин гуфт:

- Ў чандмоҳа аст?

Зан чандмоҳа будани тифлашро изҳор дошт.

Умар (р) гуфт:

- Вой бар ту, ин қадар зуд ўро аз шири худ ҷудо накун.

Сипас, Умар (р) бозгашт ва намози субҳро бо мардум гузошт. Умар (р) намоз мегузорид, вале аз асари гирия ў, мардум сураи тиловаткардаи ўро ба хубӣ намешуниданд. Пас, ҳангоме ки аз намоз фориг гашт чунин гуфт:

Вой бар ҳоли Умар! Чӣ қадар фарзандони мусулмононро куштааст.

Сипас амр намуд, ки барои ҳар тифли бадунёмадаи мусулмон аз рӯзи таваллуд нафақа муқаррар созанд ва ин амрро ба ҳама гӯшаҳо расонанд.¹

4. Пиразани нобино

Дар яке аз хонаҳои кӯчаки атрофи Мадина пиразани нобиное умр ба сар мебард, ки аз молу бисоти дунё ғайр аз як гӯсфанд, як сатил ва як бурёе, ки бо гузашти айём рангаш парида ва фарсуда гашта буд, чизи дигаре надошт.

Умар (р) бо ин пиразан аҳд намуда буд, ки ҳар шаб аз ҳоли ў боҳабар шуда ба ў об медихад. Ин амалро Умар (р) чанд вақте анҷом дод.

¹ Ниг: «Табакот»-и Ибни Саъд (3/301).

Рўзе аз рўзҳо Умар (р) ба сўи хонаи он пиразан омад ва дарёфт, ки ҳама чиз дар назди пиразан мураттаб ва муҳайё шудааст. Донист, ки шахси дигаре аз ў пешдастӣ намуда, ба он пиразан кўмак расонидааст. Рўзҳои дигар низ ҳол ҳамин буд.

Пас аз чунин ранг гирифтани ҳол, Умар (р) назди хонаи он пиразан омад ва дар наздикии он хона пинҳон шуд, то, кӣ будани он шахси некўкорро фаҳмад. Чанд соате дар он ҷо пинҳон буд. Дар ин асно, ногаҳон мардеро дид, ки назди хона омада, дарро зад ва дохили он хона шуд. Ба Умар (р) маълум гардид, ки ин Абўбакр (р) аст. Абўбакр (р) дар он замон халифаи мусулмонон буд.

Пас аз дохил шудани Абўбакр (р) ба он хона, Умар (р) аз махфигоҳаш берун шуд, зеро барояш ҳама чиз маълум гашта буд. Ва ба ҳоли Сиддиқ таачҷуб намуда, бо худ чунин гуфт:

- Ба умрам қасам, ин ту ҳастӣ, ки чунин карда метавонӣ ва чунин ҳавсала дорӣ.¹

5. Аъробие, ки ҳамроҳи модараш тавоф мекард

Садои тавофкунандагон дар ҳаво баланд мегашт ва бо садои тақбиру ситоиши Парвардигор, ҳавои атрофи Каъбаро муаттар месохтанд ва садои зориву таваллои онҳо бо ашкҳои резонашон омезиш меёфт. Аз паси он ҷамоа, аъробие, ки синапахну қавибозу ва қоматбаланду бузургҷусса буд, ҳамчунин тавоф мекард. Навҷавон дар пушти худ модари нотавонашро бардошта, гирди хонаи Каъба мегашт ва ин шеърро ба тақрор месуруд.

Модари пирам ба душам,

Бе нафрату бе рӯи туршам.

Чун тифл будам модари зорам,

Ширам медоду буд ғамгусорам.

Саворияш ҳастам, гурез надорам,

Бардошту шир дод, ман қарздорам.

Ин мисраъҳоро хонда, «лаббайкаллохумма лаббайк» яъне, «ба хидматат ҳозирам, ҳозир» гўён, ба Худо мурочиат мекард. Алӣ ибни Абутолиб ҳамроҳи Умар (р) дар як тарафи хонаи Каъба истода буданд ва тавофкунандагонро нигоҳ мекарданд. Алӣ (р) гуфт:

¹ Ниг: «Мунтахабу-л-канз» (4/347).

- Эй Абӯхафс, биё мо низ тавоф намоем, шояд ки раҳмати Худо насиби мо низ гардад. Пас ҳарду тавофро шурӯъ намуданд. Чун ҳангоми тавоф, ба аъробӣ дучор омаданд ва сурудахояшро шуниданд, ҳазрати Алӣ дар ҷавоб ин байтро бадохатан гуфт:

*Гар лутф кунӣ ба модар ҳам шукри Худо,
Афзун созад камӣ туро Ё ба саҳо¹.*

6. Ҷавоне, ки аз қабраш сухан мегӯяд

Дар Мадина ҷавони хеле ботақвое буд. Ё чашмҳои худро аз ҳаром нигоҳ медошт. Ва ҳамеша қалбаш дар ҳавои масҷид буд, то намоз гузорад ва суханони пурҳикмат аз саҳобагони Расули Акрам (с) бишнавад. Он ҷавон бо парҳезкориаш Умар (р)-ро ба тааҷҷуб оварда буд. Ёро падари пирсоле буд. Ҳар вақте намози хуфтанро адо менамуд, зуд ба назди падараш мешитофт. Роҳи он ҷавон аз пеши дарвозаи зани фитнакоре мегузашт. Боре он зан ҷавонро ба худ ҷалб намуд ва он ҷавон аз паси зан равон шуд. Вақте, ки ҷавон хоҳиши ба хонаи зан дохил шудан намуд, ин ҳангом суханони Худовандро ба ёд овард.

Сухани Худо:

﴿ إِنَّكَ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ﴾
الأعراف: ٢٠١

«Касоне, ки парҳезгорӣ мекунад, чун аз шайтон васвасе ба онҳо бирасад, Худоро ёд мекунад ва ногаҳон (бар ҳақ) бино шаванд».

(Сураи Аъроф, ояти 201)

Ҷавон аз тарси Худо беҳуш гардид. Ёро ба назди падараш бурданд. Ҷавон то як ҳиссаи шаб беҳуш буд. Вақте ба ҳуш омад, падараш сабаби ба ин ҳол афтоданаширо пурсид. Чун падарашро аз асли воқеа огоҳ намуд. Падараш ба ӯ гуфт:

- Кадом оятро қироат кардӣ, писарам? Чун ҷавон он оятро тиловат намуд, дубора беҳуш гардид. Вақте ки аҳли хонавода ва ҳамсоғонаш ҷамъ гашта, хостанд, ки ёро ба ҳуш биёранд, ёро мурда ёфтанд. Сипас, ёро шуста, кафан карданд ва ҷанозаашро хонда, дар ҳамон шаб гӯрониданд. Субҳи рӯзи дигар, Умар (р), аз

¹ Ниг: Байҳақӣ дар «Шаъбу-л-имон» (7925) ва ал-Канз (16/582,583).

асли воқеа огоҳ шуда, назди падари ў омад ва изҳори ҳамдардӣ намуд. Сипас, ба назди қабри он ҷавон рафта чунин садо зад:

- Эй фалонӣ!

Он ҷавон аз қабр ҷавоб дод:

- Эй Умар (р), ба таҳқиқ Худованд он дуру ба ман дар ҷаннат ду бор додааст?¹

Сухани Худо:

﴿وَلَمَن حَافٍ مَّقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٍ﴾ ﴿الرحمن: ٤٦﴾

«Ва барои ҳар кас, ки аз истодан дар пешгоҳи Парвардигораш тарс дорад, ду ҷаннат аст».

(Сураи ар-Раҳмон, ояи 46)

7. Имрӯз аз Абӯбақр (р) пеш мегузарам

Расули ақрам (с) дар сўҳбате ба асҳоби бузургворашон фазилати садақаро бозгў менамуданд. Дар миёни он асҳоби бузургвор Умар (р) низ бо чеҳраи нуронӣ ва синаи фароҳ нишаста буд ва андеша мекард, ки молеро садақа намояд.

Умар (р) гуфт:

- Имрӯз, коре карда, дар садақа аз Абӯбақр (р) пеш мегузарам. Бо ин мақсад аз ҷойи худ бархост ва монанди бод ба хонааш шитофт ва дар дасташ як ҳамёни қалон баргашта, онро дар назди Расули ақрам (с) гузошт. Расули ақрам (с) ба он ҳамёни бузург нигаристанд ва ин амали Умарро бо нигоҳи муборақашон пазируфта, чунин гуфтанд:

- Барои аҳли хонадонат чизе боқӣ гузоштӣ?

Умар (р) гуфт:

- Барояшон ба миқдори моли овардаам боқӣ гузоштам. Сипас, Умар (р) дар назди Расули ақрам (с) нишаст ва лаҳзае нагузашта, Абӯбақр (р) ба масҷид дохил гардид. Дар дасти ў низ як ҳамёни бузургтар аз ҳамёни овардаи Умар (р) буд. Абӯбақр (р) онро дар назди Расули ақрам (с) гузошт.

Пас аз дидани ин ҳолат Расули ақрам (с) табассум намуда, чунин гуфтанд:

- Барои хонаводаат чизе боқӣ гузоштӣ?!

¹ Ниг: Тафсири Ибни Касир (2/297), Канзу-л-уммол (2/516,517), рақами (4634,4635).

Абӯбакр (р) бо шикастанафси ҷавоб дод:

- Барои онҳо, Худо ва Паёмбарашро гузоштам. Умар (р) ин рафтори дӯсташро дида, тааҷҷубкунон сар ҷунбонид ва ҷунин гуфт:

- Эй Абӯбакр! Дар ҳеҷ коре аз ту пеш гузашта натавонистам.

8. Баъд аз ту, дигар ҳаргиз касеро маъзур нахоҳам дошт

Абдурраҳмон ибни Авф, ки марди доро буд, боре ба ҳузури модари мӯъминон (ҳамсари Расули ақрам(с)) Умми Салама рафт. Умми Салама дар рафти суҳан мисле, ки ба хайру саховат ташвиқ мекарда бошад, гуфт:

- Аз Расули ақрам (с) шунидам, ки мегуфтанд:

- Ба таҳқиқ, аз асҳоби ман касоне ҳастанд, ки баъд аз вафотам дигар ҳаргиз маро намебинанд. Абдурраҳмон ибни Авф бо шунидани ин суҳан саҳт тарсид. Ҳатто ларзаи баданашро мушоҳида кардан имкон дошт. Забонаш лол монд. Ҳаросон аз ҷояш бархоста, ба назди Умар (р) шитофт ва ўро дида гуфт:

- Бишна, модарат ҷӣ мегӯяд. Ва ўро аз мазмуни сӯҳбати Умми Салама огоҳ кард. Бо шунидани суҳанони Абдурраҳмон, Умар (р) низ дар ташвиш афтод ва гумон кард, ки замин бо ў фуру меравад. Зуд ба ҳузури модари мӯъминон Умми Салама омада дузону зад ва ба ў рӯй оварда, гуфт:

- Аз барои Худо, илтиҷо мекунам, ба ман бигӯ, оё ман яке аз онҳоям?!!

Умми Салама (р) гуфт:

- На, ва баъд аз ту ҳаргиз каси дигарро маъзур нахоҳам дошт.

9. Зани мубталои бемории ҷузом (маҳав)

Мардум дар атрофи хонаи Каъба тавоф менамуданд. Садои онҳо бо зориву тавалло ва нидоҳои тақбири таҳлил омехта мегашт. Дар миёни ин мавҷи пурҷӯши тавофкунандагон нигоҳи Умар (р) ба зане афтод, ки ў мубталои бемории маҳав буд ва бо вучуди он тавоф менамуд. Умар (р) ба он зан гуфт:

-Эй бандаи Худо, мардумро озор надех. Агар дар хонаат менишастӣ хеле хуб буд (то касеро ба он беморӣ мубтало насозӣ). Он зан хоҳиши амирулмӯъмининро пазируфта ва дар хонааш

қарор гирифт ва аз он берун набаромад, то ин ки Умар (р) аз дунё гузашт.

Боре шахсе аз назди хонаи он зан гузар карда, ба ӯ чунин гуфт:

- Оне, ки туро манъ карда буд, аз дунё гузашт. Пас, бемалол аз хонаат баро ва тавоф кун. Он зан гуфт:

- Ман чунон нестам, ки дар зиндагияш итоат намоям ва баъди маргаш аз фармони ӯ хорич шавам.

Он зан то охири умр аз хонааш берун набаромад.

10. Ғайрату рашки Умар (р)

Расули акрам (с) хоксорона ва бо тавозӯи ба худашон хос нишаста буданд ва аз лабҳои муборакашон садои зикру тасбеҳ баланд мешуд. Синаи он Ҳазрат (с) дорои аҳодиси гуҳарбор буд ва асҳоби бузургворашон дар гирди ӯ ҳалқа зада нишаста буданд. Расули акрам (с) гуфт:

- Ҳангоме ки ман хоб будам, дар хобам худро дар ҷаннат дидам ва занеро аз дур мушоҳида кардам, ки дар як тарафи қасре вузӯ менамуд. Пурсидам, ки ин қасри кист? Гуфтанд, ки қасри Умар (р) аст.

Расули акрам (с) дар идомаи суханашон чунин гуфтанд:

- Ин ҳангом, ғайрату рашки Умар (р)-ро ба ёд овардаму рӯи худро ба сӯи дигар гардонидам ва ба тарафи муқобил равон шудам.

Умар (р) ин суханро шунида, гиря намуд ва чунин гуфт:

- Эй Паёмбари Худо (с), оё ман ба шумо бадрашкӣ менамоям?

11. Умар (р) ва муолиҷаи уштур

Дар яке аз рӯзҳои гарми тобистон, ки нурҳои оташбори офтоб регҳои биёбонро мисли аҳгарҳои оташин тафсонида буд, қорвони намояндагони Ироқ ба Мадинаи мунаввара омада расид. Пешопеши онҳо Аҳнаф ибни Қайс (р) равон буд. Ӯ амирулмўминин Умар (р)-ро ҷустуҷў мекард. Баъди чанде Умар (р)-ро дар назди уштури беморе, ки аз моли садақа ба шумор мерафт, пайдо намуд, ки саллашро як сў гузошта, миёнашро бо челак баста буд ва уштури бемореро муолиҷа мекард.

Вақте, ки чашми Умар (р) ба Аҳнаф афтод ба ӯ мурочиаткунон гуфт:

- Эй Аҳнаф, либосхоятро каш ва зуд биёву ба Амирулмўминин дар табобати ин уштур, ки ҳаққи ятиму мискин ва бевазанон аст, кўмак расон. Суханони Умар (р)-ро марде аз ҳозирин шунида, бо таачҷуб гуфт:

- Худо биомурзад туро, эй Умар (р), магар ходимони ҳозиристодаро намефармой, ки ин корро худашон ба анҷом расонанд.

Умар (р) дар ҷавоб хоксорона гуфт:

- Оё аз ману Аҳнаф дида ходимтаре ҳаст. Дар ҳақиқат, шахсе, ки масъули умури мусулмонон мешавад вай бандаву хидматгори онҳост. Чуноне, ки ғулом дар назди хочааш фармонбардор аст, волии мусулмонон низ дар адои амонат ва насихати онҳо масъул мебошад.

12. Эй ғулом, маро бо худ бубар

Зери нурҳои офтоби сўзон Умар (р) ба беруни шаҳри Мадина равон гардид ва аз шиддати гармо дар сараш ридояшро гузошта буд. Дар ҳамин асно, ғуломе харсавор аз наздаш гузашт. Умар (р) ӯро дида, гуфт:

- Эй ғулом, маро бо худат савор кун.

Ғулом дарҳол бозистода, аз хараш поён фаромаду гуфт:

- Савор шавед, эй амирулмўминин. Умар (р) гуфт:

-Не, аввал ту савор шав ва ман аз паси ту менишинам. Оё ту мехохӣ, ки маро дар як ҷои ҳамвор савор кунӣ ва худ дар як ҷойи дуруште бинишинӣ? Пас аз чунин гуфтугузорҳо чун амирулмўминин ғуломро ба нишастан дар пеш водор намуд, худ аз пушти ғулом нишаст. Ҳарду, савори хар, дохили Мадина шуданд ва тамоми мардум ин ҳолатро мушоҳида намуданд.

13. Умар (р) писарашро адаб медиҳад

Боре, як писари Умар (р) дар тан либоси зебо, ҷилвакунон ба назди падараш даромад. Чун Умар (р) ин воқеаро дид, чунон ӯро бо дурра зад, ки писараш гирён шуд. Ин ҳолатро духтарашон Ҳафса дида, гуфтанд:

- Эй падар, ӯро барои чӣ задӣ ?

Умар (р) гуфт:

- Дидам, ки ҳолати худаш писандаш омадааст ва мағрураш сохтааст, пас хостам, ки худашро нотавон бишуморад.

14. Умар (р) зарфи обро мебардорад

Умар (р) нисфи шаб хоби ширинашро тарк намуд ва берун аз хонаи худ гашт, то аз аҳволи раияташ хабар бигирад. Дар роҳ занеро дид, ки дар пушти худ зарфи обро бардошта ва дар торикии шаб бо пойҳои луч равон аст. Умар (р) дар ҳол аз аҳволи ӯ пурсон шуд. Зан чунин гуфт:

- Ман соҳиби фарзандони зиёдам ва маро хидматгоре нест. Аз ин хотир шаб мебароям, то ин ки барои онҳо оби нӯшоки барам. Рӯзона аз хона берун омаданро наменписандам, зеро ба нигоҳубини фарзандон машғулам. Умар (р) ҳоли ин занро пай бурда, аз дасти ӯ зарфи обро гирифт ва то хонааш бурда расонид. Баъд аз бурда расонидани об, Умар (р) ба ӯ гуфт:

- Фардо сахарӣ назди Умар биё, то ӯ барои ту ёрдамчию хидматгоре бидихад. Он зан дар посух гуфт:

- Ман ёро аз кучо меёбам? Кӣ маро ба назди ӯ мемонад? Ман кучову Умар кучо?

Умар (р) гуфт:

- Ту сахарӣ биё, иншоаллоҳ ёро хоҳӣ ёфт.

Фардо он зан чун ба қароргоҳи халифа расид, нохост Умар (р)-ро диду шинохт ва фаҳмид, ки шахси дирӯз зарфи обашро то хона бурдагӣ, амиралмўминин Умар будааст. Аз ин қораш дар ҳиҷолат шуд ва пушт гардонида гурехт. Пас, Умар (р) амр кард, то барои он зан хидматгору ёрдамчиеро ҳамроҳ бо кўмакпулӣ аз пасаш равон карданд.¹

15. Туро на гўш мекунам на итоат

Ба амирулмўминин Умар (р) либосҳои нави зиёде фиристода шуд. Ӯ дарҳол онҳоро миёни мардум тақсим намуд. Ба ҳар марде аз он либосҳо яктогӣ расид. Баъд аз тақсимот Умар (р) ба минбар баромад ва дар танаш ду пирохан буд. Ӯ рӯй ба мардум оварда, чунин гуфт:

- Эй мардум, гўш кунед, ки чӣ мегўям.

Салмон (р) гуфт:

¹ Ахбори Умар (р), сах.340.

- Туро на гӯш мекунему на итоат.

Умар (р) дар таачҷуб монд ва пурсид:

- Барои чӣ, эй Салмон?

Салмон гуфт:

-Ту худат миёни мо либос тақсим намудӣ. Чаро ба ҳар яки мо як пироханӣ додӣ ва барои худат ду пирохан гирифтӣ?

Умар (р) гуфт:

- Эй Салмон саросема нашав, сабр кун. Сипас, фарёд зад:

- Эй Абдуллоҳи писари Умар (р). Абдуллоҳ - писараш дар ҷавоб гуфт:

- Бале, эй амиралмўминин.

Умар (р) гуфт:

- Туро ба Худованд савганд медиҳам, ки оё либосеро, ки ман пушидаам, ин либоси ту нест? Абдуллоҳ гуфт:

- Ба Худо қасам, ки ин либоси ман аст.

Пас аз шунидани ин суханон Салмон (р) гуфт:

- Акнун, эй амирулмўминин, туро ҳам гӯш мекунем ва ҳам итоат.¹

16. Оё таом пас аз таом

Дар миёни мардум овозае паҳн гардида буд, ки гӯё Язид ибни Абӯсуфён (р), дар як вақт таомҳои гуногун меҳӯрад. Ин овоза ба тамоми Мадина паҳн гашт ва ба гӯши Умар (р) низ расид. Умар (р) ба ҳамсоия ӯ, ки номаш Ярфаъ буд гуфт:

- Ҳар вақто донистӣ, ки хӯроки шои Язид (р)-ро омода кардаанд, маро огоҳ намо.

Чун хӯроки шомро хозир намуданд, Ярфаъ дарҳол Умар (р)-ро огоҳ намуд. Умар (р) худро зуд ба хонаи Язид расонида, ба ӯ салом дод ва иҷозати дохил шудан хост. Язид (р) иҷозат дод. Умар (р) дохил гардид ва ба суфраи таом наздик шуд. Он бегоҳ шӯрбои сергӯшт оварданд. Умар (р) ҳамроҳи соҳибхона аз он шӯрбо тановул кард. Пас аз хӯрдани он таом, ба суфра гӯшти гӯсфанди тануриро оварданд. Язид, дарҳол дасташро дароз кард то аз он бихурад, вале Умар (р) дасти ӯро боздошта, сарзанишкунон чунин гуфт:

- Аз Худо битарс, эй Язид ибни Абӯсуфён!

¹ Таърихи Табарӣ, сах.24/5.

Оё хўрок пас аз хўрок?

Савганд ба номи Худое, ки чони Умар ба дасти ўст, агар аз суннати Расул мухолифат менамояд, мардум низ шуморо мухолифат меварзанд.¹

17. Зане, ки аз шавҳараш дур аст

Субҳгоҳон Умар (р) дар кўчаҳои Мадина равон буд ва эҳсос менамояд, ки оромӣ дар ҳама шаҳр ҳукмфармо аст. Ва дар ин оромие, ки тамоми шаҳро фаро гирифта буд, овози занеро шунид, ки суруд мехонд ва эҳсосоти худро дар он изҳор мекард.

Шаб дарозу дер боз н-омад рӯз.

Шудам пазмони он ёри дилафрӯз,

Набудӣ тарси Ҳақ гар бар вуҷудам,

Ҳамаҷунбид кати хобам шабу рӯз.

Суруди зан вичдони Умар (р)-ро ором нагузошт. Пас, ба назди хонаи он зан омада, иҷозати даромадан хост ва чунин гуфт:

- Туро чӣ шудааст, эй зан?

Зан посух дод:

- Чанд моҳ аст, ки шавҳарамро аз ман дур кардаӣ ва ман муштоқи дидори ӯям. Умар (р) бо қаҳр гуфт:

- Оё қасди кори баде дорӣ?

Зан гуфт:

- На, савганд ба Худо.

Умар (р) гуфт:

- Худро ба даст гир, ман ба ӯ нома мефиристам. Пас, ба шавҳари он зан нома фиристода, ӯро бозпас хонд. Сипас, ба назди духтараш Ҳафса (р) даромада, чунин гуфт:

- Ман мехоҳам аз ту масъалаеро бипурсам, ки маро ба ташвиш овардааст.

Баъд каме ором гардид ва пурсид:

- Дар чӣ қадар вақт зан шавҳарашро пазмон мегардад.

Ин хангом сари уммулмўъмин Ҳафса (р) аз ҳаё ҳам гардид. Умар (р) дубора ба ӯ рӯй овард, то ки шармро аз духтараш дур намояд ва чунин гуфт:

- Худованд аз ҳақ намешармад.

¹ Мунтахаби Қанзу-л-уммол, сах.401/4.

Чунин суханони падар низ Ҳафсаро аз ҳаё бознадошт ва натавонист ҷавоб гӯяд, вале чун падар исрор намуд, бо ангуштони худ шумораи 3-ро ишора намуд, ки ифодагари се ё чаҳор моҳ буд. Баъд аз ин Умар (р) ба ҳар манотике, ки зери фармонаш буд, нома фиристонд ва дастур дод, ки сарбозонро аз се моҳ зиёд дар ҷабҳаҳо манъ нанамоянд¹.

18. Зан дарёфт ва Умар (р) хато кард

Умар ибни Ҳаттоб (р), бо мадху ситоиши Парвардигор, ба минбар баромад. Ў бо лутфу меҳрубонӣ ба ҷамъомадагон рӯй оварда, чунин гуфт:

- Дар маҳр (қалинг) додан ба занон зиёдаравӣ накунед. Агар кадоме аз шумо аз маҳре, ки Расули ақрам (с) дода буданд, барои хонадоршавиашон ва ё маҳре, ки ба духтарони эшон оварда буданд (яъне домодхояш), бештар маҳр диҳед, афзунии онро мусодира карда, ба байтулмол мефиристам.

Баъди гуфтани ин суханон Умар (р) аз минбар поён омад. Ин лаҳза зане аз занони Қурайш ба наздаш омада, гуфт:

- Эй Амирулмўъминин, оё китоби Худоро пайравӣ кардан афзалтар аст ё сухани шуморо?

Умар (р) дар ҷавоб гуфт:

- Албатта, пайравӣ аз китоби Худо афзалтар аст. Мурод аз ин суолатон чист?

Зан гуфт:

- Чанд лаҳза пеш шумо мардумро аз зиёдаравӣ ҳангоми додани маҳри занон боздоштед, аммо Худованд дар китобаш - Қуръони карим мегӯяд.

Сухани Худо:

﴿وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَبْدُلُوا زَوْجَ مَكَاتِ زَوْجٍ وَأَنْتُمْ إِحْدَاهُنَّ قَنْطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْئًا أَتَأْخُذُونَ بِهِتْنَا وَإِنَّمَا مَبِينَا ﴿٢٠﴾﴾ النساء: ٢٠

«Ва агар бихоҳед, ки занро ба ҷойи зане табдил кунед ва яке аз эшонро қинторе (моли бисёр) дода бошед, пас бозмагиред аз он мол чизеро. Оё мегиред онро ба ситам ва тааддӣ ошкор аст».

(Сураи Нисо, ояти 20).

¹ Канзу-л-уммол (16/516) рақами 45924.

Умар (р) бо шунидани ин ояти Худо гуфт:

- Ҳар яки шумо аз Умар фақеҳтар аст.

Баъди ин ба минбар баланд шуда гуфт:

- Ман шуморо аз зиёдаравӣ дар додани маҳри занон манъ карда будам. Акнун, ки масъала равшан шуд, ҳар кадоми шумо мувофиқи шароиту имконоти молии худ амал кунед¹.

19. Ҳароина, аз ту шайтон метарсад, эй Умар (р)

Паёмбар (с) ба ғазвае берун гардид. Ҳангоме, ки аз он пирӯз ва комёб баргашт, ба наздаш як канизаки сиёҳпӯсте омад ва чунин гуфт:

- Эй Паёмбари Худо (с) ба худ назр намудам, ки агар шуморо Худованд саломат биёрад ва ба назди мо бозгардонад, ман дар назди шумо дойра зада суруд мехонам. Расули акрам (с) гуфтанд:

- Агар чунин назр намуда бошӣ, пас дойраатро бизан, варна иҷозатат намедодам. Канизак дарҳол дойраашро гирифт ва ба задани он шуруъ намуд.

Дар ин миён Алӣ (р) ба назди Пайёмбар (с) дохил гардид ва он канизак дойра мезад. Сипас Усмон (р) дохил гардид дар ҳоле, ки ӯ идома медод, вале чун Умар (р) ворид шуд, канизак зуд дойраашро ба замин партофта, аз ҳайбати Умар (р) дар болои он нишаст. Расули акрам (с) чун ин вазро мушоҳида намуданд, чунин гуфтанд:

- Эй Умар, ҳароина шайтон аз ту метарсад.

20. Умар (р) бо шайтон қувва меозмояд

Абдуллоҳ ибни Масъуд оромона нишаста буд ва дар атрофи ӯ саҳобагон ва тобеин давра зада буданд. Абдуллоҳ ибни Масъуд ба онҳо бархе аз дostonҳои нодирро қисса намуда, чунин гуфт:

- Марде аз асҳоби Расули акрам (с) ду шайтонро дар яке аз тангкӯчаҳои шаҳри Мадина рӯ ба рӯ омад. Яке аз шайтонҳо саҳобаро ба гуштингирӣ даъват намуд. Баъди чанд лаҳзаи часпу талош саҳоба ғолиб омад.

Чин гуфт:

- Бигзор маро. Саҳоба ўро раҳо кард. Сипас чини дуввумӣ гуфт:

¹ Ал-Канз, (16/536,537) рақами 45796.

- Оё мехоҳӣ бо ман гуштин бигирӣ. Саҳоба бо чини дуввумӣ ҳам дар набард шуд, то он ки ўро мағлуб намуд ва ба болои синааш нишасту гуфт:

- Мебинам, ки дастонат ба монанди дастони сағ ё чин аст. Он чин гуфт:

- Савганд ба Худо, ки ман аз онҳоям (яъне чинам).

Саҳоба гуфт:

- Ман туро ором намегузорам, то нагўй, ки кадом амал аст, ки моро аз шумо дур нигоҳ медорад?

Он чин гуфт:

- Хондани ояталкурӯй.

Марде аз нишастагон ба Абдуллоҳ ибни Масъуд гуфт:

- Он мард кист?

Абдуллоҳ ибни Масъуд гуфт:

- Ғайр аз Умар (р), кӣ ҳам метавонист бошад?¹

21. Авф ибни Малик рост гуфт

Амирулмўминин Умар (р) чун ситораи тобнок нишаста буд ва дар атрофи ў мусулмонон давра зада, сирати баъзе аз саҳобаҳоро васф мекарданд. Баъзе аз ҳозирин Умар (р)-ро ситоиш намуда, чунин гуфтанд:

- Савганд ба Худо, мо мисли ту мардеро, ки ростгўву росткор бошад, надидаем. Баъд аз Паёмбари Худо (с) ту беҳтарини мардум ҳастӣ. Чунин суханон Авф ибни Маликро, ки дар миёни он ҳалқа нишаста буд, ба ҳашм овард ва осори ҳашм дар рӯи Авф (р) мушоҳида гардид. Ногоҳ Авф (р) фарёд баровард:

- Савганд ба Худо, ки дурўғ гуфтед. Ҳақко, ки пас аз Паёмбари Худо (с) беҳтар аз Умарро дидаем.

Умар (р) гуфт:

- Дар ҳақиқат, Авф (р) рост гуфт ва шумо дурўғ гуфтед. Савганд ба Худо, ки Абўбакр (р) беҳтар аз буйи мушк буд. Ман бошам дар муқоиса бо ў камтар аз уштури хонаам ҳастам².

¹ Ат-Табаронӣ «Ал мўъҷаму-л-кабир» (9/183).

² Канзу-л-уммол, рақами 35629.

22. То мардум сер нашаванд, равғанро намеошомам

Ҳамсари Умар (р) ба 60 дирҳам равған харид. Вақте Умар (р) пурсид, ки ин чист? Хонумаш посух дод, ки равған аст ва онро аз моли худам харидаам, на аз пули ту. Умар (р) ба хонумаш гуфт:

- То мардум сер нашаванд, ман ҳаргиз равған намехурам.

23. Умар (р) худаширо ба худаш муаррифӣ мекунад

Бо қадамҳои вазнин ва ҷисми аз ғаму андӯх афғор, Умар (р) ба минбар баромада, ба ҷамъомадагоне, ки аз хузури онҳо масҷид танг гардида буд, рӯй оварду чунин гуфт:

- Ба таҳқиқ шумо маро дида будед, ки ғусфандони холаҳоямро, ки онҳо аз бани Махзум буданд, ба ивази як мушт хурмо мечаронидам. Инро гуфта Умар (р) аз минбар фуруд омад. Дар фазои масҷид садоҳои тааҷҷубомез аз қабили: «Барои чӣ моро Умар (р) ҷамъ намуд ва ин чӣ суҳаноне буд, ки ба мо гуфт. Савганд ба Худо, ки ҳеҷ чизро нафаҳмидем» - паҳн гардид. Аз миёни ҷамъомадагон Абдурахмон ибни Авф (р) пеш омад, то ки сару садоҳоро хомӯш намояд ва дар рӯ ба рӯи Умар (р) нишаста, аз ӯ пурсид:

- Эй амирулмўминин, бо ин суҳанонат чӣ гуфтан мехостӣ? Ин ҳангом Умар (р) лабҳои хушкғашташиро ба ҳаракат овард ва чунин гуфт:

- Вой бар ту, эй Ибни Авф, чун ман бо худам танҳо мондам, нафсам бо кибру ғурур ба ман гуфт:

- Ту амирулмўминин ҳастӣ ва миёни ту ва Худованд касе нест. Пас, кист бехтар аз ту. Суҳаноне, ки дар боло гуфтам ба он хотир буд, ки барои худам кадрӯ манзалати дар гузашта кӣ буданашро муаррифӣ намоям.¹

24. Эй Амирулмўминин, аз Худо битарс

Миёни Умар ибни Ҳаттоб (р) ва марде ихтилофе бархост. Пас, он мард хашмолуд гуфт:

- Аз Худо битарс, эй Амирулмўминин. Марди дигаре ин мубоҳисаро шунида, ба ӯ эътироз карда, чунин гуфт:

¹ Мунтахаби Қанзу-л уммол, сах. 418/4.

- Оё ту ба Амирулмуъминин, мегӯи, ки аз Худо битарс. Умар (р) гуфт:

- Бигузор ўро то бигўяд ва рост ҳам мегўяд, вале он чиро, ки гуфт, агар ба мо нагўед пас, дар шумо хайре нест ва нест хайре дар мо, агар онро аз шумо қабул накунем.

25. Дар шумо ду айб ҳаст

Рўзе Умар (р) болои минбар баромад ва ба мардум нидо кард, дар ҳоле, ки мехост аз онҳо насихат бишнавад:

- Савганд медиҳам шуморо ба Худованд, агар касе аз шумо айберо дар ман бидонад, онро ба ман бигўяд.

Ин ҳангом садоҳои ғалоғула баланд гардид ва аз миёни ҷамъомадагон марде аз ҷой бархост ва чунин гуфт:

- Шумо ду айб доред. Чехраи Умар (р) болида гардид ва табассумкунон гуфт:

- Худованд туро биёмурзад! Кадомҳоянд он ду айб?

Мард гуфт:

- Ду пирохан дорӣ, якеро мепушӣ ва дигареро бадар мекунӣ ва ду намуди таом омода месозӣ, ҳол он ки мардум шароити фароҳам овардани ду навъи таомро надоранд. Умар (р) гуфт:

- Савганд ба Худо, ки дигар ду пирохан ва ду таомро барои худам муҳайё намесозам. Ва он ҳазрат то дами марг чунин мекарданд.

26. Ман ғайр аз он, либоси дигаре надоштам¹

Масҷид пур аз намозгузoron буд. Интизорӣ тул кашид ва ин ҳисси кунҷковии одамонро зиёд мекард. Хомӯшиё, ки дар масҷид ҳукмфармо буд, халалдор гардид. Онҳо ба якдигар чунин мегуфтанд:

- Барои ҷӣ Амирулмуъмин таъхир намуданд? Эшон дар кучо бошанд?

Пас аз чанд лаҳзае Умар (р) ба масҷид дохил гардид ва ба минбар баромада, ба мардум рӯй овард ва аз онҳо узор пурсида,

¹ Табақоти Ибни Саъд 293/3, Ибни Ҷавзӣ дар «Ал-Манокиб» (173).

гуфт: Маро аз омадан ба масҷид шустанӣ ҳамин либосҳоям боздошт, зеро ки маро либоси дигаре ғайр аз он нест¹.

27. Доноии Ҷарир

Умар (р) дар назди девори кўчаке нишаста буд ва дар атрофи ў асҳоби бузургвор ҳалқа зада, байни якдигар сўҳбат мекарданд. Дар ҳамин вақт аз миёни онҳо бӯи баде баромад. Умар (р) гуфт:

- Ҳар касе, ки аз ў ин амал сар задааст, аз ҷой бархезад ва рафта таҳорат намояд. Миёни нишастагон ҳолати вазнине пайдо гардид ва ҳар кас ба тарафи ҳампахлўяш нигоҳ мекард. Ҷарир бини Абдуллоҳ, ки дар маҷлис ҳузур дошт, чунин гуфт:

- Эй Амирулмўъминин, биёед ҳама якҷо рафта таҳорат мекунем. Ў бо ин суханаш мехост, ки шахсеро, ки чунин амалро анҷом додаст, дар ҳичолат нагузорад. Ба Умар (р) ин фикр писанд омад ва бо табассум чунин гуфт:

- Худо туро биёмурзад! Бешак, ки дар ҷоҳилият (қабл аз ислом) беҳтарин пешво будӣ ва беҳтарин пешво дар замони ислом ҳастӣ.²

28. Агар қач рафтӣ, ростат мекунем

Умар (р) дар машрабаи Бани Ҳориса Муҳаммад ибни Масламаро дид. Ў марде буд, ки ҳақро мегуфт ва дар гуфтани ҳақ ҳеч тарсе надошт, агарчи дар гуфтани он марғи ў бошад. Чун Умар (р) ўро дид, аз ў пурсид:

- Эй Муҳаммад ибни Маслама, дар сарварию умури мусулмонон маро ҷи гуна мебинӣ? Муҳаммад ибни Маслама дар ҷавоб гуфт:

- Туро ҳамонгуна, ки хуб дўст медорам ва ҳамонгуна, ки касе бароят хайрро меҳаҳад, мебинам.

Туро дар ҷамъоварию мол соҳиби дасти тавоно мебинам ва ҳол он ки худро аз он бениёз меғирӣ (яъне, онро барои худ намеҳаҳӣ) ва дар тақсими он бисёр одил ҳастӣ. Агар дар умури ҳилофат мабодо қачравие зоҳир намоӣ, мисли тири камон ростат мекунем.

¹ Аҳмад дар боби зуҳд, сах.124.

² Мунтахаби Қанзу-л-уммол (4/381).

Умар (р) бисёр хушҳол шуд ва чунин гуфт:

- Парвардигорро шукр мегӯям, ки маро миёни қавме қарор додаст, ки агар қач равам, ростам мекунамд.¹

29. Умар (р) ва Убай ибни Каъб (р)

Ихтилофе миёни Умар (р) ва Убай ибни Каъб (р) сар зад. Умар (р) гуфт:

- Мардеро ҳозир намо, то ки миёни ҳардуямон одилона ҳукм барорад.

Убай ибни Каъб (р) ин пешниҳоди Умар (р)-ро пазируфт ва Зайд ибни Собит (р)-ро миёни хушасон ҳакам қарор доданд. Пас ҳар ду ба назди Зайд (р) рафтанд. Умар (р) Зайдро дида, гуфт:

- Мо назди ту омадем, то ки дар хонаат миёни мо одилона ҳукм кунӣ. Чун ба хонаи Зайд (р) ворид шуданд, ӯ дар ҳол барои Умар (р) фаршашро паҳн намуд ва бо дасти худ бо эҳтиром ишора намуда, гуфт:

- Ташриф биёред, эй Амирулмўминин. Аз чунин амали Зайд (р) чехраи Умар (р) тағйир ёфт ва чунин гуфт:

- Ин аввалин ситае буд, ки дар ҳукмат зоҳир намудӣ, вале ман болои фаршат ҳамроҳи шахсе, ки бо ӯ хусумат дорам, менишинам.

Пас, Умар (р) ҳамроҳи Убай (р) болои фарши паҳнкардаи Зайд (р) дар рӯ ба рӯи ӯ нишастанд ва Убай даъвояшро оғоз кард. Умар (р) бошад даъвоҳои Убайро бо далелҳои қотеъ рад мекард. Дар охир Зайд (р) бо нармӣ аз Убай ибни Каъб хоҳиш кард, ки амирулмўмининро аз савганд ёд кардан авф кунад ва илова намуд, ки ман ин хоҳишро ба хотири Умар (р) мекунам ва ба хотири каси дигар ҳаргиз ин корро нахоҳам кард. Умар (р) ин кори Зайд (р)-ро дида дарҳол барои бегуноҳияш савганд хўрд ва дуввумбора қасам хурда, баъдан гуфт:

- Зайд то вақте ки Умар ва як мусулмони оддиро бо як чашм набинад, қазоват карда наметавонад.²

30. Умар (р) об менӯшад

¹ Мунтахаби Канзу-л-уммол (4/381).

² «Ас-Сунану-л-кубро» (10/136), «Канзу-л-уммол» (5/595) рақами 14058.

Умар (р) ба сӯи Шом рафт. Ашрофзодагони Шом, ки ба қарибӣ ислоро пазируфта буданд, ҳамроҳи саҳобаи бузург – Абӯубайда (р) ба пешвози ӯ бароманд. Қабл аз пазиروي ба ӯ машки об пешкаш намуданд. Умар (р) аз уштураш поён омад ва кафшҳояшро аз пояш бароварда канор гузошт. Сипас машки обро ҳамроҳ бо нухтаи уштур гирифт ва дар ҳоле ки об менӯшид, пешвозгирандагон ба истикболи ӯ расиданд. Ин ҳангом Абӯубайда (р) гуфт:

- Ба таҳқиқ назди бошандагони ин сарзамин, яъне аҳли Шом, як амали ношоиста анҷом додед. Чун Умар (р) ин калимотро шунид, бо дасташ ба синааш зада, гуфт:

- Ҳайҳот, эй Абӯубайда, агар ғайр аз ту касе дигаре ин суҳанонро мегуфт, медонистам бо ӯ чи кор кунам...

Ҳароина шумо хортарин ва нотавонтарини мардум будед. Пас Худованд шуморо ба шарофати Ислом иззату обрӯй дод. Пас огоҳ бошед, ки ҳаргоҳ шумо иззату обрӯйро аз ғайри ислом талаб намоед, Худованд шуморо хор месозад¹.

31. Чойгузинатро хаста кардӣ

Умар (р) дар кӯчаҳои Мадина бо хотири парешон, саросема медавид. Алӣ (р) ӯро дар чунин ҳоли парешон дида, пурсид:

- Ба кучо равонӣ, эй Амирулмўминин?

Умар (р) бетаваққуф ба Алӣ (р) рӯй оварда, роҳравон посух дод:

- Уштурбачае аз моли садақа ба биёбон баромада гум шудааст. Алӣ (р) даст афшонд ва чунин гуфт:

-Дар ҳақиқат, хаста кардаи онеро, ки чойгузини ту гардад. Пас Умар (р) гуфт:

- Савганд ба Худое, ки Муҳаммадро ба ҳақиқат паёмбар фиристодааст, агар бузғолае аз моли садақа ба лаби дарёи Фурут биравад, рӯзи қиёмат Умар (р) аз он пурсида мешавад.²

32. Фазилати Усома ибни Зайд (р)

Китоби таърихи башар дар саҳифаҳои худ бар ҳазорон, балки миллионҳо мардон гузар кард, вале барои зикри номи

¹ Ибни Чавзӣ дар «Манокиби амирулмўминин» сах 146.

² Ибни Чавзӣ дар «Манокиби амирулмўминин» сах.140.

човидонаи Усома ибни Зайд (р) лаҳзае таваккуф намуда, ба ӯ саҳифаи тозае бахшид, ки нақши он то ханӯз чашмрасу назаррабо аст.

Умар ибни Хаттоб (р) дар айёми хилофаташ, ба Усома ибни Зайд (р) аз писараш дида, моли бештар ҷудо кард. Писари ӯ Абдуллоҳ ибни Умар (р), аз ин кори падараш тааҷҷуб намуда, пурсид:

- Эй падар, барои Усома ибни Зайд чаҳор ҳазор ва барои ман се ҳазор маблағ мол додӣ, ҳол он ки хидматҳои падари Усома аз хидматҳои падари ман бештар нест ва Усома низ аз ман бештар хидмат накардааст. Умар (р) дар ҷавоби фарзандаш гуфт:

- Ҳайҳот... Дар ҳақиқат падари Усома (р) дар назди Расули Худо (с) нисбат ба падари ту ва Усома (р) нисбат ба ту, маҳбубтаранд.

Бо шунидани ин посух Абдуллоҳ ибни Умар (р) ба насибааш розӣ шуд.¹

33. Мехрубонӣ кардӣ, мехрубонӣ зоҳир карданд

Вақте ки баъд аз фатҳи салтанати Кисро шамшер, камарбанди заррин ва тоҷи шоҳии ӯро дар назди Умар (р) оварданд, чунин гуфт:

-Ҳаққо, ки қавмҳои инҳоро ба соҳибони амонат расонданд.

Алӣ (к.в.), ки дар паҳлӯи Умар (р) нишаста буд, гуфт:

- Ту худ, ки нақўкорӣ, раиятат нақўкорӣ кардаанд.²

34. Умар (р) сари Ибни Ҳузофаро мебӯсад

Соли 19-уми ҳиҷрӣ Умар ибни Хаттоб (р) лашкари мусулмононро ба ҷанги Рум фиристод. Дар лашкар Абдуллоҳ ибни Ҳузофа – саҳобаи Расули акрам (с) низ шомил буд ва дар рафти муҳориба ба дасти румиён бо иддае аз мусулмонон асир афтод. Абдуллоҳро бо дастони занҷирбанд ба назди шоҳи Рум бурда, ба ӯ гуфтанд, ки ин мард аз саҳобагони Муҳаммад (с) аст.

¹ «Ат-Табакоту-л-кубро» 4/61-72.

² Таърихи Табарӣ (4/20).

Шоҳ аз тахт поён омада, оҳиста – оҳиста ба Абдуллоҳ ибни Хузофа, ки дар мобайни қаср бо шаҳомат меистод ва завлонаҳои дасташ хайбати ўро афзун карда буданд, наздик шуд. Шоҳ бо нигоҳи тези худ сар то пой асирро аз назар гузаронида, хаёлаш ба мусулмонон, ки дунёи гузароро ҳақир медонистанд ва ба лаззату роҳати фиребои он пушт гардонида буданд, банд гардид. Шоҳ риштаи хаёлашро гусаста, бо тамкин ба Абдуллоҳ (р) гуфт:

- Агар насронӣ шавӣ, туро дар салтанатам шарик мегардонам. Абдуллоҳ (р) дар ҷавоб гуфт:

- Агар тамоми сарвату давлати дар ихтиёрат бударо ҳамроҳи тамоми дорони арабҳо ба ман дода, талаб намоӣ, ки як лаҳза аз дини Муҳаммад (с) баргардам, қабул намекунам.

Шоҳ дар ғазаб шуда гуфт:

- Пас, мекушамат.

- Абдуллоҳ (р) гуфт:

- Ихтиёр дорӣ.

Шоҳ амр кард, ки ўро аз дасту пояш ба ҳодаи ғафс баста баланд бардоранд ва камонкашон барои тарсондани аз қарибии дасту пойаш тир андозанд. Камонкашо аз чапу рости Абдуллоҳ (р) борони тир мебориданд. Шоҳ бошад ба ў қабули дини насрониро талқин мекард. Вале ин кор баръакс, имони ўро мустаҳкамтар кард. Баъд аз ин Шоҳ амр кард, ки Абдуллоҳро поён фароранд ва дегро омода карда, дар он равшанро доғ кунанд. Баъд аз ин, бо амри Шоҳ, ду нафар асири мусулмонро ҳозир карда, яке аз онҳоро дар пеши чашми Абдуллоҳ (р) ба равшани доғ партофтанд. Аз ҳарорати баланд гўшти бадани он мазлум рехта устхонҳояш намоён гардид, вале ин кор аз пешина дида, сарпечии Абдуллоҳро афзунтар кард.

Шоҳ фармон дод, ки Абдуллоҳро низ бурда ба он дег партоянд. Вақте ки ходимон ўро мебурданд гиря кард ва обҳои дидааш рехтанд. Ин хабарро ба Шоҳ расониданд. Шоҳ гумон кард, ки ў тарсидааст. Аз ин рӯ, хурсанд шуда, амр кард, ки Абдуллоҳро бозгардонед. Ўро ба назди Шоҳ ҳозир карданд. Шоҳ дубора ба ў динашро пешниҳод кард. Абдуллоҳ боз сарпечид. Шоҳ бо тааҷҷуб пурсид:

- Пас сабаби гиряат чист?

Абдуллоҳ (р) гуфт:

- Хангоме, ки маро ба дег партофтани шудед, ба худ гуфтам, ки ин лахза ба дег партофта мешавам ва танҳо як ҷонам аз бадан хориҷ мешавад. Вале ман хоҳони онам, ки ба микдори муйҳои баданам ҷонҳо дошта бошам ва онҳо ба сӯи Худо раванд.

Шоҳ ҷавоби мардеро, ки маргро ҳакир карда буд, шунида, бо тааҷҷуб сар ҷунбонд ва ба ӯ наздик шуда, пичиррос занон гуфт:

- Агар туро озод кунам, сари маро бӯса мекуни?

Абдуллоҳ (р) бо хушнудӣ гуфт:

- Маро ва тамоми мусулмонони асирро озод мекуни?

- Шоҳ гуфт:

- Бале, туро ва тамоми асиронро.

Абдуллоҳ (р) бо худ гуфт :

- Душмане аз душманони худро мебӯсам ва ӯ дар ивазаш мусулмонони асирро ва маро озод мекунад. Боке надорад.

Абдуллоҳ ибни Ҳузофа шартро иҷро кард ва шоҳ низ дар қавлаш содиқ монд ва асиронро озод кард. Абдуллоҳ (р) баъди бозгашт ҳодисаро ба Умар (р) нақл кард. Бо шунидани саргузашти Абдуллоҳ (р) чеҳраи Умар (р) дурахшид ва бо овози баланд фарёд баровард:

- Ба ҳар як мусулмон зарур аст, ки сари Абдуллоҳро бибӯсад ва ман ин корро ибтидо мекунам. Пас Умар (р) аз ҷояш бархост ва бо меҳрубонӣ сари Абдуллоҳ (р)-ро бӯсид.¹

35. Савора ва ғаниматҳо

Муҳориба ба поён расид. Садои боҳам хӯрдани шамшерҳо қатъ гардид. Ҷасадҳои мурдагон дар майдони ҷанг пахну парешон меҳобиданд. Парчами имон сар афрохта, аз ғалабаи мусулмонон мужда мерасонд. Голибон ба ҷамъоварии ғаниматҳои, ки майдони муҳориба аз он лабрез буд, машғул шуданд.

Миёни саворагони лашкари ислом марди чобуксаворе буд, ки бо аспӣ бодпояш ба душман ҳамлаҳои марғбор анҷом меод. Вале Абӯмусои Ашъарӣ (р) хангоми тақсими ғаниматҳо ҳаққи ӯро бо пуррагӣ адо накард. Савор аз Абӯмусо талаб кард, ки танҳо дар сурати то ба охир пардохтани ҳаққаш, ғаниматро аз дасти ӯ

¹ «Канзу-л-уммол», (13/490-492) рақами 37281.

мегирад. Абӯмусои Ашъарӣ арзи саворро гӯш накарда, ўро бист камчин зад ва мӯйи сарашро низ тарошид. Савора мӯйҳои дар рӯйи замин парешонашро ҳам оварда, ба халтае андохт ва ба Мадина рахсипор шуд. Дар Мадина ў ба назди Умар (р) ворид шуд ва халтаи мӯйро ба синаи Умар (р) зад. Умар (р) бо таачҷуб пурсид:

-Ба ту чӣ шуд?

Он мард ҳодисаи аз сараш гузаштаре накл кард. Бо шунидани накли савора вулкони ғазаб дар синаи Умар (р) ҷӯш зад ва зуд ба Абӯмусо нома навишта, дар он аз ҷумла чунин арз кард:

- Салом бар ту, аммо баъд: Фалонӣ ибни фалонӣ бо ман чунину чунон хабарҳоро расонид. Ман қасам меҳӯрам, агар ин корро дар ҳузури мардум карда бошӣ ман дар ҳузури мардум аз ту қасос мегирам ва агар ин ҷазоро ба ў дар танҳой дода бошӣ, пас бо ў дар танҳой нишин, то ки аз ту қасос бигирад¹.

36. Шоҳи гурезпо

Шоҳи Ғассониён Ҷибла ибни ал-Айҳам исломро пазируфт ва ба ин хотир бо ҳама шукӯҳу шаҳомати подшоҳӣ ба сӯи Умар ибни Хаттоб (р) омад. Умар ибни Хаттоб (р) ўро бо иззату икром пешвоз гирифт ва дар манзили бузурге ҷой дод.

Рӯзе хангоми тавофи Байтулҳаром (хонаи Каъба), аъробие аз қабилаи бани Фазора, нохост изори Ҷибла ибни ал-Айҳамро зер кард. Аз ин кор ў ба ғазаб омада, аъробиро ба рӯяш зад. Аъробӣ ба назди Умар (р) рафта, шикоят кард. Умар (р) Ҷибла ибни ал-Айҳамро даъват карда, бо нармаӣ ба ў фаҳмонд, ки ё аъробиро розӣ мекунӣ ва ё туро мезанад. Барои Ҷибла ин корҳо гарон менамуд. Аз ин рӯ мағрурона гуфт:

-Оё миёни подшоҳ ва одами оддӣ фарқ намегузорӣ.

Умар (р) гуфт:

-На, ҳаргиз на, чунки ислом шуморо дар як сатҳ қарор дод.

Ҷибла дар ҷавоб гуфт:

-Дар ин сурат, ман ба дини насронӣ боз мегардам.

Умар (р) гуфт:

-Пас, саратро аз тан ҷудо мекунам.

¹ Канзу-л-уммол (79/15) рақами 40180.

Ќибла чун қатъият ва салобати Умар (р)-ро дид, то рӯзи дигар фурсат талабид ва пинҳонӣ, ҳамроҳи наздиконаш, шабона ба Константинопол* фирор кард ва ба Императори ҳамонвақтаи Рум Ҳеракл (Геракл) пайваст.¹

37. Ҳамнишинатро ба таваллуди писар мужда бидех

Амирулмўъминин нимашаб пардаи сиёхро дарида пеш мерафт. Ногоҳ овози нолиши зане аз як хаймаи, ки дируз дар онҷо набуд, ба гўшаш расид. Амирулмўъминин ба онҷо наздик омада, мардеро дид, ки дузону дар паси хайма нишастааст. Аз ў пурсид, ки ту кистӣ ? Мард гуфт:

- Марде аз аҳли бодияам ба назди Амирулмўъминин Умар (р) равон будам, то ба ман атое (бахшиш, инъом) кунад.

Умар (р) гуфт:

- Садое, ки аз хайма меояд садои кист?

Мард гуфт:

- Худо туро биёмурзад, машғули кори худ бош!

Умар (р) гуфт:

- Машғули кори худ ҳастам, (ва шумо бигўед) ин овози кист?

Мард гуфт:

- Овози нолиши занест, ки таваллуд мекунад.

Умар (р) гуфт:

- Оё дар наздаш ягон кас ҳаст?

Мард гуфт:

- На, касе нест.

Умар (р) шитобон ба хонааш омада ба ҳамсараш Умми Кулсум гуфт:

- Оё кори савоберо, ки Худо барои ту омода намудааст, ба анҷом мерасонӣ?

Ҳамсараш пурсид:

- Он чӣ кор аст?

Умар (р) гуфт:

- Зани бекасу бечорае таваллуд мекунад ва дар наздаш касе нест.

Умми Кулсум гуфт:

¹ Аз китоби «Монанди Умар касеро нахоҳӣ ёфт» (3/297).

* Кустантиния ё Константинопол – пойтахти Рум буд.

- Агар ту хоҳӣ, ман омодаам

Умар (р) гуфт:

- Ҳама чизҳои барои зани зоянда муҳимро бо худ бигир ва боз каме равшан, орд ва ғӯшт биёр. Баъд аз ин Умар (р) маводро бардошта ба ҳамсараш гуфт, ки рафтем. Ҳамсараш аз думболи ӯ ба роҳ даромад ва баъди чанде ба назди хаймаи пашмин расиданд. Умар (р) ба ҳамсараш гуфт:

- Ба назди зан даро!

Худаш ба назди он мард омада нишаст ва зери дег оташ даргиронд. Бо ин мақсад хезуми зери дегро пуф мекард, ҳатто дуди оташ риши муборакашро хилол намуд. Ба ҳамин тарз хӯрокро омода кард. Дар ҳамин вақт зан таваллуд кард ва садои гирия тифл ба ғӯш расид. Умми Кулсум гуфт:

- Эй амирулмўминин, ҳамнишинатро ба таваллуди писар мужда бидех!

Вақте он мард калимаи амирулмўмининро шунид, аз ҷояш як қад парида хест. Умар (р) гуфт:

- Аз ҷоят начунб. Инро гуфту, дегро бардошта ба назди хайма рафт ва ҳамсарашро садо карда ба ӯ гуфт, ки занро хӯрок дех. Ҳамсараш ба зан таом дода, дегро бароварда дар паси даромадгоҳи хайма гузошт. Умар (р) дегро оварда дар назди мард гузошт ва бо тақрор гуфт:

- Бихӯр, бихӯр, ту тамоми шаб бедор будӣ. Баъд аз ин Умар (р) ба ҳамсараш амр кард, ки биё, бозмегардем ва ба мард мурочиат карда гуфт:

- Фардо назди мо биё, то бароят чизҳои хостаатро бирасонем.

Мард мувофиқи ваъда ба назди Умар (р) рафт, аз он ҷо шоду масрур бозгашт.¹

38. Шайхи тавбақор

Бегоҳирӯзӣ Умари Форук (р) дурра дар даст ҳамроҳи Ибни Масъуд (р) ба кўча бароманданд. Онҳо аз дур рўшноии оташро дида, ба самти он равон шуданд. Аз хонае рўшноӣ мебаромад. Онҳо дохили хона шуда, мардери диданд, ки дар мўяш сафедӣ

¹ Ибни Ҷавзӣ дар «Ал-Манокӣб», сах.85.

афтодааст, вале дар пешаш чоми шароб дорад ва дар гўшаи дигар канизаке суруд мехонад. Умар (р) ин манзараро дида гуфт:

- Қабехтар аз ин манзара, ки марди пиронсоле ачалаш наздик, бо ин гуна бешарафӣ машғул бошад, ҳаргиз надида будам:

- Он мард сарашро бардошта гуфт:

- Эй амирулмўминин, коре, ки ту анҷом додӣ, қабехтар аст!

Аз думболи ман таҷассус кардӣ. Ҳол он ки худат мегуфтӣ, ки таҷассус накунед ва бар замми ин бе иҷозат вориди хона шудӣ.

Умар (р) гуфт:

- Рост гуфтӣ.

Сипас, аз хона баромада, аз алам гирён шуд ва худ ба худ мегуфт:

- Кош Умарро модараш аз даст меод! Ин чӣ коре буд, ки ту кардӣ. Он мард, ин кори гуноҳро пинҳонӣ анҷом меод. Акнун бошад «маро Умар дид» гўён ба таври доимӣ ба гуноҳ даст мезанад. Он марди гунаҳкор маҷлисҳои Умар (р)-ро чандин рӯз тарк кард. Боре ў дар маҷлис ҳозир шуда, дар поёни маҷлисоҳ нишаст. Умар (р) ўро дида, гуфт:

-Ин мардро ба назди ман фиристед:

Ўро ба назди Умар (р) ҳозир карданд. Мард тарсид, ки халифа ўро миёни мардум ҷазо дода, шарманда месозад. Умар (р) ўро дар паҳлўяш шинонду, сарашро хам карда, ба гўшаш гуфт:

- Қасам ба Худое, ки Муҳаммадро расули барҳақ қарор додаст, на ман ва на Ибни Масъуд (р) он чиро, ки дидем, ба касе нагуфтаем.

Он мард даҳонашро калон кушода гуфт:

- Эй амирулмўминин, гўшатро ба ман наздик бинмо ва бо овози паст дар гўши Умар (р) гуфт:

- Қасам ба Худое, ки Муҳаммадро расули барҳақ қарор додаст, ман низ дигар бор ба он кор даст назадаам.

Умар (р) аз хушнудӣ бо овози баланд такбир мегуфт. Мардум такбирро шунида ҳама бо тааҷҷуб мутаваҷҷеҳ ба Умар (р) шуданд, вале сабаби хушҳолии ўро дарк карда наметавонистанд.¹

¹ Канзу-л-уммол, сах 692- 693/3, рақами 385.

39. Биё, ба назди фалон мард меравем

Умар (р) мардеро, ки як муддат дар маҷлисхояш ҳозир мешуд дер боз надида, хавф бурд, ки мабодо ба кори баде гирифта шуда бошад. Аз ин рӯ ба Абдурахмон ибни Авф (р) гуфт:

Биё ҳамроҳ ба манзили фалон одам, рафта аз ҳоли ӯ бохабар мешавем.

Бо ин мақсад ба хонаи он мард наздик шуданд. Иттифоқан дари хона боз буд. Дар хона он мардро диданд, ки нишастааст ва занаш дар ҷома ба ӯ шароб мерезад. Бо дидани ин манзара, Умар (р) ба Ибни Авф гуфт:

- Акнун сабаби ба назди мо наомаданаширо фаҳмидам.

Ибни Авф (р) дар ҷавоб гуфт:

- Пас аз кучо медонӣ, ки дар он зарф чист?

Умар (р) васвасаеро, ки ба дилаш роҳ мечуст, аз худ дур карда, гуфт:

- Оё ту хавф мебарӣ, ки гуфтаҳои ман дар бораи ин мард таҷассус шуд?

Ибни Авф бо қатъият гуфт:

- Гуфтаҳои ту айни таҷассус аст!

Умар (р) гуфт:

- Пас тавбаи он чист?

Ибни Авф (р) ҷавобаш дод:

-Он чизеро, ки аз ҳоли он мард дидӣ, ҳатто бо ӯ низ ифшо макун ва дар дилат танҳо некиро биандеш. Ин тавбаи ту мегардад.

Баъди ин суханон, аз назди он манзил дур шуданд.¹

39. Умар (р) болои хона мебарояд

Нисфи шаб Умар (р) дар як гӯшаи шаҳри Мадина бо қадамҳои устувор торикиро медарид. Ногоҳ аз як хона овози мардеро шунид, ки канда-канда суруд мехонд. Умар (р) худро болои девори он хона гирифта, ба он мард гуфт:

- Эй душмани Худо, гумон дорӣ, ки ту гуноҳ мекуни? Худованд туро паноҳ медорад?

Он мард посух дод:

¹ Канзу-л-уммол, сах 806-807/3, рақами 8825.

- Эй амирулмўминин, саросема нашав. Агар ман назди Худо як гуноҳ карда бошам, ту се гуноҳ кардӣ.

Аввалан таҷассус кардӣ, ки Худованд дар ин бора гуфтааст: «**Таҷассус макунед**»¹.

Сониян болои хонаи ман баромадӣ, ҳол он ки Худованд мефармояд: «**Ба хонаҳо аз дархояш ворид шавед**»².

Сеюм бе иҷозат ворид шудӣ. Худованд дар ин маврид мегӯяд: «**Ба ғайри хонаҳои худ, бе иҷозат ворид нашавед. Баъд аз бо иҷозат ворид шудан, ба аҳли он хонадон салом гӯед**»³

Умар (р) гуфт:

- Агар туро бахшам, нақўиро пеша мекуни?

Мард гуфт:

- Оре

Умар (р) ўро бахшид ва таркаш кард.

40. Марде, ки занон ба ў нидо мекунанд

Дар зулмати шаб Умар ибни Хаттоб (р) овози занеро шунид, ки аз чодараш баланд мешуд.

Майлам ба шароби ноб бошад доим

Бар Наср, писари Ҳаҷҷо ҷ бошад доим,

Насре, ки ҷавони навхату аслнақў

Андар бари ман талош бошад доим.

Чун Умар (р) сурудхонии занро шунид, дар ғазаб шуда, амр кард:

- Наср ибни Ҳаҷҷоҷро ба назди ман биёред. Ман бо марде, ки занон ба номи ў садо медиҳанд, дар як макон зиста наметавонам. Вақте ки ўро оварданд, Умар (р) мўи сарашро тарошид. Баъди тарошидани сари Наср, рухсораҳои зебоаш мисли ду пораи бадр ба назар намоёнтар шуданд. Умар (р) ба Наср амр кард, ки амомашро ба гарданааш андозад. Баъд аз ин ба ў гуфт:

¹ Сураи Ҳуҷурот, ояти 12.

² Сураи Бақара, ояти 189.

³ Сураи Нур, ояти 27.

- Ту дар кишваре, ки ман зиндагонӣ дорам, сокин намешавӣ ва ўро ба Басра фиристод. Он зане, ки сабабгори ихроҷи Наср гардид, аз оқибати кори худаш тарсида, роҳи макру ҳиларо пеша кард ва чунин гуфт:

*Ба имоме, ки аз хашмаш ҳаметарсам, ҳамеларзам,
Бигў, коре ба хамру Насри Ҳа ччо чам набуду нест.
Ва-з он шарбат, ки мегуфтам, шароб ҳаргиз муродам нест,
Шаробам гоҳ ширасту гаҳе аз шарбати меваи со ч (ё заранд).*

Амирулмўминин инро шунида, ба он зан меҳрубона гуфт:

- Ба ман гуфтанд, ки ту нақўкорӣ ва ман он мардро ба гуноҳи ту хорич накардам, вале бо ман хабар расид, ки он мард ба назди занҳо рафту омад доштааст, ман бошам ба занҳо эмин нестам¹.

42. Дар назди Худо чӣ ҷавоб медиҳӣ?

Марде бо тамоми овоз фарёд мекард: Эй амирулмўминин, ба додам бирас ва қасоси маро аз фалон ситамгар, ки дар ҳаққи ман зулмо раво дидааст, биситон.

Умар (р) бо дурраи дар дасташ буда ба сари он мард зада, ба ў гуфт:

- Умарро даъват мекунед ва ў барои шумо пешниҳод карда шудааст, ва ҳар вақто ки ман ба коре аз корҳои мусулмононҳо банд бошам, маро мушавваш сохта «ба додам рас - ба додам рас» гўён меоед.

Мард аз ин рафтори Умар (р) ба қаҳр омада, аз назди ў норозӣ бозгашт. Баъди чанде Умар (р) амр кард, ки он мардро ба наздам ҳозир гардонед. Даре нагузашта, мардро ҳозир гардониданд. Умар (р) дурраашро ба дасти ў дода, чунин гуфт:

- Аз ман қасосатро биситон!

Мард гуфт:

- Онро аз барои Худо ва хоҳири ту тарк мекунам.

Умар(р) гуфт:

¹ Ниг: «Табакоти Ибни Саъд» (1/205).

* Амр ибни Ос – фотеҳи Миср.

- Ин тавр намешавад. Қасосатро ё ба хотири Худо тарк мекуни ва подошатро медиҳад ва ё ба хотири ман тарк месозӣ ва ман аз ту миннатдор мешавам.

Мард гуфт:

- Дар ин сурат онро ба хотири ризои Худо тарк мекунам.

Умар (р) гуфт:

- Акнун бирав.

Умар (р) баъд аз ин ҳодиса ба хонааш рафт ва чун ба манзилаш ворид шуд, ба намозхонӣ шуруъ кард. Ду ракаат намоз хонда, болои ҷойнамоз нишаста, худ ба худ чунин гуфт:

- Эй Ибни Хаттоб, ту хору залил будӣ, Худованд қадратро баланд кард, гумроҳ будӣ, хидоятат кард, баъд аз он туро бар болои мусулмонон маъмур гардонд. Пас, марде назди ту додхоҳӣ омад, вале ту ўро задӣ. Фардо рӯзи қиёмат ба Парвардигорат чӣ ҷавоб медиҳӣ?

Аҳнаф (р), ки миёни дигарон он ҷо хузур дошт, мегӯяд:

- Умар (р) худаширо ба ҳаде сарзаниш кард, ки гумон кардем, ки ў беҳтарин шахс аз аҳли замин аст.¹

43. Мактуб аз Умар (р) ба рӯди Нил

Дар моҳи Бауна, ки яке аз моҳҳои солшумории қибтӣ ба шумор мерафт, аҳли Миср ба назди Амр ибни Ос (р) омада гуфтанд:

- Эй амир, мо анъанае дорем, ки ҳамасола онро барои рӯди Нил иҷро менамоем.

Амр ибни Ос (р) гуфт:

- Он чӣ гуна анъана будааст?

Гуфтанд:

- Ҳар сол, вақте ки дувоздаҳ шаб аз моҳи Бауна сипарӣ мешавад, мо як канизаки бокираро интихоб карда, падару бобои ўро розӣ месозем. Баъд аз он канизакро бо либосҳо ва зару зевари қиматбаҳо оро дода, ба дарёи Нил мепартоем, то ки он розӣ шуда, беист ҷорӣ шавад.

¹ Ибни Чавзӣ, Маноқиб, сах.111-112, Ал-Канз (12/671,672)

Бо шунидани ин суханон, дар чехраи Амр ибни Ос (р) нишонаи хашму ғазаб ва ранчиш намоён шуд ва гуфт:

- Ин гуна корҳо дар ислом нест ва ислом он чизҳоеро, ки қабл аз он буд, бекор мегардонад.

Аз байн моҳҳои Бауна, Абиб ва Масрӣ сипарӣ шуданд, вале оби дарёи Нил ҷорӣ намешуд. Мардуми даҳшатзада, ба тараддуди муҳочират афтоданд.

Амр ибни Ос (р) ба Умар (р) мактуб навишта, ходисаро ба ӯ арз кард. Умар (р) номаи ҷавобӣ ирсол карда, дар он чунин нигошт:

- Дар ҳақиқат дуруст гуфтаӣ, Ислом он чизро, ки қабл аз он буд, бекор мегардонад. Ман ба ту варақеро мефиристам. Ҳар вақто, ки он ба ту расид, онро ба руди Нил афкан.

Вақте ки мактуби Умар (р) ба Амр ибни Ос (р) расид, варақро кушода дид, ки дар он чунин навишта шудааст:

- Аз бандаи Худо, Умар – амирулмўъминин ба Нили аҳли Миср ва баъд: Агар аз худии худ ҷорӣ шавӣ пас ҷорӣ нашав, аммо агар туро Худованди ягонаи ғолиб ҷорӣ гардонида бошад, пас аз Худованди ягонаи ғолиб хоҳиш дорем, ки дубора ҷараёнат бахшад.

Амр ибни Ос (р) тибқи дастури Умар (р) як рўз пеш аз Явмуссаиб мактубро ба рўди Нил афканд, дар ҳоле, ки аксари мардум азми хичрат доштанд. Субҳи охирин рўзи туғёни рўди Нил, ки бо номи «Явмуссаиб» ёд мешавад, мардум аз хоб бархостанд ва диданд, ки оби Нил ҷорӣ шуда ва 16 зироъ васеъ шудааст¹. Баъд аз ин ҳодиса он одати бади аҳли Миср қатъ гашт.

44. Умар (р) амири Мисро ба ёрӣ даъват намуд

Абрҳо аз осмон нопадид шуданд. Замин обҳои кўла чашмасоронро даркашид. Ҷазираи арабро хушксолӣ муҳосира карда буд. Шаҳри Мадинаро фақр гирибонгир шуда, гуруснагӣ кўдакони ширхор ва пирони кўҳансолро шиканча меод.

¹ Мухтасари таърихи Димишқ, сах. (348-349/18).

Амирулмўъминин Умар ибни Хаттоб (р) ба Амр ибни Ос (р), ки сарвари умури мусулмонони Мисрро ба ўҳда дошт, нома навишта, чунин нигошт:

- Аз бандаи Худо Умар амири мўъминон ба Амр ибни Ос (р) дуруд, аммо баъд: қасам ба ҳаётам, эй Амр, оё вубол нест, ки ту ва ҳамроҳонат сер бошию ман ва ҳамроҳонам аз гуруснагӣ ҳалок шавем. Ба фарёдамон рас, ба фарёдамон рас!

Амр ибни Ос (р) номаро гирифта, дар изтироб афтод ва то вақте, ки корвони хўрокро ба самти ҳазираи араб равона накард, даст ба таом набурд. Баъд аз он ба Умар (р) мактуби ҷавобӣ навишт:

- Ба бандаи Худо Умар – амири мўъминон аз Амр ибни Ос, аммо баъд: ба хидматат омодаам, ба хидматат омодаам, ҷониби шумо корвонеро фиристондам, ки аввалаш дар назди шумо буда, охираш назди ман аст. Дуруду раҳмат ва баракати Худо бар шумо.¹

45. Умар ва Усома (р)

Лашкари мусулмонон зери фармодеҳии Усома (р) аз хандаки Мадинаи мунаввара нагузашта буд, ки шахсе хабари вафоти Расули акрам (с)-ро расонид.

Лашкар бо шунидани ин хабари мудҳиш аз рафтан боз истод. Усома (р) ба Умар (р) рўй оварда, гуфт:

- Ба назди халифаи Расули Худо баргашта, аз ў иҷозати баргаштани лашкарро бипурс, зеро ман аз тақдири халифаи Расули Худо ва оилаҳои лашкариён дар ташвишам, мабодо мушрикони Мадина аз вазъияти баамаломата сўистифода карда, ба муслмонон ҳамла кунанд.

Ансориёни дар лашкар буда, ба Умар (р) гуфтанд, ки мо нияти бозгаштан надорем. Танҳо ту ба Абўбакр (р) пайғоми моро расонида, аз ў хоҳиш кун, ки ба ҷои Усома (р) ба мо сарлашқари калонсолтареро фириствад (Усома яке аз ҷавонтарин сарлашқарҳо буд). Умар мувофиқи дастури Усома (р), ба Мадина, назди Абўбакр (р) баргашта, пайғоми Усомаро ба ў расонид. Абўбакр (р) дар ҷавоб гуфт:

¹ Ҳаёти саҳоба, сах. (822/2).

- Агар маро сагону гургон пора пора созанд ҳам, фармони Расули Худоро дигаргун намекунам.

Баъдан Умар талаби ансориёнро ба Абӯбакр (р) арз намуд. Бо шунидани ин хабар Абӯбакр (р) аз ҷояш ҷаҳида бархост ва мисли шер ба Умар (р) ҳамла карда, аз риши ӯ гирифт ва бонг зад:

- Кош, модарат пайдоят намекард, эй Ибни Хаттоб! Усомаро Расули Худо сарлашкар интихоб кард, ту бошӣ, маро амр мекунӣ, ки ӯро барканор кунам!?

Умар (р) хичолатзада баргашт. Вақте ки ба лашкар расид, ансориён ба ӯ гуфтанд:

- Натиҷаи кор чӣ шуд?

Умар (р) гуфт:

- Нолаатонро модаратон кунад, аз наздам дур шавед. Ба хотири шумо дар назди халифаи Расули Худо хичолатзада шудам¹.

46 Суроқа ва тоҷи Кисро

Суроқа ибни Молик зиреҳашро пушида, шамшерашро ҳамоил кард ва ба аспаш савор шуд. Ӯ дар ҷустуҷӯи Паёмбари Худо (с) масофаи зиёдеро тай кард. Дар давоми ин ҷустуҷӯӣҳо, ӯ мӯъҷизаҳои Расули акрамро мушоҳида намуд. Ин ҳама ба ӯ асар кард ва бо Паёмбари Худо (с) вохӯрда чунин гуфт:

- Қасам ба Худо, эй Муҳаммад, ман медонам, ки дини ту дар олам зухур мекунад ва оламгир мешавад. Аз ин хотир, бо ман аҳду паймон бикун, ки ҳаргоҳ ман ба мулки ту омадам, моро икром мекунӣ. Суроқа инро гуфта хоҳиш кард, ки ин гуфтаҳои ӯро расман китобат кунанд.

Паёмбари Худо (с) дар ҷавоб фармуданд:

- Эй Суроқа, оё пӯшидани сару либоси шоҳонаи Кисро ба ту хуш меояд?!

Баъди чанде Суроқа мусулмон шуда, ба Мадина кӯч баст. Рӯзҳо паси ҳам мегузаштанд. Мусулмонон дар набарди Қодисия бар лашкари Кисро ғолиб омаданд ва ғаниматҳои мулки ӯро ба Мадина ирсол карданд. Миёни он ҳама молу ашё тоҷи шоҳӣ ва либосҳои зарбофту нуқракӯби Кисро, шамшери заркӯб ва ду тавки

¹ «Мухтасари таърихи Димишк», (1/171).

заррин, ки чашм мисли он ҷавоҳири зеборо надида буд, ба ғанимат бурда шуд.

Умар (р) бонг зад:

- Суроқа ибни Молик кучост?

Дере нагузашта Суроқа ба назди Умар (р) ҳозир шуд. Умар (р) сару либоси қиматбаҳои Кисроро ба ӯ пӯшонид, тоҷи шоҳиро ба сараш гузошт ва шамшерро ба китфаш овехт. Суроқа мутақаббиро на қадам мезад ва оби дидагонаш рӯяшро мешӯст ва ба такрор мегуфт:

- Рост гуфтанд Расули Худо (с), рост гуфтанд.

Умар ин манзараро дида, рӯяшро ҷониби осмон карда, гуфт:

- Худоё, ба таҳқиқ ту ин молро ба Расулат надодӣ, ӯ бешак, дар наздат нисбат ба ман маҳбубтару муқаррамтар аст. Ба Абӯбакр(р) низ надодӣ. Ӯ низ дар наздат аз ман дида меҳубонӣ муқаррамтар аст. Вале он сарватро ба ман ато кардӣ. Худоё, ман паноҳ талаб мекунам аз ту, ки мабодо он сарват боиси ба фитна гирифтор шудани ман шавад¹.

47. Илҳоми Умар (р)

Рӯзи ҷумъа буд. Овози Умар (р) баланд садо меод. Ӯ ба мардум ваъз гуфта, эшонро насиҳат мекард. Дар ҳамин маврид Умар (р) якбора бо овози баланд чунин гуфт:

- Эй Сория ибни Зунайм, ба кӯҳ, эй Сория ибни Зунайм ба кӯҳ? Ҳар ки гурғро ҷӯпони рамаи ғусфандон кунад, ситамгар аст...

Ин суҳан се бор такрор шуд. Мардуми ҳайратзада, худ ба худ мегуфтанд. Умарро ба Сория, ки дар ин маҷлис ҳузур надорад, чӣ кор бошад?

Баъди чанде, Умар ибни Хаттоб (р) аз минбар фуруд омад. Мардум дар гирди ӯ ҳалқа зада, асли воқеаро мепурсиданд. Пас ӯ ба онҳо ходисаро шарҳ дода, чунин гуфт:

- Дар дилам гузашт, ки мушрикони бародарони моро шикаст медиҳанд ва онҳо ба сӯи кӯҳ мераванд. Агар ба кӯҳ паноҳ баранд, аз ҷониби дигар мавриди ҳамла қарор мегиранд ва агар аз кӯҳ гузаранд, ҳалок мешаванд. Аз ин хотир, ман онҳоро машварат

¹ Мухтасари таърихи Димишқ, сах.171/1, Байҳақӣ, Сунани кубро, сах.358/6.

додам, ки ба кӯҳ пуштнокӣ така кунанд ва ба душман рӯ ба рӯ шаванд.

Баъди як моҳ аз назди мусулмонон марде, муждаи фирӯзӣ расонида, гуфт:

- Мо дар аснои ҳарб ҳоли табоҳ доштем. Ногоҳ овозеро аз ғайб шунидем, ки се маротиба гуфт:

- Эй Сория ба кӯҳ. Мо ин нидоро шунида, пушт ба кӯҳ така кардем ва ба душман ҳамла намудем. Баъди чанде Худованд душманро шикаст дод¹.

48. Ҳамаи шумо бихишгӣ ҳастед, ба ҷуз марде

Рӯзе Умар (р) бо асҳоби киром нишаста сӯхбат мекард. Дар рафти сӯхбаташ гуфт:

- Агар аз осмон мунодие нидо мекард, ки эй мардум, ҳамаи шумо дохили чаннат мешавед, ба ҷуз як нафаре аз шумо, метарсидам, ки мабодо ҳамон нафар ман бошам. Ва агар мунодие нидо мекард, ки эй мардум ҳамаи шумо дохили дӯзах мешавед, ба ҷуз марде аз шумо, ман умед мекардам, ки ҳамон як мард ман бошам².

49. Аз каромати Умар (р)

Муддати чанд борон набориду киштаҳо беҳосил шуданд хушксолӣ ҳоли мардумро ба танг овард ва ба чорво низ бе таъсир намонд. Пистони чорвои ширдеҳ ба баданаш часпид. Умар (р) ҳамроҳи мардум ба сахро рафта, ду ракаат намоз гузориданд. Баъд аз ин, ӯ ду ҷониби ридояшро барчида ба ду ҷониби камарбандаш халонд ва кафи дуо кушода, бо дидаҳои ашкрез рӯи ниёз ба Худои бениёз оварда, чунин гуфт:

-Худовандо, гуноҳҳои моро бубахш ва моро аз борони пурфайзат бонасиб гардон!

Ин дуоро гуфта, ханӯз аз он макон дур нашуда буд, ки борон борид.

Баъд аз чанде гурӯҳе аз бодиянишинон ба назди Умар (р) омада, ба ӯ гуфтанд, ки эй амирулмўъминин, мо фалон рӯз ба

¹ «Ал-Исоба» (3/2), «Ал-бидоя» (7/13)1, «Мунтахаби Канзу-л-уммол» (4/386).

² Ниг: «Ал-Ҳуля»(1/53).

фалон вақт дар биёбон, дар манзиламон будем, абри сиёҳ болои сари моро зулмонӣ гардонд ва аз он овози «Ба ту ёрӣ расид, эй Абӯҳафс, ба ту ёрӣ расид, эй Абӯҳафс»-ро шунидем. (Абуҳафс кунияи Умар (р) буд.¹)

50. Оё худро ба Умар (р) баробар мекуня?

Вақте ки Умар (р) аз хона баромад, торикӣ ҳама чоро фаро гирифта буд. Ў пинҳонӣ ба як гӯшаи Мадина роҳ пеш гирифт. Пас аз оне, ки торикии шаб ёро аз назарҳо пинҳон сохт чашми Талҳа (р) ба ӯ афтод. Талҳа (р) бо мақсади мушохидаи рафтори Умар (р), аз паси ӯ равон шуд.

Умар (р) ба хонаи кўчаке ворид шуд ва дер боз берун наомад. Косаи сабри Талҳа (р) аз интизорӣ лабрез шуд, пас ба манзили худ рафт. Пагоҳирӯзӣ ӯ ба дари ҳамон хонача рафта, вориди он шуд. Дар хона пиразани нобиноие нишаста буд.

Талҳа (р) аз пиразан пурсид:

Он мард, яъне Умар (р) дирӯз бо чӣ мақсад омада буд?

Пиразан гуфт:

Он мард чанд муддат аст, ки рӯзгори маро таъмин мекунад ва озору азияти зиндагиरो аз ман дур месозад.

Талҳа (р) бо таассуф сар чунбонда гуфт:

-Модарат нолаатро кунад, эй Талҳа, оё худро ба Умар (р) баробар мекуня?²

51. Баракати дуои Умар (р)

Дар миёни лашкари ислом марде аз аҳли Шом шомил буд, ки наърааш ба наъраи шер монандӣ дошт. Ин наъраҳои ӯ ҳангоми мухориба аз ҳазор савораи ҷангӣ авлотар буд. Ҳангоме, ки ӯ наъра мезад, дар паси ӯ шумораи зиёди ҷанговарон саф мекашиданд ва якбора ҳамла мекарданд. Ўро ба назди амирулмўъминин Умар (р) ба Мадина фиристоданд. Умар (р) баъди чанде ёро гум карда, ба кофтукоби ӯ афтод. Ба халифа Умар (р) хабар доданд, ки он марди

¹ «Ал-Канз» (8/431), рақами 23535.

² «Хуллияту-л-авлиё», (1/48).

шучоъ шаробхор шудааст. Умар (р) котибашро талабида, амр кард, ки чунин нависад:

- Аз Умар ибни Хаттоб (р) ба фалонӣ ибни фалонӣ. Салом бар ту. Баъд аз ҳамду санои Худое, ки чуз ӯ маъбудӣ барҳақе нест ва ӯ бахшандаи гуноҳон, тавбапазир, сахтгиру муқтадир аст ва чуз ӯ маъбудӣ барҳақе нест ва бозгашти ҳама мавҷудот ба сӯи ӯст. Эй мард, туро ба сӯи ӯ мехонам.

Баъд аз ин Умар (р) ба ҳамроҳонаш гуфт:

- Аз Худо дар ҳаққи он бародаратон дуо кунед, то ки Худо ӯро ба роҳи рост ҳидоят созад ва тавбаашро бипазирад.

Вақте ки мактуби Умар (р) ба он мард расид, онро такрор ба такрор мехонд ва мегуфт:

- Бахшандаи гуноҳ, тавбапазир, сахтгир. Баъд аз ин дуру дароз гирифт, ҳатто оби чашмаш ришашро тар кард. Бо баракати дуои Умар (р) дигар касе надид, ки он мард шароб нӯшида бошад¹.

52. Аҳли оилаатро аз суҳтор наҷот дех!

Умар (р) дар канори роҳ бо марди жӯлидамӯе, ки асари сафари дуру дароз дар қисми лоғару пажмурдааш ба назар мерасид, рӯ ба рӯ гардид ва аз ӯ пурсид:

-Номат чист?

Марди мусофир гуфт:

-Номам Ҷамра (оташпора)

Умар (р) гуфт:

-Номи падарат чист?

-Номи падарам Шихоб (ситораи фурӯафтанда)

Пасон пурсид:

-Аз кучо омадӣ?

Мард гуфт:

-Аз Ҳарақа, (макони сӯхта), номи ноҳияе дар Уммон

Умар (р) боз пурсид:

-Аҳли хонаводаат дар кучо сокин шуданд?

Мард гуфт:

¹ Ниг: «Тафсири Ибни Касир», (4/70).

-Дар Хурраи нор (гармии оташ), (номи ноҳияе дар наздикии Мадина).

Умар (р) гуфт:

-Ба масканат шитоб ва аҳли оилаатро аз сўхтор начот бидех!

Мард ба манзилаш рафта, ҳолро мувофиқи гуфтаи Умар (р) дид. Ин аз каромоти Умар (р) буд.¹

53. Умар (р) ва роҳиб

Умар (р) аз назди савмаи роҳибе гузар карда, назди дари он таваккуф кард ва роҳибро ба наздаш хонд. Ба роҳиб хабар доданд, ки ин мард амирулмўъминин аст.

Баъди чанде ба ҷониби Умар (р) марди лоғару заифе омад, ки тарки дунё намуда ва парҳезгориро пеша карда буд. Умар (р) ҳоли ўро дида гирён шуд. Ба ҳазрати Умар (р) гуфтанд, ки сабаби гиря чист?

-Охир ин мард ку, насронӣ аст.

Умар (р) дар ҷавоб гуфт:

-Оре, медонам, ки ў насронӣ аст, вале сухани Худо ба ёдам расид, ки дар Куръон мегӯяд:

﴿عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ ﴿٣﴾ تَصَلَّ نَارًا حَامِيَةً ﴿٤﴾﴾ الغاشية: ٣ - ٤

«Хастахолу ҷафокашида дар оташи афрўхташуда месўзанд».

(Сураи Гошия, оятҳои 3, 4)

Аз ин хотир дилам ба меҳнату машаққаташ сўхт, ки ўро аз оташи дўзах начот намедихад.²

54. Бемории Умар (р)

Умар (р) боре шабона, савори хар, дар тангкўчаҳои Мадина гашту гузор мекард, то ки аз аҳволи одамон бохабар шавад. Дар ҳамин асно аз назди хонаи ансорие гузар кард ва дид, ки ў рост истода намоз мегузорад. Умар (р) боз истода ба сурае, ки он мард дар намозаш қироат мекард, гўш андохт. Ў ин оятҳоро тиловат мекард:

¹ Ниг: «Маноқиби амирулмўъминин», сах. 74.

² «Мунтахаби Канзу-л-уммол», 2/55, 4703.

«Қасам ба кўҳи Тур (1). Ва қасам ба китоби навишташуда (2). Дар қоғози кушода (3). Ва қасам ба хонаи маъмур (4). Ва қасам ба сақфи барафросташуда (5). Ва қасам ба баҳри пуркардашуда (6). Ҳароина азоби парвардигори ту буданист (7). Нест онро ҳеҷ боздоранда (8).

(Сураи Тур, оятҳои 1-8)

Умар (р) баъди гўш кардани ин оятҳо, чунин гуфт:

- Қасами ёд кардаи Худованди Каъба ҳақ аст ва Худо ҳақ аст.

Баъди гуфтани ин суҳанон аз ҳар фаромада ба девор таъя кард ва дуру дароз истод. Пас, ба хонааш баргашта, тўли як моҳ бемори бистарӣ гардид. Мардум дар ин муддат ба аёдаташ меомаданд, вале сабаби бемориашро намедонистанд.¹

55. Умар (р) ва Ҳурмузон

Ҳурмузон яке аз бузургони императории Форс бо дастони баста ва рўҳияи шикаста дар рў ба рўи ҳазрати Умар (р) ҳозир карда шуд. Умар (р) ба ў мурочиат карда гуфт:

- Сухан бигўй!

Ҳурмузон дар ҷавоб гуфт:

- Ҳамчун одами зинда сухан гўям ё одами мурда?

Умар (р) гуфт:

- Ҳамчун одами зинда.

Ҳурмузон бо дили пур ба сухан даромада, чунин гуфт:

- Дар давраи ҷоҳилият (қабл аз зуҳури ислом) мову шумо дин надоштем ва мо қабिलाҳои арабро одам ҳам ҳисоб намекардем. Аммо, вақте ки Аллоҳ шуморо бо дини нав иззатманд гардонид ва Расулашро аз миёни шумо баргузид мо ба шумо итоат накардем.

Умар (р) Ҳурмузонро бо таҳаммул гўш карда, бо андеша гуфт:

- Ту ин суҳанонро дар ҳоле мегўӣ, ки дар дасти мо асирӣ?!

Баъд Умар (р) ба ғзаб омада амр кард, ки Ҳурмузонро қатл кунед.

Ҳурмузон гуфт:

- Оё Паёмбар (с) баъд аз амният додан ба асир, нагуфтаанд, ўро накушед?

Умар (р) гуфт:

¹ Ибни Ҷавзӣ. Манокиб, сах. 88.

- Расули акрам (с) ба мо чунин таъкид кардааст, вале ман ба ту амният намодаам.

Хурмузон гуфт:

- Чӣ хел? Ту ба ман гуфти, ки ҳамчун одами зинда сухан бигӯ ва одами аз ҷонаш ноумед зинда нест.

Умар (р) бо таассуф гуфт:

- Худо бидушад туро ... аз ман худро эмин сохти, вале ман беҳабар мондам.¹

56. Яҳудии хоин

Вақте ки Умар (р) ба сарзамини Шом ташриф овард, марде аз аҳли китоб ба назди ӯ омада гуфт:

- Эй амирулмўминин, бубин, ки марде аз мусулмонон бо ман чӣ кард ва сари кафидаву бадани аз зарбу лат афғорашро ба ҳазрати Умар (р) нишон дод.

Умар (р) ин ҳоли ӯро дида, ба ғазаб омад ва Суҳайб (р)-ро амр кард, ки рафта гунаҳкорро биёр.

Суҳайб рафта, баъди чанде ҳамроҳи Авф ибни Молики Ашҷай бозгашт. Вақте ки Авф ибни Молик дар рӯ ба рӯи Умар (р) қарор гирифт, Умар (р) аз ӯ пурсид:

- Эй Авф, чаро ин мардро лату кўб карди?

Авф ибни Молик гуфт:

- Эй амирулмўминин, ман ин мардро дидам, ки аз нухтаи ҳаре гирифта онро мебурд ва зане болои хар нишаста буд. Ин яҳудӣ харро хала кард, то ки занро афғонад. Чун пас аз хала задани хар зан наафтид, ӯро тела дод. Баъди ба замин афғондани зан, ӯ худро болои зан партофт.

Умар (р) гуфтаҳои Авфро бо диққат гӯш карда, баъд аз чанд лаҳза амр кард, ки рафта он зани ҷабридари биёред, то ки ба дурусти гуфтаҳои Авф гувоҳӣ диҳад.

Баъд аз чанде падар ва шавҳари он зан ба назди Умар (р) оварда шуданд ва гуфтаҳои Авфро тасдиқ карданд.

Умар (р) амр кард, ки он марди яҳуди ро ба дор овезанд.

Баъд аз иҷрои ҳукм Умар (р) ба ҷамъомадагон муроҷиат карда, гуфт.

¹ Байҳақӣ «Ал-Сунан». Саҳ. 96/9, «Ал-Бидоя ван-нихоя». 7/87.

- Мо бо яхудиён барои ин гуна корҳо мусолиҳа накардаем ва илова намуд:

- Эй мардум, аз Худо битарсед ва дар ҳаққи кофирони зиммабардор хиёнатеро раво мадоред, вале агар ягон нафаре аз онҳо чунин рафтор кунад, пас, дар мавриди ӯ зиммае нест.¹

57. Умар (р) қасоси мазлумро мегирад

Марде ба назди Умар (р) омада худро партофт ва бо овози гирифта аз ӯ дод хост. Оби дидаи ин мазлуми мисрӣ рӯяшро мешуст, ҳол он ки Худованд розӣ нест, ки оби дидае зулман резонида шавад. Чабрида ба Умар (р) рӯй оварда, гуфт:

-Эй амирулмўъминин, аз зулми золиме ба ту паноҳ мебарам.

Умар (р) аз ғазаб пешониашро чин карда, ба мард наздиктар шуд ва ӯро бовар кунонида, гуфт, ки ба паноҳгоҳи хубе паноҳ бурдӣ, ба назди касе омадӣ, ки ҳатман ба додат мерасад.

Он мард бо алам гуфт:

-Ман бо писари Амр ибни Ос (р) дар аспдавонӣ мусобиқа кардам ва аз ӯ пеш гузаштам. Ӯ бошад дар ғазаб шуда, маро қамчинкорӣ кард ва гуфт, ки ту чӣ гуна чуръат карда, аз ман пеш гузаштӣ. Ман писари ду шахси обрӯманд ҳастам (падар ва бобояшро дар назар дошт).

Умар (р) арзи он шахси мазлумро шунида, зуд ба Амр ибни Ос (р) нома навишт ва аз ӯ хост, ки писари золимашро бо худ гирифта биёяд. Баъди чанде Амр ибни Ос (р) ба назди Умар (р) ҳозир шуд. Писараш низ ӯро ҳамроҳӣ мекард.

Умар (р) чун писари Амр ибни Ос (р)-ро дид, аз чояш бархост ва бо садои баланд бонг зад:

- Марди мисрӣ кучост?

Он марди ситамдида бо тарсу изтироб ба назди Умар (р) омад.

Умар (р) ба ӯ бо эҳтиром мурочиат карда, гуфт:

- Қамчинатро гирифта бизан!

Марди мисрӣ бо шунидани фармони Умар (р) қамчинро гирифта ба ҳаво бардошта ва бо шаст ба пушти писари Амр ибни

¹ Канзу-л-уммол, сах. 490/4, рақами 11409, Табаронӣ, «Мўъчаму-л-кабир» 18/37.

Ос (р), ки дастхояш ба танаи дарахти хурмо баста буд, кўфтан гирифт. Умар (р) бошад дар назди он мард истода, мегуфт:

- Бизан, писари ду марди обрўмандро!

Анас ибни Молик (р), ки шоҳиди ин манзара буд, мегўяд:

- Қасам ба Худо, ки ўро зад ва мо дар ибтидо тарафдори задан будем. Вақте ки задан идома ёфт ва он мард боз наистод, дар дил таманно мекардем, ки аз задан даст боздорад.

Баъд аз ин Умар (р) гуфт:

- Қамчинро бигир ва Амр ибни Ос (р)-ро бизан. Он марди қасосгир, ки аз задан бозистода буд, гуфт:

- Эй амирулмўъминин, маро писараш зада буд ва ман қасосамро аз ў ситондам. Дигар даъвое надорам.

Умар (р) ба ҷониби Амр ибни Ос (р) нигарист ва гуфт:

- Аз кай боз мардумеро, ки аз модар озод таваллуд шудаанд, гулом кардаед?!

Амр ибни Ос (р) дар ҷавоб сарашро хам карда, гуфт:

Эй амирулмўъминин, ман аз ин ходиса хабаре надоштам ва ин мард низ ба наздам наомадааст.¹

58. Одилона ҳукм кардӣ

Қайсари Рум намояндаи худро ба сўи Умар (р) фиристода, ба ў супориш дод, ки рафта тарзи қору рафтори Умар (р)-ро мушоҳида намо. Вақте ки намояндаи Қайсар ба Мадина ворид шуд, ягон қаср ва ё хонаи бошукўҳеро надид, ки аз макони малик хабар диҳад.

Аз ин рў, аз аҳли Мадина пурсид, ки боргоҳи малики шумо қучост? Ба ў ҷавоб доданд, ки мо малик надорем, балки соҳиби амирем ва ў айни замон ба беруни Мадина рафтааст.

Намояндаи Қайсари Рум дар ҷустуҷўи Умар (р) аз Мадина берун баромада, ўро дар зери сояи дарахте рўи замин хобида дид.

Умар (р) дурраашро зери сар гузошта мехобид ва касе ўро посбонӣ намекард. Вақте он мард Умар (р)-ро дар ҷунин ҳолат дид, дилаш нарм шуд ва худ ба худ гуфт:

- Марде, ки подшоҳон аз ҳайбати ў оромӣ қарорро аз даст додаанд, ҷунин одию хоксор аст! Эй Умар (р), ту ки одилона ҳукм меронӣ, ҳамеша эминӣ, аз ин хотир бе тарсу ваҳм хуфтаӣ.

¹ Мунтахаби Қанзу-л-уммол, сах. 420/4.

Малики мо, ки зулм мекунад, ҳамеша бо тарсу ҳарос умр ба сар мебарад. Ман гувоҳи медиҳам, ки дини ту ҳақ аст. Агар ман ба назди ту ба ҳайси намоянда намеодам, ҳатман мусулмон мешудам. Вале ман бори дигар ба наздат бозмегардам ва дини ту ро қабул мекунам.¹

59. Умар (р) фарзандашро мебӯсад

Умар (р) мардеро аз бани Асад дар як минтақа ҳоким таъин кард. Он мард ба назди Умар (р) омад, то ки васиқаро бигирад ва расман ба иҷрои вазифа оғоз кунад. Умар (р), ки ҳамроҳи яке аз фарзандонаш омада буд, дар назди он мард фарзандашро меҳрубонӣ карда, ўро бўсид. Он мард ба таачҷуб ба ин манзара нигарист ва гуфт:

- Эй амиралмўъминин, оё кўдакро мебўсанд?

Ман дар ҳайратам, кўдакero набўсидаам. Умар (р) аз гуфтаҳои ин мард пай бурд, ки ў хело ҳам марди дурушту номехрубонест. Пас, гуфт:

- Қасам ба Худо, ки ту нисбат ба одамон раҳм надорӣ. Васиқаро ба ман деҳ ва барои ман ҳаргиз ҳукмеро иҷро накун.²

60. Умар (р) фарзандашро ҷазо медиҳад

Дар як шаби зулмонӣ, шайтон бо васвасаҳоҷаш Абдурраҳмон ибни Умар ибни Хаттоб ва Абисарваа Уқба ибни Ҳорисро дар доми макри худ даровард. Ин ду нафар аз кучое шароб пайдо карда, онро нўшиданд ва маст шуданд. Пагоҳирўзӣ аз хоби мастона бедор шуданд ва аз кори кардашон пушаймон гаштанд. Баъди чанде шитобон ба назди Амр ибни Ос (р), ки амири Миср буд, рафта, бо гиряву зорӣ чунин гуфтанд:

Эй амир, моро пок бисоз, зеро мо шароб нўшида маст шудем. Амр ибни Ос (р) гуфт:

- Ҳардуютон ба хона дароед.

Онҳо ба хона дохил шуданд. Амр ибни Ос (р) сари ҳардуи гунаҳкорро тарошида, онҳоро бо тозиёна зад. Вақте ки ин хабар

¹ «Ахбори Умар», сах. 328. «Ва лан талқо мисла Умар». 2/261.

² «Ахбори Умар», сах. 328.

ба Умар (р) расид, дарҳол ба Амр ибни Ос (р) нома навишта, талаб кард, ки Абдурраҳмонро ба сӯи ман дар болои уштуре, ки қачоваи ниҳоят хурд дорад, бифирист (мақсад аз қачоваи хурд норохат ва азият додани Абдурраҳмон буд, то ки дигар гуноҳ накунад). Амр ибни Ос (р) фармони халифаи мусулмонро ба каму кост иҷро кард.

Вақте ки Абдурраҳмон ба назди падараш Умар (р) омад, Умар (р) ўро бо дурра якчандто зада, сиёсаташ кард, вале бори дигар ҳаддаш назад (ҳад барои шаробхор дар шариати ислом 100 дурра задан аст)¹. Умар (р) писарашро бозпас ба Миср фиристонд. Як моҳи дигар зиндагӣ кард ва олами фониро падруд гуфт.

61. Хостгории Набӣ (с) Ҳафса (р)-ро

Шавҳари Ҳафса (р) – духтари ҳазрати Умар (р), Ханис ибни Ҳузофаи Саҳмӣ ном дошт ва дар натиҷаи ҷароҳате, ки дар ҷанги Бадр бардошта буд, ҳалок шуд. Ў саҳобаи бузург ва яке аз аввалин саҳобаҳои Расули ақрам (с) ба шумор мерафт. Баъди ба анҷом расидани иддаи (муддате, ки дар давоми он зан баъди марги шавҳар ҳуқуқи издивоҷ надорад ва он 4 моҳу 10 рӯз аст) Ҳафса (р), падараш – ҳазрати Умар (р) бо Усмон ибни Аффон (р) вохурда, ба ў никоҳ кардани духтарашро пешниҳод намуд ва чунин гуфт:

- Агар хоҳиш дошта бошӣ, Ҳафсаро ба ту никоҳ карда ба занӣ медиҳам. Усмон ибни Аффон (р) дар ҷавоб гуфт:

- Каме фикр карда, баъд ҷавоб медиҳам.

Баъди чанд рӯз Усмон ибни Аффон (р) ба ҳазрати Умар (р) вохӯрда, гуфт, ки ман имрӯзҳо зан гирифтани нестам. Умар (р) ба назди Абӯбақри Сиддиқ (р) рафта ба ў низ ҳамин пешниҳодро карда, гуфт:

- Агар хоҳӣ, Ҳафсаро ба ту никоҳ карда медиҳам.

Абӯбақр (р) хомӯш истода, ягон ҷавоб надод. Умар (р) аз ин муносибат беш аз пеш ба ғазаб омад.

Аз миён чанд рӯз нагузашта Расули ақрам (с) Ҳафсаро аз падараш хостгорӣ карда, ба никоҳи худ дароварданд.

¹ «Ас-Сунану-л-кубро»-и Байҳақӣ 8/312,313.

Баъди ин ҳодиса Абӯбақр (р) бо Умар (р) вохӯрда, ба ӯ чунин гуфт:

Вақте ки ман пешниҳодатро дар мавриди никоҳ кардани Ҳафса (р) рад кардам, ба фикрам, аз ман ранҷидӣ.

Умар (р) гуфт:

- Бале.

Абӯбақр (р) гуфт:

- Ман пешниҳоди туро танҳо ба он хотир рад кардам, ки шунида будам, ки Расули ақрам (с) чунин ният доранд ва хомӯш истодам, то ки сирри Пайёмбар (с)-ро ифшо накунам. Агар Расули ақрам (с) нияташро амалӣ намекарданд, дар он сурат пешниҳоди туро, эй Умар (р), қабул мекардам.¹

62. Марди муртад (аз дин баргашта)

Баъд аз ҷангҳои хунин, ғалаба насиби мусулмонон шуд ва онҳо ба шаҳри Тустар – яке аз шаҳрҳои сарзамини Форс дохил шуданд. Вақте ки хабари фатҳро ба Умар (р), ки дар Мадина қарор дошт, расониданд, пурсон шуд:

- Дар он шаҳр ягон навигарӣ мушоҳида кардед?

Хабаррасонҳо гуфтанд:

- Оре, марди мусулмоне аз ислом рӯй гардонида, муртад шуд.

Умар (р) пурсид:

- Пас, ба ӯ чӣ ақсуламал кардед?

Гуфтанд:

- Куштемаш.

Умар (р) ба ғазаб омада, гуфт:

- Чаро ӯро дар хонае ҳабс накардед, то чанд рӯз нигоҳаш доред ва таомаш дода, аз ӯ талаб мекардед, ки тавба кунад, агар тавба намекард дар он сурат қатлаш мекардед.

Баъди гуфтани ин суханон ба даргоҳи Худо муноҷот ва зориву тавалло намуда, гуфт:

-Худоё ман он ҷо ҳозир набудам ва амре ҳам содир накардаам ва замоне, ки хабардор шудам розӣ ҳам нашудам.²

¹ «Маноқиби амирулмўъминин» сах. 86.

² Саҳеҳи Бухорӣ, рақами 3783.

63. Умар (р) миёни сахтгирӣ ва нармрафторӣ

Чанд нафар аз мусулмонон дар хузури Абдурахмон ибни Авф (р) – саҳобаи бузург, гуфтанд, ки Умар (р) бо мо чунон сахтгирона суҳан гуфт, ки мо аз тарс ба ӯ нигоҳ карда натавонистем.

Абдурахмон ибни Авф (р) бо мақсади ислоҳ ин хабарро ба ҳазрати Умар (р) расонид.

Амирулмўминин бо шунидани ин хабар асабонӣ шуда, гуфт:

- Оё чунин гуфтанд, қасам ба Худо, ман бо онҳо нарм рафтор кардам ва аз Худо тарсидам, ки мабодо бо ин қорам мавриди ғазаби Худо қарор гирам. Аз ин рӯ онҳоро сахтгирӣ кардам, ҳатто ки дар ин сахтрафториам аз Худо тарсидам. Қасам ба Худо, тарси ман аз Худо нисбат ба тарси онҳо аз ман бештар аст. Пас роҳи наҷот аз ин бунбаст кадом аст?

Инро гуфта ҳазрати Умар (р) гирён шуд, ҳатто ки аз шиддати гирия лабонаш париданд ва синааш пасту баланд шудан гирифт.

Абдурахмон ибни Авф (р) ин ҳолро дида, гуфт:

- Вой бар онҳо, баъди сари ту ҳолашон чӣ мешавад!?¹

64. Ғазаби Форук

Уяйна ибни Ҳусайн ба шаҳри Мадина меҳмон шуд ва дар манзили бародарзодааш Ҳур ибни Қайс ибни Ҳусайн фурӯд омад. Ӯ аз ҷумлаи ашхосе буд, ки ба Умар (р) қаробати хешу таборӣ дошт. Аз ин хотир, Уяйна ба Ҳур ибни Қайс мурочиат карда, гуфт:

- Ту, ки бо амиралмўминин қаробат дорӣ, маро ба назди ӯ бар. Баъди оне, ки Умар (р) ба қабули меҳмон иҷозат дод, Уяйна ҳамроҳи Ҳур ибни Қайс ба назди Умар (р) ворид шуданд. Уяйна дохил шудан замон, ба ҳазрати Умар (р) гуфт:

- Эй Ибни Хаттоб, ба мо ғайр аз дурушті чизе ато накардӣ ва миёни мо одилона ҳукм нарондӣ.

Вулқони ғазаб дар синаи Умар (р) чӯш зад ва хост, ки аз Уяйна барои чунин беҳурмати қасос гирад, вале Ҳур ибни Қайс ба миён даромада, гуфт:

¹ Табақоти Ибни Саъд, сах. 206/1.

Эй Амиралмўъминин, Худованд ба Расулаш гуфтааст:
«Бахшониро пеша кун, бифармо, ки некукоря кунанд ва аз
чоҳилон рӯ гардон¹».

Ва ин Уяйна ба таҳқиқ яке аз чоҳилон аст.

Хур ибни Қайс мегӯяд:

- Вақте ки ман ин оятро ба Умар (р) хондам, ў бо диққат гўш
кард ва аз нияташ бозистод, зеро ў дар мавриди сухани Худо
бениҳоят итоаткор буд.

65. Умар (р) дар саҳифаҳои Таврот

Вақти чошт Амирулмўъминин аз назди усқуфи насроние
гузар кард. Он усқуф китоб мехонд. Умар (р) ба ў хитоб карда,
гуфт:

- Оё дар бораи мо дар китобҳоятон ягон маълумоте ёфтаед.

Усқуф гуфт:

- Оре, сифот ва амалҳои шуморо ёфтем, вале номҳоятонро
наёфтем.

Умар (р) гуфт:

- Сифоти маро чигуна дарёфтӣ?

Усқуф гуфт:

- Пораи оҳан.

Умар (р) гуфт:

-Пораи оҳан, яъне чӣ?

Дар ҷавоби Умар (р) Усқуф посух дод:

- Амири шадид.

Умар (р) қаноатманд гуфт:

- Худо бузург аст ва ҳамду сано бод Худоро².

66. Ҳайбати Умар (р)

Ибни Аббос (р) гуфт:

- Як соли дароз мехостам, ки ба Умар (р) бо саволе доир ба
Қуръони маҷид муроҷиат кунам, вале аз ҳайбати Умар (р) ҷуръат
намекардам. Боре ҳазрати Умар (р) паи коре аз шаҳр берун шуд ва

¹ Қуръон сураи Аъроф, ояти 199.

² Сунани Абудовуд, рақами 4656.

ман низ ҳамроҳаш рафтам. Вақти бозгашт аз ӯ чудо нашудам ва дар фурсати муносиб аз ӯ пурсидам:

- Эй амиралмўминин, он ду нафар ҳамсар аз миёни азвочи мутаҳҳарот... он ду нафаре, ки эътироз карданд, кӣ буданд.

Ҳазрати Умар (р) гуфт:

- Он ду нафар Оиша (р) ва Ҳафса (р) мебошанд.

Ибни Аббос (р) гуфт:

- Баъд аз гирифтани посух, ба ҳазрати Умар (р) гуфтам, ки ин суолро як сол инчониб аз шумо пурсиданӣ будам, вале аз ҳайбати шумо ҷуръат намекардам¹.

67. Умар (р) хунбаҳо медиҳад

Ба гўши амиралмўминин Умар (р) хабари зане, ки шавҳараш сафар карда буд, расид. Дар бораи он зан чунин мегуфтанд, ки бо мардони бегона гап мезанад. Ин хабар қаҳри Умар (р)-ро овард. Аз ин рӯ амр кард, ки занро ба наздаш фаро хонанд. Зан дархости ҳазрати Умар (р)-ро шунида чунин гуфт, ки маро бо Умар (р) чӣ кор.

Баъд аз ин он зан ба назди ҳазрати Умар (р) раҳсипор шуд. Дар нимароҳ аз тарс ӯро дарди кўдак гирифт.

Пас ба хонае даромада таваллуд кард. Он тифл аз раҳми модар ҷудо шуда, фарёде баровард ва ҷон дод.

Умар (р) аз ин ҳодиса хабардор шуд ва худро дар марги кўдак гунаҳгор дониста, бо асҳоби киром машварат ороост. Баъзе аз онҳо ба ҳазрати Умар (р) гуфтанд, ки ту волӣ ҳастӣ ва вазифайи ту танбеҳ додан аст. Дар марги тифл гуноҳе надорӣ. Вале ҳазрати Алӣ (р) хомўширо ихтиёр карда буд. Умар (р) ба ӯ наздик шуда пурсид:

- Ту чӣ мефармой?

Ҳазрати Алӣ (р) гуфт:

- Агар асҳоб раъйи худашонро гуфта бошанд, пас, хато кардаанд ва агар ба ҷонибдорию ту гуфта бошанд, пас ба фоидаи ту нагуфтаанд. Ман чунин меҳисобам, ки мувофиқи қонуни шаръ дияти (хунбаҳо) он тифл дар гардани ту ҳаст, зеро ту он занро

¹ Саҳеҳи Бухорӣ. 1866/4, рақами 4629.

ташвиш додӣ ва тифлашро ҳангоми ба назди ту омадан партофтааст.

Пас, ҳазрати Умар (р) дияти он тифлро пардохт ва ба Алӣ (р) фармуд, ки он маблағро ба муҳтоҷони Қурайш тақсим кунад¹.

68. Зарбае дар роҳи Худо

Мардум гирдогирди амиралмўъминин Умар ибни Хаттоб (р) чамъ омада буданд, то ки ба онҳо мол ато кунад. Издиҳом ба ҳадде буд, ки ҷои сўзан задан ёфт намешуд.

Умар (р) миёни мардум қарор гирифта, машғули тақсимот буд. Ў сар бардошт ва ногоҳ нигоҳаш ба марде афтод, ки ҳалқан одамнро пора карда ҷониби Умар (р) ҳаракат мекард ва дар чехраи он мард асари зарбаи теғ, ки пўсти рўяшро чок карда буд, баръало дида мешуд. Умар (р) аз он мард, ки аллақай ба наздаш омада буд сабаб пурсид. Он мард гуфт, ки ин ҷароҳатро дар яке аз набардҳо бардоштааст.

Умар (р) сухани мардро шунида амр кард, ки ба ў ҳазор дирҳам ато кунед. Ба мард зуд ҳазор дирҳам пардохтанд. Чанд лаҳза баъд Умар (р) боз такрор кард:

- Ба ин мард боз ҳазор дирҳам бипардозед!

Ҳамин тавр ин амрро чаҳор маротиба такрор кард.

Мард аз зиёдии моли ба ў атошуда шарм кард ва худро қафо кашида аз миёни издиҳом берун шуд.

Умар (р) сабаби берун шудани мардро пурсид. Ба он ҳазрат посух доданд, ки аз зиёдии маблағ шармид ва рафт.

Умар (р) гуфт:

- Қасам ба Худо, агар он мард меистод, тамоми молу дирҳамҳои боқимондари ба ў, ки дар роҳи Худо аз рўяш захм бардоштааст, нисор мекардам².

69. Шавҳарам ҳалок шуд

Ҳазрати Умар (р) паи ҳоҷате ба бозор рафт. Дар роҳ ба ў зани ҷавоне, ки зоҳиран дармонда буд, мурочиат кард ва бо шарм гуфт:

¹ Ниг: «Мусаннафи Абдурраззок» (18010), Ал-Канз 10/84, 40201.

² Ал-Ҳулия, сах. 355/3.

- Эй амиралмўъминин, шавҳарам ҳалок шуд ва аз худ фарзандони хурдсол боқӣ гузошт. Қасам ба Худо, ки барои он кўдакон на зироате дораму на чорпои ширдех... Метарсам, ки кўдаконам талаф мешаванд. Ман духтари Хуфоф ибни Имои Гифорӣ ҳастам. Падарам дар Ҳудайбия ҳамроҳи Расули акрам (с) буд.

Умар занро бо диққат гўш кард ва бо ў рўй оварда, гуфт:

- Хуш омадӣ! Хуш омадӣ бо насаби наздик.

Баъд аз ин ҳазрати Умар (р) ба хонааш рафта, уштуреро ки дар он ҷо баста буд, гирифт ва ба он ду ҳувולי пур аз анвои хўрданиро бор кард. Дар миёни он ду ҳувол либос ва нафақаи кўдаконро гузошта, аз нухтаи уштур гирифта ба дасти бевазан дода, чунин гуфт:

- Бигир инро. Ин молҳо ба охир нарасида Худованд ба шумо аз ин бештараширо ато мекунад.

Марде, ки шоҳиди ин атои ҳазрати Умар (р) буд, ба ў чунин гуфт:

- Эй амиралмўъминин, ба ин зан моли аз ҳад зиёд ато кардӣ.

Умар (р) гуфт:

- Модарат нолаатро кунад. Қасам ба Худо, ки ман падару бародари ин занро дида будам, ки як вақтҳо қалъаеро муҳосира карда буданд... Баъди фатҳи қалъа пагоҳирўзӣ мо саҳми иштирокчиёнро баробар тақсим кардем¹.

70. Аббос (р) дар асорат

Рўзи чанги Бадр яке аз ансориён амаки Расули акрам (с) Аббосро, ки он замон ба ислом мушарраф нашуда буд, асир гирифт ва нияти куштанаширо дошт.

Расули акрам (с) гуфтанд:

- Ман аз фикри амакам шаб мижа таҳ накардам ва гумон кардам, ки ансориён ўро аллақай куштаанд.

Умар (р) гуфт:

- Оё, ба наздашон равам?

Расули акрам (с) гуфтанд:

- Оре.

¹ Ал-Бухорӣ. Саҳ. 158/5.

Умар (р) зуд ба назди ансориён рафта ба онҳо гуфт:

- Аббосро ба ман ирсол кунед.

Ансориён гуфтанд:

- Ҳаргиз, қасам ба Худо, ки ба ту намедиҳамаш.

Умар (р) гуфт:

- Ба хотири Расули ақрам (с) низ.

Ансориён гуфтанд:

- Агар ба хотири Расули ақрам бошад медиҳем. Ўро бигир.

Ҳазрати Умар (р) Аббосро аз онҳо гирифт ва дар роҳ ба ў гуфт:

- Эй Аббос исломро бипазир. Қасам ба Худо, ки ман дар мусулмон шудани ту аз мусулмон шудани Хаттоб (падари ҳазрати Умар (р)) бештар шавқмандам. Ба он хотир, ки Расули ақрам (с) муштоқи мусулмон шудани ту аст.¹

71. Умар (р) тағояшро мекушад

Рўзе, вақти чошт, ҳазрати Умар (р) дар сояи деворе нишаста буд, ки аз наздаш Суайд ибни Ос (р) рўяшро ба тарафи дигар гардонид, мисли одами ранчидагӣ, гузашт.

Умар (р) ба ў гуфт:

- Ба фикрам аз ман ранчидаӣ, гўё падаратро дар ҷанги Бадр ман кушта бошам. Агар рафту падаратро дар он ҷанг мекушам, ҳаргиз барои он аз ту узр ҳам намехостам. Вале он рўз ман тағоям Ос ибни Ҳишом ибни Муғирано, ки дар сафи мушрикони Макка буд, ба қатл расонидам. Воқеан, ҳангоми муҳориба аз назди падарат гузар кардам.

Ў дар дами марг қарор дошт ва мисли гове, ки бо шоххояш заминро мешикофад, аз саҳтии ҷон кандан, бо панҷахояш регро парешон мекард. Ўро ба ҳолаш гузошам. Дар ҳамин ҳол писари амакат ба наздаш омада ўро кушт².

72. Умар (р) ғуломро посбонӣ мекунад

Синон ибни Саламаи Ҳазалӣ боре ҳамроҳи писарбачаҳо дар Мадина, барои чидани хурмоҳои афтада, баромаданд. Синон он замон ғулом буд.

¹ Ибни Касир «Ал-бидоя ва-н-нихоя», сах. 3/298.

² Ибни Касир «Ал-бидоя ва-н-нихоя», сах. 3/290.

Дар аснои чидану ба халтаҳояшон ҷой кардани хурмо, ногаҳон, ҳазрати Умар (р)-ро диданд, ки ҷониби онҳо меомад. Он писарбачаҳо саросема дур шуданд, аммо Синон аз ҷояш наҷунбид ва омадани Умар (р)-ро интизор истод. Вакте ки ҳазрати Умар (р) наздик омад, Синон ба ӯ гуфт:

- Эй амирулмўъминин, ин хурмоҳоеанд, ки шамол афтондааст.

Умар (р) гуфт:

- Халтаатро ба ман нишон дех, то хурмоҳои ҷамъовардаатро бинам.

Баъди аз назар гузаронидани хурмоҳои Синон Умар (р) аз рӯи таҷриба фаҳмид, ки хурмоҳоро дар ҳақиқат шамол афтонидааст ва ба Синон рӯй оварда, гуфт:

- Рост гуфтӣ.

Синон ба ҳазрати Умар (р) гуфт:

- Эй амиралмўъминин, писарбачаҳоро мебинӣ.

Умар (р) ба ҷониби писарбачаҳо нигариста, гуфт:

- Оре, мебинам.

Синон гуфт:

- Қасам ба Худо, агар маро танҳо гузошта равӣ, онҳо ба ман ҳамла карда, хурмоҳоямро ғорат мекунанд.

Умар (р) ин суханонро шунида, писарбачаро бо эҳтиром то ҷои беҳавф ҳамроҳӣ кард¹.

73. Ғуломи амин

Дар яке аз сафарҳояш Умар ибни Хаттоб (р) аз назди ғуломе гузашт, ки рамаи ғўсфандонро нигоҳбонӣ мекард.

Умар (р) ба он ғулом гуфт:

-Эй ғулом, ба мо ғўсфандеро бифурӯш.

Ғулом гуфт:

-Ин ғўсфандон моли ман нестанд, онҳо ба хоҷаи ман тааллуқдоранд.

Умар (р) озмоишкорона гуфт:

-Ба хоҷаат бигў, ки онро гург хўрдааст.

Ғулом дар ҷавоб гуфт:

¹ Табақоти Ибни Саъд, сах. 7/89.

- Ба хоҷаам, ку мегӯям, ки гӯсфандро гург хурд, вале рӯзи қиёмат ба Худо чӣ мегӯям?

Умар (р) аз ин ҷавоби ғулом гирён шуд. Пас, ба назди хоҷаи ӯ рафта ӯро харид ва аз ғуломӣ озодаш кард.

Баъд аз озод кардан, ба он мард гуфт:

- Ҳамин сухан туро дар дунё озод кард, умед дорам, ки Худо хоҳад, дар охират низ аз оташи дӯзах озодат мекунад¹.

74. Хоби Умар (р)

Муъовия ибни Худайч ба Мадина назди ҳазрати Умар (р) омад, то ки ба Умар (р) муждаи фатҳи Искандарияро расонад. Муъовия Умар (р)-ро вакте дарёфт, ки ӯ як пахлӯ дароз кашида истироҳат мекард.

Муъовия Умар (р)-ро дида, гуфт:

- Амиралмўъминин хобидааст.

Умар (р), ки пинак рафта буд, ин суханро шунида, зуд аз ҷояш бархост ва гуфт:

-Эй Муъовия чӣ гуфти?

Муъовия гуфт:

- Гуфтам, ки амиралмўъминин хуфтааст.

Ҳазрати Умар (р) гуфт:

- Чӣ гумони баде кардӣ. Агар рӯзона мехуфтам дар ҳақиқат раиятро гум мекардам ва агар шаб мехобидам худамро аз даст меодам. Бо ин ду бори гарон ман кучою хоб кучо?²

75. Қўдаки ширмак ва чаҳор зан

Ба назди ҳазрати Умар (р) зани миёнсоле, ки тахминан чил сола буд, омад. Аз чеҳраи зан нишонаи виқор ва як андоза ғаму андӯх ба чашм мерасид. Чашмони рахшонаш тарсу ҳарос доштанд. Зан издиҳоми мардумро раҳна карда, ба Умар (р) наздик омад ва бо садои дурушту гирифта ба гӯши Умар (р) арзашро мегуфт.

Ӯ аз ҷумла гуфт:

¹ Рамазон шаҳру-н-нафоҳат, сах.2.

² Ахбори Умар, сах. 290.

-Ман тифли ширхореро ёфтам, ки дар наздаш халтае бо сад динор низ мавҷуд буд. Ман он тифли маъсумро гирифтам ва ба он маблағ барояш зани ширдехеро киро кардам, то ки тифл талаф нашавад. Баъд аз чанд муддат ба хонаи ман чаҳор зан омада, даъвои модарӣ карданд. Ман ҳайронам, ки кадом яке аз он чаҳор зан модари ҳаққонии тифл аст.

Умар (р) ин воқеаро шунида ба зан гуфт:

-Ҳар вақте, ки он занҳо ба наздат биёянд, маро огоҳ бисоз.

Зан ба манзилаш бозгашт ва рӯзе, ки он чаҳор зан ба наздаш омаданд, кас фиристонида, ҳазрати Умар (р)-ро огоҳ кард.

Умар (р) зуд ба манзили зан ҳозир шуд ва ба он занони даъвогар наздик шуда, чунин гуфт:

-Қадоме аз шумоён модари тифл ҳастед?

Яке аз он чаҳор зан хомӯширо халалдор карда, чунин гуфт:

-Қасам ба Худо, ки кори хуб накардӣ, эй Умар (р)! Ба назди зане, ки Худо мастураш гардонидааст, меоям ва мехоҳӣ шармсораши бисозӣ!

Умар (р) аз ин суханон ҳаё карда, гуфт:

-Рост гуфтӣ.

Баъд ба зане, ки тифлро нигоҳубин мекард, рӯй оварда, афзуд:

-Агар бори дигар ба наздат биёянд аз онҳо чизе напурс ва ба онҳо муомилаи наку бинмо. Умар (р) инро гуфта аз манзили зан хорич шуд¹.

76. Амири зоҳид

Умайр ибни Саъд дар минтақаи Ҳимс* як сол истиқомат намуд, вале ба амирулмўъминин Умар (р) дар ин муддат ягон дирҳам ва ё диноре аз пули хироч нафиристонд. Шакку шубҳа ба дили Умар (р) роҳ ёфт ва ҳаёлоти гуногун дар сараш чарх мезад. Аз ин рӯ ба Умайр (р) нома навишт ва дар нома чунин нигошт:

-Ҳар вақте ки мактуби маро гирифтӣ, хирочи аз мусулмонон ҷамъовардари бо худ бигир ва зуд ба наздам биё!

¹ Канзу-л-уммол, сах. 15/200-201, рақами 40568.

* Ҳимс- шаҳрест дар Сурия.

Умайр (р) мактубро хонда, онро дар пеши бараш пинҳон кард ва халтаеро гирифта, дар он тушаи роҳ, коса ва зарфи таҳоратро гузошт. Баъд аз ин найзаашро ба даст гирифт ва пиёда ба сӯи Мадина раҳсипор шуд. Умайр бо ҳамин минвол дар назди амирулмўминин Умар (р) бо ранги парида, ҷисми лоғар ва мўйҳои парешон, ки аз мушкilotи сафар дарак меод, ҳозир шуд.

Умар (р) аҳволи рикқатбори Умайр (р)-ро дида, ба даҳшат омад ва аз ӯ пурсид:

- Ба ту чӣ шуд?

Умайр (р) дар ҷавоб гуфт:

- Ҳеч воқеае нашудааст . Оё намебинӣ, ки ман сихату саломат омадам. Ҳамроҳам боигарии тамоми дунё ҳаст, ки онро аз шохаш банд карда, мекашам. Аз ин суханони Умайр (р) ҳазрати Умар (р) гумон кард, ки ҳамроҳаш молу матоъ овардааст. Аз ин рӯ пурсид:

-Бо худ чӣ овардӣ?

Умайр (р) дар ҷавоб гуфт:

-Ҳамроҳам борхалтае дарам, ки дар он косаи калоне ҳаст. Ман дар он коса хӯрок меҳурам ва дар мавриди зарурат сару либосамро мешўям. Инчунин зарфи дигаре барои об нўшӣ ва вузўъ гирифтани дарам.

Ин бошад найзаи ман аст, ки хангоми роҳ рафта ба он така мекунам ва хангоми бо душман рӯ ба рӯ омадан найза силоҳи ман аст. Қасам ба Худо, ки тамоми дунё тобеи ин дороии ман аст.

Умар (р) ӯро бо диққат гуш кард. Сипас, пурсид:

- Оё пиёда омадӣ?

Гуфт:

- Оре.

Умар (р) боз пурсид:

- Оё ягон нафаре ёфт нашуд, ки маркабашро аз рӯи ҷавонмардӣ, ба ту бахшад, то ки савора ба сафар барой?

Умайр (р) гуфт:

- Не, касе ёфт нашуд ва ман низ дархост накардам.

Умар (р) гуфт:

- Ашхосе, ки аз наздашон омадӣ, одамони хуб набудаанд.

Умайр (р) дар ҷавоб гуфт:

- Эй Умар (р), аз Худо битарс. Худованд туро аз ғайбат кардан наҳй кардааст (боздоштааст). Умар (р) қаноатмандона гуфт:

- Моле, ки барои байтулмол овардӣ кучост?

Умайр (р) гуфт:

- Ман чизе наовардаам.

Умар (р) гуфт:

- Барои чӣ?

Умайр (р) гуфт:

- Вақте ки маро ба вазифаи волии он минтақа таин кардӣ, ман ашхоси одили он маконро чамъ карда, чамъовари хирочро ба онҳо вогузор кардам. Баъди чамъоварӣ маблағро ба ашхоси эҳтиёҷманд тақсим кардам. Агар аз он маблағ чизе боқӣ монад ман ба байтулмол ҳатман мефиристам.

Умар (р) ин суҳанонро шунида ба котибаш гуфт:

-Барои Умайр (р) аҳдномаи нав бинавис (яъне, ўро дубора ба вазифааш таин кардан хост).

Умайр (р) инро шунида, гуфт:

-Афсус, ин қорест, ки ман хоҳиши дар ин вазифа қор карданро надорам ва на дар даврони амирии ту ва на баъд аз ту, ҳаргиз ба он вазифа розӣ намешавам.

Инро гуфта, Умайр (р) аз Умар (р) иҷозат хост, то ки ба хонааш биравад. Хонаи ў дар қанори шаҳри Мадина воқеъ буд.

Баъд аз рафтани Умайр (р) ҳазрати Умар (р) хост, ки ўро санҷад. Бо ин мақсад Ҳорис ном мардро даъват карда, ба ў супориш дод, ки ба манзили Умайр (р) меҳмон шав ва аз аҳволи зиндағониаш хабар бигир. Агар зиндагии осоишта дошта бошад ба назди ман баргард, варна ба Умайр (р) ин сад динорро бидех. Инро гуфта Умар (р) ҳамёни пулро, ки дар он сад динор мавҷуд буд, ба Ҳорис дод.

Ҳорис паи иҷрои супориши Амирулмўъминин се шаб пай дар пай меҳмони Умайр (р) шуд. Умайр (р) меҳмонро хуш пазируфт ва ҳар шаб ба назди ў як нони ҷавин мегузошт. Ба ҷуз нони ҷавин дигар чизе ҳам надошт.

Дар рўзи сеюм Умайр (р) ба Ҳорис гуфт:

-Ростӣ, ту моро гурусна гузоштӣ. Агар нияти ҷойи дигар меҳмон шудан дошта бошӣ пас, ниятатро амалӣ бигардон.

Ҳорис дар ин се рӯз фаҳмид, ки чӣ гуна зиндагии Умайр (р) саҳту бенавоёна аст, аз ин рӯ бо шунидани суханони Умайр (р) дигар таъхир накард ва сад динори Умар (р) додари бароварда, ба назди соҳибхона гузошт.

Умайр (р) ҳамёнро дида бо таачҷуб пурсид, ки ин чист?

Ҳорис гуфт:

- Ин пулҳоро ба ту Амирулмўъминин фиристод.

Умайр (р) гуфт:

- Пулҳоро ба ӯ баргардон ва аз ман дуёю саломаш расонида, бигў, ки ман ба ин пулҳо эҳтиёҷ надорам.

Дар ин лаҳза овози ҳамсари Умайр (р), ки дар ҳамон наздикиҳо ба кори худ машғул буд ва суханони меҳмонро мешунид, баланд шуд:

- Бигир ин пулҳоро, эй Умайр (р). Агар ба он эҳтиёҷ афтад, сарфаш мекуни. Агар не, пас дар гирду атроф эҳтиёҷмандон зиёданд. Ба онҳо тақсим менамой.

Вақте ки Ҳорис суханони занро шунид тангаҳоро дубора ба бағали Умайр (р) ҳаво дода, зуд аз хона баромад.

Умайр (р) тангаҳоро ба ҳамёнчаҳои хурд тақсим карда, пагоҳии ҳамон рӯз онҳоро ба ҳоҷатмандон тақсим кард. Ба фарзандони шаҳидшудагон таваҷҷўҳи хосса мекард.

Ҳорис ба назди Умар (р) баргашт. Амирулмўъминин ўро дида, пурсид:

- Аҳволи Умайр (р)-ро чигуна дарёфтӣ?

Ҳорис гуфт:

- Аҳволи ниҳоят вазнин.

Умар (р) боз пурсид:

- Оё ба ӯ динорҳоро додӣ?

Ҳорис гуфт:

- Оре, эй Амирулмўъминин.

Умар (р) пурсид:

- Бо он пулҳо чӣ кор кард?

Ҳорис гуфт:

- Чӣ карданаширо намедонам, вале фикр мекнам, ки аз он пулҳо барои худаш ягон дирҳамро ҳам намонанд.

Умар (р) ба ташвиш омада, зуд ба Умайр ибни Саъд нома навишта, дар он бо исрор талаб кард, ки агар номаи ман ба дастат расад, онро аз даст нагузошта, зуд ба наздам ҳозир шав.

Умайр (р) мактубро гирифта, хонд ва ба ҳузури Умар (р) омад. Умар (р) аз дидани ӯ хурсанд шуд ва ӯро ба иззату икромии хосса хайра мақдам гуфт ва дар наздаш нишонд.

Баъд аз ин Умайр (р)-ро пурсид, ки бо пулҳо чӣ кор кардӣ?

Умайр (р) дар ҷавоб гуфт:

- Ҳар чӣ мехостам кардам. Сабаби пурсиданат чист?

Умар (р) бо илтифот гуфт:

- Аз ту хошиш мекунам, ки аз кори кардаат маро огоҳ соз.

Умайр ибни Саъд гуфт:

- Онро ба худам барои рӯзе захира кардам, ки дар он рӯз молу фарзандон манфиате надоранд.

Бо шунидани ин суханон ҳазрати Умар (р) гирён шуда, гуфт:

- Худо ба ту раҳм кунад.

Баъд аз ин Умар (р) амр кард, то ки ба Умайр (р) як миқдор маводи ғизоӣ ва ду либос ато кунанд. Вале Умайр (р) гуфт:

- Дар мавриди маводи ғизоӣ ҳаминро бояд бигӯям, ки ман ба он ихтиёҷ надорам, эй Амирулмуъминин, зеро ду соъ (ченаки вази тахмин баробари 3кг) ҷав дорам, то онро мехӯрем, ки Худованд боз ризкамонро мерасонад. Вале куртахоро барои модари фалонӣ-(яъне завҷааш) мегирам, чунки куртааш тамоман кор намеояд, қариб урён шудааст. Аз ин ҳодиса чанде нагузашта, Умайр ибни Саъд (р) дунёи фониро падруд гуфт. Умар (р) аз марги ӯ бисёр ғамгин шуд. Дили бузургаширо ғаму андӯҳ азият меод ва ӯ мегуфт:

- Мехоҳам, ки бо ман мисли Умайр ибни Саъд (р) ҳамроҳон бошанд ва дар хидмати мусулмонон ба ман кўмак расонанд¹.

77. Ибни Умар (р) ва хурдани гўшт

Умар ибни Хаттоб (р) ба назди писараш Абдуллоҳ даромада, дар назди ӯ пораи гуштро дида аз ӯ пурсид:

-Ин гўшт барои чӣ?

Абдуллоҳ гуфт:

-Дилам майли хўрдани гўшт кард, аз ин рӯ онро муҳайё кардам.

Умар (р) инро шунида, дилтанг шуд ва гуфт:

-Ҳарвақто дилат ба ягон чиз майл кунад онро мехӯри?!

¹ Табаронӣ, «Ал-муъҷаму-л-кабир», сах. 17/51-53.

Барои мард аз исрофкори ҳамин кифоя аст, ки ҳар чӣ дилаш хост бихӯрад¹.

78. Абумӯсо (р) ва марди шаробхор

Аз дур ба чашми Умар (р) саворе намоён шуд. Умар (р) гуфт:

-Ба гумонам, ў ба талаби мо омадааст. Мард ба Умар (р) наздик шуд. Ў тез-тез қадам мезад ва бо алам гирия мекард.

Умар (р) ин ҳолати мардро дида, аз ў пурсид:

-Ба ту чӣ шуд? Агар қарздор бошӣ, кўмакат мекунем ва агар хатаре таҳдидат кунад, амонат медиҳем ва агар ҳамсоияи қавме туро писанд набошад, ба ҷои дигар мекўчонемат. Мард, ки аз шунидани ин суханони дилҷўёна ба худ омада буд, гуфт:

-Ман яке аз мардони қабилаи Тамим мебошам. Гуноҳи ман ҳамин аст, ки шароб нўшидам ва Абумусо барои ин гуноҳам маро ҳадди шаръӣ зад. Баъд аз он рўямро сиёҳ карда, маро миёни мардум давр дода, шармандаам кард. Инчунин ба мардум амр кард, ки бо ман ҳамнишин нашаванд ва ҳамроҳи ман таом нахўранд. Ман ба ин ҷазо тоб наоварда дар назди худ се шарт гузоштам. Ё шамшере гирифта, Абумусоро ба қатл мерасонам, ё ки ту,эй Умар (р) маро ба минтақаи Шом мекучонӣ, зеро маро он ҷо касе намешиносад ва ё ба ҷониби душманон мегузарам ва ҳамроҳи онҳо мехўраму менўшам.

Умар (р) мардро бо диққат то ба охир гўш карда, сипас, ба ў гуфт:

-Кори кардаи ту ба ман писанд наомад. Ман низ дар давраи ҷоҳилият (қабл аз ислом) ба ин кор даст зада будам. Ин суханонро гуфта, ба Абумусо мактуб навишт:

-Агар ту ба наздам баргардӣ ҳатман рўятро сиёҳӣ молида, миёни мардум даврат медиҳам. Агар фикри маро оид ба кори ин мард донистан хоҳӣ пас, ба мардум амр намо, то ки бо ин мард ҳамнишин бошанд ва бо ў якҷо хўрок хўранд. Агар аз гуноҳи кардааш тавба карда, калимаи шаҳодатро ба забон биёрад, шаҳодати ўро қабул намоед.

¹ Имом Аҳмад, «Аз-зухд», сах. 153.

Баъд аз навиштани нома, ба мард асперо бахшид ва боз дусад динор тақдимаши кард, сипас, ўро гуселонид¹.

79 . Духтари ширфурўш

Нимашаб, вақте ки Умар ибни Хаттоб (р) дар кўчаҳои Мадина гашту гузор мекард ва аз аҳволи мардум хабар мегирифт, ногоҳ овози шахсеро шунид. Умар (р) зуд ба девор така намуда, ба овоз мутаваҷҷеҳ шуд ва овози занеро баръало фарқ кард, ки ба духтараш мегуфт:

-Духтаракам рафта ба шир об андоз.

Духтар ба модараш дар ҷавоб гуфт:

-Модарҷон ман шунидам, ки амирулмўъминин Умар (р) аз ин қор мардумро наҳй (манъ) кардааст. Модар ба фарзандаш бо исро гуфт:

- Зуд рафта ба шир об андоз, бешубҳа, Умар (р) моро намебинад.

Духтар бошад аз раъяш нагашта, ба модараш мегуфт:

- Модарҷон, агар Умар (р) моро набинад ҳам, Худои Умар , бешубҳа , моро мебинад.

Ин ҷавоби духтари ботакво ба ҳазрати Умар (р) писанд омад. Аз ин рӯ ба ғуломаш Аслам, ки ўро ҳамроҳи мекард гуфт:

- Эй Аслам, ин дарвоза ва ин мавзёро дар хотир бигир.

Инро гуфта, ба роҳи худ идома доданд.

Пагоҳирўзӣ Умар (р) гуфт:

- Эй Аслам, ба он мавзё бирав ва кӣ будани он занро аниқ бикун. Инчунин муайян намо, ки марди он хонадон кист.

Дере нагузашта, Аслам хабар овард, ки он духтар бокира аст ва модараш зани бешавҳар мебошад.

Ҳазрати Умар (р) ин хабарро шунид ва амр намуд, ки писаронашро ба наздаш ҳозир намоянд. Баъди чанде фарзандонаш ҳозир шуданд ва Умар (р) ба онҳо нигариста чунин гуфт:

- Оё ягон каси шумо ба ҳамсар эҳтиёҷ надорад, ки ҷуфти муносибе пайдо кардаам. Агар худам майлу рағбат медоштам ба шумо имкон намедодам, вале синну соли ман имкон намедихад.

Абдуллоҳ- фарзанди калонии ҳазрати Умар (р) гуфт:

¹ Канзу-л-уммол, сах. 15/79, рақами 40180.

- Ман ҳамсар дорам
Абдуррахмон-писари миёна гуфт:

- Ман низ ҳамсар дорам

Осим писари хурдӣ гуфт:

Эй падар ман ҳамсар надорам. Маро хонадор бикун.

Умар (р) хушнуд шуд ва ба хонаи он зан барои хостгории духтари ботақвояш хостгор фиристод. Даре нагузашта Осим духтарро ба занӣ гирифт ва аз ӯ соҳиби духтарчаи гулрӯе шуд. Ин тифли маъсум дар оянда модари

Умар ибни Абдулазиз (рахматуллоҳи алайҳ) одилтарин малики бани Марвон гардид, ки ӯро дар адолат шабеҳи хулафои рошидин низ ном бурдаанд¹.

80. Саҳми Абдуллоҳ ибни Умар (р)

Умар ибни Хаттоб (р) бо гурӯҳе аз саҳобагон дар яке аз кӯчаҳои Мадина мерафтанд, ки ногоҳ чашмашон ба духтарчаи хурдсоле афтод. Духтарча либоси дарида ва мӯйҳои парешону гардолуд дошт ва аз заъфу бемадорӣ базӯр афтону хезон роҳ мерафт.

Умар (р) ҳоли ӯро дида, бо таассуф гуфт:

- Во дареғо, кадоми шумо ин духтарро мешиносед?

Абдуллоҳ ибни Умар (р), ки дар паҳлӯи падараш меистод, дар ҷавоб изҳор дошт; ки эй амирулмўминин, оё ӯро намешиносӣ?

Умар (р) гуфт:

- Не, намешиносам, кист ӯ?

- Абдуллоҳ (р) гуфт:

- Ӯ яке аз духтарони шумо аст.

Умар (р) бо тааҷҷуб пурсид:

- Чӣ гуна духтари ман аст.

Абдуллоҳ (р) ҷавоб дод, ки ин духтар фарзанди ман аст (яъне набераи ҳазрати Умар (р)).

Умар (р) ба ғазаб омада, гуфт:

- Вой бар ту! Чӣ сабаб шуд, ки фарзандат ба ин ҳол гирифторм аст?

¹ Табақоти Ибни Саъд, сах. 5/330.

- Оё ба сӯи Шом хоҳиши рафтаи дорӣ? Мусулмонон ба фатҳи Шом рафтаанд. Душман он ҷо истодагарӣ мекунад. Шояд ту ба корнамоиҳоят гуноҳи фироратро бишӯӣ.

Муъоз (р) дар ҷавоб гуфт:

-На, ҳаргиз. Ман фақат ба он сарзамине меравам, ки аз он ҷо фирор кардам ва ба сӯи душмане меравам, ки маро ба фирор кунӣ водор кард.

Баъди чанде Муъоз (р) ба Қодисия раҳсипор шуд ва дар он ҷо кушта шуд. Раҳмати Худо бар ту бод, эй Муъози қорӣ¹.

82. Оё рӯзи қиёмат гуноҳи маро мебардорӣ?

Офтоб майл ба уфуқи мағриб мекард. Дере нагузашта шаб меҳмони Мадина шуд. Умар (р) хобро аз худ гурезонида, барои хабардор шудан аз аҳволи раият, аз манзил берун баромад.

Умар (р) дар торикии шаб босуръат пеш мерафт, ки ногоҳ овози гирияи ҷигарсузи тифлон ба гӯшаш расид. Умар (р) ба самти овоз ҳаракат карда, ба манзиле расид, ки дар дохили он зане нишаста буд. Дар атрофи зан кӯдаконаш ҳалқа зада доду фарёд мекарданд. Дуртар аз онҳо, деге пур аз об, болои оташ мечӯшид. Умар (р) аз дар ворида хона шуда, ба зан гуфт:

- Эӣ бандаи Худо, сабаби гирияи тифлон чист?!

Зан гуфт:

- Аз гуруснагӣ мегирианд.

Умар (р) ба деги болои оташ нигариста, пурсид:

- Дар ин дег чӣ дорӣ?

Зан гуфт:

- Дегро пур аз об кардам, то ки кӯдаконро то хобашон бурдан ба он машғул созам. Онҳоро бовар кунондам, ки дар дег хӯрдани ҳаст.

Бо шунидани ҳақиқати ҳол, Умар (р) талх гирифт, ҳатто ки овози гирияаш шунда нашуд. Пас, ба дорус- садақа* омада, чуволеро гирифт ва дар он як миқдор орд, рафта ва гӯшту

¹ Таърихи Табарӣ, сах. 3/495, Табақоти Ибни Саъд 3/458.

* Дору-с-садақа – ҷое ки моли садақашудаи мардум онҷо ҷамъ оварда мешавад.

хурморо ҷой карда барои тифлон сару либос низ гирифт. Баъд аз ин ба Аслам, ки ўро ҳамроҳӣ мекард, рӯй оварда, гуфт:

- Эй Аслам, ба ман кўмак намо, то ки ҷуволи пурро ба китфам гузорам.

Аслам дар ҷавоб гуфт:

- Эй амиралмўъминин, ҷуволро ман мебардорам.

Умар (р) бо овози баланд ба Аслам хитоб кард:

- Эй Аслам, оё рўзи қиёмат гуноҳи маро ба ҷои ман ту мебардорӣ?.

Инро гуфта, Умар (р) ҷуволро пушт кард ва ба манзили он зан раҳсипор шуд. Дар манзили зан Умар (р) дегро гирифта, ба он як каме орд, порай гўшт ва хурмо андохта онҳоро ба ҳам омехт. Сипас, дегро болои оташи нимсўз гузошта, барои баланд кардани шўълаи оташ ҳам шуда, оташро пуф мекард. Ҳатто ки дуд аз миёни ришаш берун меомад ва сару рўяшро фаро мегирифт. Ба ҳамин минвол хўрокро пухт ва ба дасташ кўдаконро то сер шуданашон таъом дод. Баъд аз ин, аз хона баромад ва дар баробари кўдакон монанди шер бо салобату устувор рост истод. Даре нагузашта, кўдакон ба хандаю бозӣ шурўъ карданд.

Умар (р) инро дида, ба Аслам гуфт:

- Эй Аслам, оё фаҳмидӣ, ки чаро дар баробари кўдакон таваккуф кардам.

Аслам гуфт:

- Не, нафаҳмидам.

Умар (р) гуфт:

- Онҳоро дар аввал дидам, ки гиря мекарданд ва маро хуш намеомад, ки тифлонро дар чунин ҳол гузорам. Вақте ки хандашонро дидам, рўхам шод гашт¹.

83. Ман зулм кардам

Абўбакр (р) аз лаби доманаш дошта, бо суръат ба манзили Расули акрам (с) омад. Ўро ташвише азоб меод аз ин рў ҳатто намоён шудани зонуҳояшро эҳсос намекард. Абўбакр (р) ба Расули акрам (с) салом дод ва баъд аз аҳволпурсӣ, гуфт:

¹ Мунтахаби «Канзу-л-уммол», сах. 4/415, «Ал-бидо ва-н-нихоя». 7/136.

- Миёни ман ва ибни Хаттоб гапе гузашт. Ман ба ў дуруштӣ кардам ва аз ин амалам пушаймон шуда, аз ў узр хостам. Вале Умар (р) узри маро напазируфт. Ман маҷбур шудам, ки ба ҳузури Шумо биёям. Расули акрам (с) суханони Абӯбақр (р)-ро гӯш кард, сипас се маротиба гуфт:

- Худованд туро биомурзад, эй Абӯбақр (р).

Дар ин миён ҳазрати Умар (р) низ аз напазируфтани узри Абӯбақр (р) пушаймон шуда, ба хонаи Абӯбақр (р) рафт. Вале Абӯбақр (р)-ро дар манзилаш пайдо накарда, ҷониби манзили Расули акрам (с) раҳсипор шуд.

Умар (р) ба назди Расули акрам (с) даромада, салом дод. Дар ҳамин асно чехрааш дигаргун гардид. Бо изҳори таассуф аз Абӯбақр (р), ба зону афтода, ду бор гуфт:

- Эй Расули Худо, қасам ба Худо, ки ман зулм кардам.

Расули Худо ором шуда, гуфт:

- Худованд ба ҷониби шумо маро фиристод, шумо гуфтед, ки дуруғ мегӯй. Абӯбақр (р) бошад гуфт, ки рост мегӯй ва ҷону молашро ба ман бахшид. Оё шумо миёни ману дўстам созиш кардаед!¹

84. Ҳамёни динор

Амиралмўъминин Умар (р) аз молҳои байтулмол ба ниёзмандон нафақа тақсим карда, баъд аз он, ба ҳамёне ҷаҳор сад динор андохта ба хидматгориаш дод ва ба ў чунин гуфт:

- Ин ҳамёнро бурда, ба Абуубайда ибни Ҷарроҳ (р) бидеҳ ва баъд дар манзили ў ягон чизро баҳона карда, соате он ҷо бимон ва бохабар шав, ки он тангаҳоро чӣ қор мекунад.

Ходим ҳамёнро бурда, ба Абу Убайда (р) дод ва ба ў гуфт, ки ин ҳамёнро Амиралмўъминин ба ту фиристод, то ки баҳри рафъи ҳоҷати шахсият ин маблағро сарф намой.

Абуубайда (р) миннатдор шуда гуфт:

- Худованд ниғаҳбон шавад Умар (р)-ро ва биёмурзадаш.

- Баъд аз ин ходимашро ҷеғ зада, ба ў супориш дод, ки ин панҷ динорро ба фалонӣ ва ин панҷтоашро ба фалонӣ бубар. Ба ҳамин минвол тамоми тангаҳоро тақсим кард.

¹ Саҳеҳи Бухорӣ, рақамаи 346

Хидматгори Умар (р) инро дида ба назди амиралмўъминин боз гашт ва ўро аз ҳодиса бохабар кард. Умар (р) ба ходим ҳамёни дигари пур аз динорро дода, амр кард, ки инашро ба Муъоз ибни Ҷабал (р) бубар ва дар хонааш андармон шав, то бубинӣ, ки ў чӣ кор мекунад. Ходим ба назди Муъоз (р) рафт ва ҳамёнро ба ў дода гуфт:

- Ин пулҳоро ба шумо Амиралмўъминин фиристод, то ки барои аҳли байтатон сарф намоед.

Маъоз ибни Ҷабал (р) хушнуд шуда, гуфт:

- Худованд Умар (р)-ро биёмурзад ва муваффақаш гардонад.

Баъд аз ин ходимашро чеғ зад ва ба ў амр кард, ки ин миқдорашро ба фалонӣ ва инашро ба хонаи фалонӣ бирасон. Дар вақти таксими пулҳо ҳамсари Маъоз (р) расида омад ва ба Маъоз (р) мурочиаткунон гуфт:

- Эй Маъоз, мо низ мискинем ба мо низ чизе бигузор. Маъоз (р) ду динори боқимондаашро ба сўи ў ҳаво дод. Хидматгори Умар (р) баъди мушоҳидаи ин манзара ба назди ў боз гашт ва ходисаро ба Умар (р) бозгў намуд.

Умар (р) ба ходимаш ҳамёни дигареро дод, ки онро барои Ҳузайфа (р) омода карда буд. Ходим ҳамёнро бурда расонид. Ҳузайфа (р) ҳамон кореро анҷом дод, ки Абуубайда (р) ва Муъоз (р) карда буданд.

Ҳазрати Умар (р) аз кори кардаи ин се саҳобаи бузурги Расули ақрам (с) хушнуд гардида гуфт:

- Дар ҳақиқат онҳо яке барои дигар бародаранд¹.

85. Тифл дар миёни қабрҳо

Умар (р) хангоми баррасии умури райият, нигоҳаш ба марде афтод, ки фарзандашро ба дўш гирифта буд ва он тифл ба падараш чун як себи ду кафон монандӣ дошт. Умар (р) ба он падару писар бо диққат нигариста, гуфт:

- Ҳаргиз чунин тифли ба падараш монандро пеш аз ин надида будам.

Падари он тифл гуфт:

¹ Табаронӣ «Муъҷамми кабир», сах. 2/43-44.

- Қасам ба Худо, эй амиралмўъминин, ин тифлро модараш дар қабр таваллуд кард.

Ҳазрати Умар (р) бо таачҷуб гуфт:

- Вой бар ту, чӣ гуна дар қабр таваллуд кардааст?!

Мард гуфт:

- Ман ҳамроҳи лашкар сафар карда будам ва ҳамсари ҳомилаам дар хона танҳо монд. Ҳангоми видоъ ба ҳамсарам гуфтам, ки тифли дар батнат бударо чун амонат ба Худо месупорам.

Вақте ки аз сафар баргаштам, хабардор шудам, ки вай вафот кардааст.

- Боре ман ҳамроҳи писари амакам дар назди қабристон Бақеъ (номи оромгоҳ) меистодем, ки ногоҳ аз ҷониби қабристон рӯшноиро дидем. Ман аз писари амакам пурсидам, ки ин чист?

Писари амакам дар ҷавоб ба ман гуфт:

- Намедонам, ки ин рӯшноии чист, вале чанд рӯз боз онро мушоҳида мекунам ва он аз қабри ҳамсари ту берун меояд.

Сипас мо ҳар ду табаре гирифта ба сари қабр рафтем ва онро шикофта, тифлро дидем, ки дар доҳили лаҳад зинда аст. Дар ҳамин лаҳза садое аз ғайб гуфт:

- Эй амонатгузор, амонататро боз пас бигир. Агар модарашро низ ҳамчун амонат мегузоштӣ, ҳароина, ўро зинда меёфтӣ. Ман тифлро гирифтам ва суроҳии қабр дубора ба ҳам омад¹.

86. Войи Умар (р)

Умар (р) бо ҷисми хастааш болои замини масҷид дароз кашид ва ридояшро зери сар гузошт. Лаҳзае чанд нагузашта, садои имдодталабонае ба ғӯушаш расид, ки мегуфт:

- Войи Умар (р)! Эй Умар (р) !!

Бо шунидани ин овоз, Умар (р) ба даҳшат омада, зуд ба самти овоз раҳсипор шуд. Ногоҳ араби бодиянишинеро дид, ки аз лаҷоми уштураш гирифта, миёни издиҳоми одамон рост истодааст. Бо намоён шудани Умар (р), мардум ба он марди мусофир гуфтанд, ки амиралмўъминин ҳамин кас аст.

Умар (р) ба марди мусофир наздик шуда, гумон кард, ки ў мазлум аст, бинобар ин пурсид:

¹ «Маноқиби амирулмўъминин», сах. 74.

-Кӣ туро озор дод?

Аммо марди мусофир суруд мехонд ва дар сурудаш аз хушксолӣ ва камобӣ шиква мекард ва дар охири ҳар байт номи амиралмўмининро ҳамчун додрас ба забон меовард.

Сипас, Умар (р) дасташро бо шафқат ба сари мусофир гузошта, фарёд зад:

- Эй Умар, эй Умар...Оё медонед, ки ин суханонаш чӣ маънӣ доранд?

Ин мард дар сурудаш хушксолиро ёдрас мекунад ва гуфтан мехоҳад, ки мусулмонон аз хушксолию тангдастӣ азият мекашанд, вале Умар (р) аз азоби гуруснагию ташнагӣ эмин аст.

Инро гуфта, Умар (р) барои начоти одамон аз хушксолӣ, ба ҷониби Яман, ки он мусофир аз ҳамон ҷо буд, уштурҳои зиёде ҳамроҳи ду марди ансорӣ фиристод.

Он ду мард ворида сарзамини Яман гардида ба муҳтоҷон кўмакхоро таксим карданд. Дар охир ба ҷуз як каф гандум чизи дигаре боқӣ намонд. Он ду мард нияти бозгашт доштанд, ки ногоҳ ба марде дучор гардиданд, ки аз гуруснагӣ пойҳояш бо ҳам мепечиданд. Бо вучуди заифӣ, он мард рост истода намоз мехонд. Вақте ки он ду марди ансориро дид, намозашро қатъ карда, саросема ба наздашон омада, гуфт:

- Оё бо худ чизе хўрданӣ доред?

Он ду марди ансорӣ ғизои ба қадри як каф боқимондаро ба ў доданд ва аз ғамхориҳои Умар (р) огоҳаш сохта, дилпураш карданд, ки боз ба онҳо Умар (р) ёрӣ мефиристад.

Он мард бо овози паст, бо мушкилӣ (аз гуруснагӣ) гуфт:

- Қасам ба Худо, агар ба назди Умар (р) кас намефиристом, ҳама якҷо ҳалок мешудем.

Инро гуфта маводи дар даст доштаашро як сўй гузошт ва ба намозхонӣ идома дод. Баъди намоз даст бардошта, ба зориву тавалло дуру дароз дуо кард. Баъди дуо дастонашро ҳанўз то сари синааш поён нафуруварда буд, ки Худованд борон фиристод¹.

87. Мўйсафеди ғаркшуда

¹ Ибни Ҷавзӣ, ал-Манокиб, сах. 75.

Ҳазрати Умар (р) бо дастонаш сарашро дошта, дар кўчаҳои Мадина бе худона қадам мезад ва бо овози баланд мегуфт:

- Во дарего, во дарего...

Одамон бо хайрат ба ҳазрати Умар (р) нигоҳ мекарданд ва даҳшатзада ба худ мегуфтанд:

- Ба амиралмўминин чӣ шудааст?

Умар (р) ба мардум асли воқеаро фаҳмонида чунин гуфт:

- Яке аз амирон ба ман номае ирсол кардааст. Дар нома менависад, ки дар роҳи сафарашон дарёе пеш омадааст, вале барои гузаштан аз он қайқ наёфтаанд. Сипас, барои санҷидани чуқурии дарё ба марди таҷрибадоре мўхтоҷ шуданд. Бо супориши амирасон мўйсафедеро пайдо намудаанд, ки дар ин кор таҷрибаи кофӣ доштааст. Мўйсафед барои ба дарё даромадан омода шуда, бо тарс гуфтааст:

- Ман аз сардии об ҳарос дорам. Амир ўро маҷбур кардааст, ки ба об дарояд. Мўйсафед ночор худро ба об партофта, баъди чанд лаҳза аз таъсири хунукии об карахт шуда, ғарқ шудааст. Пеш аз мурдан, якчанд бор имдод чуёна, эй Умар (р), эй Умар (р) гуфтаасту халос.

Умар (р) ба ҳамон воли мактуб навишта ўро ба наздаш талабид. Воли омад Умар (р) якчанд рўз ўро напазируфт. Баъд ўро талабид ва аз ў пурсид, ки чаро он марди калонсолро куштӣ?

Воли узр пеш оварда, гуфт:

- Эй Амирулмўминин, ман ўро қасдан накуштаам. Мо ягон воситаи убури дарёро наёфтем ва хостем, ки чуқурии обро чен кунем.

Дар ҳамин ҷо амир хост, ки ба Умар (р) аз корҳои анҷом додааш ҳисобот диҳад, пас гуфт, ки фалон минтақаро фатҳ кардем ва ба фалон мақсадҳо ноил гаштем. Умар амирро то охир гўш карда, бо қиддият ба ў гуфт:

- Аз ҳамаи корҳои анҷомдодаат дар назди ман як марди мусулмон маҳбубтар аст. Агар хавфи ин намебуд, ки ин кор минбаъд суннат мешавад, ҳатман саратро аз танат ҷудо мекардам. Рафта ба аҳли оилаи он марди ғарқ шуда дият (пули хунбаҳо)-ро бидеҳ ва дар чашмам дигар нанамо¹.

¹ Ас-Сунану-л-кубро, сах. 8/323, «Канзу-л-уммол» 15/81, рақами 40189.

88. Амири фақир

Умар ибни Хаттоб (р) саҳобаи бузург Саид ибни Омир (р)-ро ба наздаш даъват карда, ба ӯ гуфт:

- Эй Саид, ман ту ро ба аҳли Ҳимс волӣ мекунам.

Саид ибни Омир (р) дар ҷавоб гуфт:

- Ту ро ба Худо қасам медиҳам, эй Умар (р), маро дар фитна наандоз. Аз ин ҷавоб чеҳраи Умар (р) дигаргун шуд ва бо ғазаб гуфт:

- Вой бар ту, амри хилофатро бар гардани ман бор кардед, акнун маро танҳо мегузоре! Қасам ба Худо, ки даст аз доманат сар намедихам.

Дере нагузашта, Саидро амири Ҳимс таъин кард.

Пеш аз сафари Саид ба Ҳимс, Умар (р) ба наздаш омада, аз ӯ ба нармӣ пурсид:

- Ба ту, барои ҳоҷати рӯзгор, нафақа таъин созам?

Саид ибни Омир (р) гуфт:

- Нафақаро ҷӣ қор мекунам, эй амирулмўъминин. Он ҷӣ аз байтулмол ба ман медиҳанд кифоя аст. Инро гуфта, ба сўи Ҳимс раҳсипор шуд.

Дере нагузашта як гурӯҳ намояндагони мусулмонон аз Ҳимс, ки ашхоси боваринок буданд, ба назди амирулмўъминин ташриф оварданд. Ҳазрати Умар (р) ба онҳо муроҷиат карда, гуфт:

- Ба ман номи ашхоси камбизоатро нависед, то ки ба онҳо кўмак расонам. Руйхати номҳо ба зудӣ ба Умар (р) пешниҳод шуд. Дар он номҳои ину он буд ва аз он ҷумла номи Саид ибни Омир (р) низ сабт ёфта буд. Умар номи Саидро дида бо тааҷҷуб пурсид, ки ин кадом Саид аст?

Гуфтанд:

- Амири мо

Умар (р) гуфт:

- Амири шумо фақир аст?!

Гуфтанд:

- Оре, Қасам ба Худо, чандин рӯзҳо сипарӣ мешаванд, вале аз хонааш дуди оташро мушоҳида намекунем.

Умар (р) гирист, ҳатто ки оби дидаҳояш ришашро тар кард. Баъдан ҳазор динор гирифта, ба ҳамёне ҷой карда, гуфт:

- Саломи маро ба Саид ибни Омир бирасонед ва ба ӯ бигӯед, ки ин ҳамёнро ҳамчун кӯмак ба ту амирулмўъминин фиристод.

Намояндагон ба Ҳумс бозгашта, ҳамёнро ба Саид ибни Омир (р) расониданд.

Саид (р) ҳамёнро гирифта дид, ки он пури динор аст. Зуд онро аз худ дур карда, гуфт:

- Дар ҳақиқат мо барои Худоем ва ҳаққо, ки ба сӯи Худо бозгардандаем (оятест, ки аксар хангоми расидани мусибат, мусулмонон зикр мекунанд)

Ҳамсари Саид (р) зуд ба назди шавҳараш омада, бо ташвиш аз ӯ пурсид:

- Чӣ ҳодиса шудааст, эй Саид?. Магар амирулмўъминин вафот кардааст?

Саид (р) гуфт:

- Не, балки аз ин ҳам мусибати сахттар.

Ҳамсараш гуфт:

- Аз ин мусибати сахттар чӣ буда метавонад?

Саид ибни Омир (р) гуфт:

- Ба хонаи ман дунё роҳ ёфтааст, то ки охирати маро фосид гардонад, ва маро гирифтори фитна гардонад. Ҳамсараш , ки аз ҳамёни динор хабар надошт, гуфт:

- Аз он худро халос бинамо.

Саид (р) гуфт:

- Ту дар ин кор ба ман кӯмак мерасонӣ?

Ҳамсараш гуфт:

- Оре, кӯмак мерасонам.

Сипас, Саид (р) ва ҳамсараш динорхоро аз ҳамён бароварда, ба фақирон баробар тақсим карданд. Худованд Саид ибни Омир (р) ва аҳлашро раҳмат кунад¹.

89. Саид ибни Омир (р) ва аҳли Ҳимс

Умар ибни Хаттоб (р) бори дуюм ба ҷониби Ҳимс, ки яке аз шаҳрҳои пурошӯб ба шумор мерафт, сафар кард, то ин ки ба рафти кори амири он шаҳр Саид ибни Омир (р) аз наздик ошно

¹ Мухтасари таърихи Ибни Асоқир, сах. 9/319, «Ал-хулия» 1/254.

шавад ва ашхоси норозиро навозиш кунад. Вақте ки аҳли Ҳимс дар баробари амирулмўъминин чамъ омаданд, ба онҳо хитоб кард:

- Сарваратонро чӣ гуна дарёфтед?

Мардум ба шикоят оғоз карданд (аҳли Ҳимсро бинобар сабаби зиёдии шикоятҳояшон аз болои сардорон Куфаи хурд меномиданд, зеро аҳли Куфа низ шикваро зиёд мекарданд).

Мардум гуфтанд, ки мо аз чор амали сарварамон шиква дорем: аввалан, то рӯз нашавад, ба назди мо намебарояд; сониян, касеро шабона қабул намекунад; сеюм, ҳар моҳ як рӯзи муайян тамоман ба назди мо намебарояд; чаҳорум, гоҳ -гоҳ ўро ларза мегирад ва беҳуш шуда, ба замин меафтад. Умар (р) раъйи мардумро шунида, онҳоро бо Саид (р) дар як ҷо чамъ оварда, гуфт:

- Худоё, маро имрӯз аз Саид дилмондаву навмед магардон.

Баъдан аз мардум пурсид:

- Аз ў чӣ шикоят доред?

- Мардум гуфтанд:

- То рӯз равшан нашавад ба назди мо намебарояд.

Умар (р) ба Саид (р) рӯй оварда гуфт:

- Дар ин бора чӣ мегӯӣ?

Саид (р) каме хомӯш истода, сипас, гуфт:

- Қасам ба Худо, ки аз гуфтани ин кор хушам намеояд ва онро миёни худам ва Парвардигор пӯшида нигоҳ медоштам, вале акнун, ки зарурат пеш омадааст ночор мегӯям:

- Ман барои хонаводаам хидматгор надорам аз ин рӯ хамирамо худам мекунам ва баъдан мунтазир мешавам, ки хамир бирасад. Сипас, нон мепазам. Баъди пухтани нон таҳорат карда ба назди мардум мебароям.

Умар (р) боз аз мардум пурсид:

- Боз чӣ шикоят доштед:

- Чамъомадагон гуфтанд:

- Шабона касеро қабул намекунад.

Умар (р) ба Саид (р) рӯй оварда, гуфт дар ин бора чӣ мегӯӣ?

Саид (р) гуфт:

- Ман рӯзамро ба мардум бахшидам ва шабамро ба Худованди азда ва ҷалла бахшидаам.

Умар (р) аз ҷавоб қонеъ шуда, ба шиквагарон рӯй овард ва гуфт:

- Боз чӣ гуфтани доред?

Мардум гуфтанд:

- Ҳар моҳ ӯ як рӯзи муайян, умуман ба назди мо намебарояд.

Умар (р) аз Саид (р) пурсид:

- Ба ин чӣ посух медиҳӣ?

Саид (р) гуфт:

- Ман ба ҷуз як либос барои пӯшидан чизи дигаре надорам ва ҳар моҳ як бор он либосро мешӯям. Аз ин рӯ он рӯз ба назди мардум хориҷ намешавам ва хушк шудани либосамро мунтазир мешавам.

Умар (р) боз аз ҷамъомадагон пурсид:

- Дигар чӣ шикоят доред?

Мардум гуфтанд:

- Гох-гоҳ ӯро ларза мегирад, ва аз шиддати он мадхуш мешавад ва ба ҳамнишинонаш бетавофут мегардад.

Умар (р) боз ба Саид (р) рӯй оварда, гуфт:

- Ба инаш чӣ мегӯи?

Саид (р) гуфт:

- Дар Макка пеш аз мусулмон шуданам, шоҳиди қатли Хубайб ибни Удаи Ансорӣ (р) будем. Дидам, ки мушрикони Макка узвҳои бадани Хубайбро пора карданд. Баъд аз он ӯро болои кундаи хурмо гузошта, аз ӯ, ки ҳанӯз нимҷон буд, пурсиданд:

- Оё мехоҳӣ, ки туро озод кунем ва Муҳаммад (с) ҷои ту бошад? Хубайб (р) дар ҷавоб гуфт:

- Қасам ба Худо, ки намехоҳам, ки ман миёни зану фарзандонам бошам ва ба пой Муҳаммад (с) хоре халад. Хубайб (р) шаҳид шуд, вале то охир ба Худову расули Худо содиқ монд.

Акнун ҳар гоҳе ба ёдам мерасад, ки мани он замон мушрик, ба Хубайб (р) кӯмак накардам ва ӯро наҷот надодам, гумон мекунам, ки Худованди аза ва ҷалла он гуноҳи маро ҳаргиз намебахшад ва вучудамро ларза фаро мегирад ва беҳуш мешавам.

Умар (р) Саидро бо диққат гуш кард, сипас, бо чехраи кушод гуфт:

- Шукри беҳад Худоро, ки умеди маро ба Саид (р) барбод наод¹.

¹ «Ал-хулия», сах. 1/245.

90. Умар (р) ва ходимон

Ҳазрати Умар (р) ба мақсади ҳаҷ ба Макка омад. Сафвон ибни Умая (р) барои Умайр (р) таъоме омода кард ва онро дар зарфи калоне, ки онро чор марди нерӯманд мебардоштанд гирифта, ба миёни қавм гузошт. Ҳозирон ба хӯрдан шурӯъ карданд, аммо хидматгорон як тараф истода, назора мекарданд.

Умар (р) бо тоаачҷуб пурсид:

- Мебинам, ки ходимон ҳамроҳи шумо хӯрок намехӯранд. Оё аз онҳо парҳез мекунед?

Суфиён ибни Абдуллоҳ, ки ин ҷо ҳузур дошт гуфт:

- Эй Амирулмўъминин, қасам ба Худо, ки парҳез намекунем, вале чунин тарзи хӯрокхӯриро ба худ хос гардонидаем.

Умар (р) ба ғазаб омада гуфт:

- Чӣ мешавад ҳоли қавме, ки худашонро аз ходимон боло медонанд. Ҳол он ки Худованд онҳоро ходим гардонидаст барои шумо.

Сипас ба ходимон рӯй оварда, гуфт:

- Бишинед ва бихӯред.

Ходимон нишаста ҳамроҳи амиралмўъминин хӯрок хӯрданд¹.

91. Аз таоме, ки хӯрдӣ мусулмононро низ зиёфат намо

Дар Озарбойҷон ба Утба ибни Фарқад (р) хӯроке пешкаш намуданд, ки онро Хабиса меномиданд. Ин таом аз хурмо ва равған омода мешуд. Вақте ки Утба аз он таом хӯрд, хис кард, ки он ширину болаззат аст. Пас ба худ гуфт:

- Қасам ба Худо, агар аз ин таом ба Амирулмўъминин мефиристодем, чӣ хуб мешуд.

Ба ин хотир ду зарфи калони махсус сохта дар он аз таоми лазиз гирифтанд ва зарфҳоро ба як уштур бор карда бо ҳамроҳи ду мард ба Амирулмўъминин Умар (р) фиристоданд.

Вақте ба назди ӯ расиданд, Умар (р) зарфҳоро кушода пурсид:

- Ин чист?

Яке аз мардон гуфт:

- Хабис ном таом аст.

¹ «Маноқиби амирулмўъминин», сах. 110.

Амирулмўминин таомро чашида лаззати гуворои онро ҳис кард. Баъд аз ин, ба он ду нафар рўй оварда, пурсид:

-Оё ҳамаи мусулмонони ҳамроҳи шумо буда аз ин таом ба серӣ хўрдаанд?

Он ду мард гуфтанд, ки не, ба серӣ нахўрдаанд.

Умар (р) амр кард, ки зарфҳояшонро гирифта баргарданд ва худаш ба Утба ибни Фарқад (р) мактуб навишта, дар он таъкид кард:

- Ин таом аз заҳмати саҳти падар ё модари ту нест. Аз он таоме, ки худат сер шудай. Ж. мусулмононро низ сер бинамо.¹

92. Умар (р) писарашро таҳдид мекунад.

Миёни Абдуллоҳ ибни Умар (р) ва Миқдод (р) чӣ гапе гузашт. Абдуллоҳ ибни Умар (р) Миқдодро бахшид. Миқдод (р) бошад ба Амирулмўминин Умар (р) шикоят бурд. Умар (р) таҳдид кард, ки забони Абдуллоҳро мебурам.

Абдуллоҳ аз падараш тарсида, саҳобагони киромро ба назди падараш фиристонд, то ки ўро аз раъйаш бозгардонанд ва Абдуллоҳро бахшад.

Баъди он ки саҳобогон Умар (р)-ро боз доштанӣ шуданд Умар (р) нарм шуда, ба онҳо гуфт:

- Бигзоред, забонашро бибурам, то ки баъд аз ман ин кор суннат шавад ва ҳар касе, ки саҳобагони Паёмбар (с)-ро меранҷонад, забонашро бибуранд.²

93. Умми Сулайт сазовортар аст

Умар ибни Хаттоб (р) куртахоро миёни занони мусулмони Мадина тақсим мекард. Дар охир як куртаи хуб боқӣ монд. Баъзе ашхосе, ки дар хузури Умар (р) буданд ба ў гуфтанд, ки ин куртаро ба набераи Паёмбари акрам (с) Умми Кулсум (р), духтари ҳазрати Алӣ (к.в.) ва завҷаи Умар (р) бидех.

Вале Умар (р) рад кард, то ки ягон нафари хонаводаашро аз дигар мусулмонон бартарӣ надихад. Сипас, гуфт:

¹ «Маноқиби амирулмўминин», сах. 165.

² «Мунтахаби Канзу-л-уммол». сах. 4/424.

- Умми Сулайт ба гирифтани ин курта шоистатар аст, зеро ў аз ҷумлаи занҳоест, ки ба Расули акрам (с) байат кард. Ва рўзи муҳорибаи Уҳуд машки обро бардошта, моро об меод¹.

94. Умар (р) ва Отиқа (р)

Умар (р) ба назди духтари амакаш Шифо бинти Абдуллоҳи Адвия (р) кас фиристода, тағйин кард, ки фардо ба назди ман биё. Пагоҳии ҳамон рўз Шифо суи Амирулмўминин рахсипор шуд. Дар назди хонаи Умар (р) бо зани дигар-Отиқа бинти Усайд (р) вохўрд. Онҳо ҳар ду муддати як соат дарди дил карданд. Баъдан Умар (р) бо куртае баромада, онро ба Отиқа бинти Усайд (р) дод, сипас куртаи аз аввала камбаҳотарро гирифта, онро ба духтари амакаш - Шифо бахшид.

Шифо ба Умар (р) норозиёна гуфт:

- Эй Амирулмўминин, ман аз Отиқа дида пештар исломро пазируфтаам ва ман духтари амакат ҳастам на ў. Ман бо даъвати ту омадам, ў бошад аз пеши худаш омадааст. Пас чаро куртаи қиматбаҳоро ба Отиқа додӣ на ба ман?

Умар (р) гуфт:

- Он куртаи қиматбаҳоро ман ба ту доданӣ будам, аммо вақте ки шумо ду нафар ҳозир шудед, ба ёд овардам, ки Отиқа ба Расули Худо Муҳаммад (с) аз рӯи хешу таборӣ наздиктар аст. Аз ин рӯ он куртаро ба ў додам².

95. Кўзачаи асал

Умар (р) бемор шуд. Ба ў маслиҳат доданд, ки асали занбўр барояш муфид аст. Дар байтулмол зарфи асал мавҷуд буд. Умар (р) ба асо така-кунон аз хона баромада, ба масҷид расид ва ба минбар баромада гуфт, агар ба ман иҷозат диҳед, аз ҳамон зарфи асал истифода мекунам, варна истифодаи он бар ман ҳаром аст. Ҷамъомадагон самимона ва бо хушнудӣ ба ў иҷозат доданд³.

¹ Ал-Бухорӣ фил-фатҳ, сах. 5/127.

² Ал-Исоба, сах. 4/356.

³ «Мунтахаби канзу-л-уммол», сах. 4/418.

96. Китоби Худоро биомӯз

Марде зуд-зуд ба хонаи Умар (р) меомад, то ки чизе аз молу таом дарёбад. Умар(р) ин холи ўро дида, боре амраш кард:

- Бирав ва китоби Худоро (Қуръонро) биомӯз. Мард рафт ва минбаъд ба дари хонаи Умар (р) омаданаш қатъ гашт. Боре Умар (р) он мардро вохўрда барои наомаданаш ўро сарзаниш кард.

Мард гуфт:

- Китоби Худоро омўхтамак ва он маро аз дари хонаи Умар (р) бениёз гардонид¹.

97. Овозе аз қабр

Рўзе Амирулмўъминин Умар ибни Хаттоб (р) аз назди қабристонии Бақеъ, ки дар он аҳли Мадина дафн гардида буданд, гузар карда, рў ба қабрҳо овард ва гуфт:

-Салом бар шумо, эй аҳли кубур. Хабарӣ мо ба шумо ин аст, ки занони шумо аллақай шавҳар карданд, хонаҳоятон соҳиб пайдо карданд ва молҳоятон аз шумо ҷудо шуданд.

Баъди хомушии кўтоҳ муддате нагузашта нидое баланд шуд, ки мегуфт:

-Хабарӣ мо ин аст, ки ҳар чӣ пеш фиристода будем (аз амали хайр) дарёфтем, он чӣ садақа дода будем, фоида кардем ва он чӣ аз моли дунё боқӣ гузоштем аз даст додем².

98. Шаҳид писари шаҳид

Дар муҳорибаи Ямома (номи мавзеъ) Туфайл ибни Амири Давсӣ ба шаҳодат расида, писараш Амр ибни Туфайл аз як дасташ маҳрум гардид.

Боре Амр ибни Туфайл дар хузури Умар (р) меҳмон буд, ки ба наздашон таом оварданд. Амр аз хўрдани таом сар печид. Умар (р) ба ў гуфт:

- Шояд ту аз хотири дастат аз хўрдан боз истоди?

Амр ибни Туфайл гуфт:

- Оре, аз хотири набудани дастам.

Умар (р) гуфт:

¹ Канз, сах. 2/284, 4015.

² «Канзу-л-уммол», сах. 15/751, рақами 42977.

- Қасам ба Худо, ки то таомро бо дастат омезиш надихӣ, аз он намехӯрам. Пас, Амр ибни Туфайл гуфтаи Умар (р)-ро иҷро кард. Баъд аз ин Умар (р) гуфт:

- Қасам ба Худо, миёни қавм ба ҷуз ту каси дигаре нест, ки баъзе аз узвҳои баданаш дар ҷаннат бошад. Даре нагузашта Амр ибни Туфайл ба мухорибаи Ярмук (номи мавзеъ) рафта, ҳамонҷо шаҳид шуд¹.

99. Асали омехта бо об

Умар (р) ташна монда, об талабид. Ба ӯ об оварданд, ки ба он асапро омехта буданд.

Умар (р) ин обро дида, гуфт:

- Ин гуна об лазиз аст, вале ман шунидаам, ки Худованд дар каломи шарифаш қавмеро ба сабаби шахватпарастияшон айб карда, гуфтааст:

Сухани Худо:

﴿ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَدَهَبْتُمْ طِينَتَكُمْ فِي حَيَاتِكُمْ الدُّنْيَا وَاسْتَمَنَّعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْرَوْنَ
عَذَابَ أَلْهَوْنِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ ﴾ (الأحقاف: ٢٠)

«Рӯзе, ки пеш оварда шаванд кофирон бар оташ (гуфта шавад) зоеъ кардед неъматҳои худро дар зиндагонии дунявии хеш ва баҳраманд шудед ба он, пас ин рӯз ҷазо дода шавад шуморо азоби хоря ба сабаби он, ки такаббур мекардед дар замин ба ноҳақ ва бадкорӣ анҷом медедед».

(Сураи Аҳқоф, ояти 20)

Аз ин рӯ, метарсам, ки подоши ҳамаи амалҳои некам дар дунё ба ман дода шавад ва барои охират чизе боқӣ намонад. Ба ҳамин андеша, Умар (р) он обро нанӯшид².

100. Дарахте, ки шабеҳи мусулмон аст

Паёмбари Худо (с) ҳамроҳи асҳоби киром нишаста мева мехӯрданд ва лутф карда, фармуданд. Дар миёни дарахтон дарахте ҳаст, ки баргҳояш намеафтад ва он дарахт мисли фарди

¹ «Канзу-л-уммол», сах. 13/553-554, рақами 37439.

² Ат-тарғиб ват-тарҳиб. Сах. 4/117.

мусулмон аст. Ба ман бигӯед, ки он дарахт кадом аст? Асҳоб дарахтони биёбонро ҳам бурданд. Вале Абдуллоҳ ибни Умар (р) ҷавоби суолро медонист, аммо аз ҷавоб додан, хурдсолӣ ва бори нахуст дар чунин саволу ҷавоб иштирок карданаш ёро боз дошт. Асҳоб баъди наёфтани ҷавоб аз Расули Худо (с) хошиш карданд, ки эй Расули Худо (с) ба мо хабар бидех, ки он кадом дарахт аст. Паёмбар (с) гуфтанд:

- Он дарахт нахли хурмо аст.

Абдуллоҳ ибни Умар (р) ривоят мекунад, ки он ҷавоби саҳеҳ, ки дар дилам омада буд ба падарам ҳазрати Умар (р) гуфтам:

- Пас ё гуфт:

- Агар он ҷавобро дар ҳамон лаҳза мегуфтӣ, барои ман аз молу матои беҳисоб беҳтар мебуд¹.

101. Нахли хурмо ва малики Рум

Фиристодаи малики Рум бо як назокат ва латофат гуфт:

- Эй Амирулмўминин, нома аз малики Рум.

Умар (р) рисоларо кушода, дар он сатрҳои зеринро хонд:

- Баъди арзи салом, ба ман фиристодагонам арз карданд, ки дар назди шумо дарахте ҳаст, ки хангоми аз замин сар кашидан, мисли гўши фил сар мекашад, пас он чун дурри сафед қомат баланд мекунад. Баъдан ба худ ранги сабз гирифта шабеҳи зумурради сабз мешавад. Сипас рангаш сурх шуда, ба ёкути сурх мубаддал мегардад. Баъд аз ин пухта, аз беҳтарин ҳалво ҳам лазизтар мешавад. Муддате он меваи пухта дар шохи дарахт истода, сурхияш афзун мешавад ва вақти ғундоштани фаро расида аз таъсири офтоб андаке хушк мегардад. Ин мева барои сокинони муқимӣ кути лоямут ва барои мусофир тўшаи роҳ ҳисоб мушавад. Агар сухани фиристодагони ман дар бораи ин дарахт рост бошад, пас, ин дарахт аз бихишт аст. Умар (р) дар ҷавоби нома чунин навишт:

- Ба номи Худованди бахшандаи меҳрубон. Аз бандаи Худо Умар (р) – амирулмўминин ба Қайсар – малики Рум.

Салом ба шахсе, ки пайравии ҳидоятро мекунад, аммо баъд... Ба таҳқиқ фиристодагони ту дар бораи ин дарахт рост гуфтаанд.

¹ Саҳеҳи Бухорӣ, рақамаи 2811.

Нахли хурмо ҳамон дарахтест, ки онро Худованд барои Марям баъд аз Исоро таваллуд карданаш рӯёнид. Пас аз Худо битарс ва Исоро шарики Худованди якто мапиндор¹.

¹ Абухотами Сичистонӣ, «Китобу-н-нахла», сах. 120.

Мундариҷа	
Пешгуфтор	3
Умар ибни Хаттоб (р) дар сатрҳо	5
Дуъои Паёмбар дар ҳаққи Умар (р)	6
Фазилати Умар (р)	6
Дар қорҳои зерин аз дигарон пешдастӣ намуд	7
Вафоти он Ҳазрат	8
Зане, ки Худованд суханаширо шунид	8
Пиразани шоира	9
Тифли гурусна	10
Пиразани нобино	11
Аъробиё, ки ҳамроҳи модараш тавоф мекард	12
Ҷавоне, ки аз қабраш сухан мегуяд	12
Имрӯз аз Абӯбакр (р) пеш мегузарам	14
Баъд аз ту, дигар ҳаргиз касеро маъзур нахоҳам дошт	15
Зани мубғалои бемории ҷузум (маҳав)	15
Ғайрату рашки Умар (р)	16
Умар (р) ва муолиҷаи уштур	16
Эй ғулом, маро бо худ бубар	17
Умар (р) писарашро адаб медиҳад	18
Умар (р) зарфи обро мебардорад	18
Туру на гӯш мекунам на итоат	19
Оё таом пас аз таом	20
Зане, ки аз шавҳараш дур аст	20
Оё таом пас аз таом	21
Зане, ки аз шавҳараш дур аст	23
Зан дарёфт ва Умар (р) хато кард	23
Ҳароина, аз ту шайтон метарсад, эй Умар (р)	24
То мардум сер нашавад рағнаро намеошомам	24
Умар (р) худаширо ба худаш муаррифӣ мекунад	25
Эй Амирулмўминин, аз Худо битарс	25
Дар шумо ду айб ҳаст	26
Ғайр аз он, ман либоси дигаре надоштам	26
Доноии Ҷарир	27
Агар қач рафтӣ ростат мекунем	27
Умар (р) ва Убай ибни Каъб (р)	28
Умар (р) об менӯшад	29
Ҷойгузинатро хаста кардӣ	29
Фазилати Усома ибни Зайд (р)	30
Меҳрубонӣ кардӣ, меҳрубонӣ зоҳир карданд	30
Умар (р) сари ибни Ҳузофаро мебӯсад	31
Савора ва ганиматҳо	33
Шоҳи гурезпо	34
Ҳамнишинатро ба таваллуди писар мужда бидех	34
Шайхи тавбақор	36
Биё, ба назди фалон мард меравам	37
Умар (р) болои хона мебарояд	38
Марде, ки занон ба ӯ нидо мекунанд	39
Дар назди Худо чи ҷавоб медиҳӣ?	40
Мактуб аз Умар (р) ба рӯди Нил	41
Умар (р) амири Мисро ба ёри даъват намуд	42
Умар ва Усома (р)	43
Сурука ва тоҷи Кисро	44

Илҳоми Умар (р)	45
Ҳамаи шумо бихишти ҳастед, ба ҷуз марде	46
Аз каромоти Умар (р)	47
Оё худро ба Умар (р) баробар мекунӣ?	47
Баракати дуъои Умар (р)	48
Ахли оилаатро аз сухтор наҷот дех!	49
Умар (р) ва роҳиб	49
Бемории Умар (р)	50
Умар (р) ва Ҳурмузон	51
Яхудии хоин	52
Умар (р) қасоси мазлумро мегирад	54
Одилона ҳукм кардӣ	54
Умар (р) фарзандашро мебӯсад	55
Умар (р) фарзандашро ҷазо медихад	56
Хостгории Набӣ (с) Ҳафса (р)-ро	57
Марди муртад (аз дин баргашта)	57
Умар (р) миёни сахтгирӣ ва нармрафторӣ	58
Ғазаби Форук	59
Умар (р) дар саҳифаҳои Таврот	60
Ҳайбати Умар (р)	61
Умар (р) хунбаҳо медихад	61
Зарбае дар роҳи Худо	62
Шавҳарам ҳалок шуд	63
Аббос (р) дар асорат	63
Умар (р) тағояшро мекушад	64
Умар (р) ғуломро посбонӣ мекунад	65
Ғуломи амин	65
Хоби Умар (р)	66
Кӯдаки ширмак ва чаҳор зан	70
Амири зоҳид	71
Ибни Умар (р) ва хурдани гӯшт	71
Абумӯсо (р) ва марди шаробхор	72
Духтари ширфурӯш	72
Саҳми Абдуллоҳ ибни Умар (р)	73
Муҳорибаи ҷиср (купрук)	73
Оё рӯзи киёмат гуноҳи маро мебардорӣ?	74
Ман зулм кардам	74
Ҳамёни динор	75
Тифл дар миёни қабрҳо	75
Войи Умар (р)	77
Мӯйсафеди ғарқшуда	78
Амири фақир	79
Саид ибни Омир (р) ва ахли Ҳимс	80
Умар (р) ва ходимон	81
Аз таоме, ки хӯрдӣ мусулмононро низ зиёфат намо	82
Умар (р) писарашро таҳдид мекунад	84
Умми Сулайт сазовортар аст	86
Умар (р) ва Отиқа (р)	87
Кӯзачаи асал	88
Китоби Худоро биомӯз	88
Овозе аз қабр	90
Шаҳид писари шаҳид	90
Асали омехта бо об	91

Дарахте, ки шабеҳи мусулмон аст
Нахли хурмо ва малики Рум

91
92

**КИТОБҶОЕ, КИ АЗ ТАРҶУМОНИ ИН КИТОБ
ТО БА ҲОЛ ТАРҶУМА,
БАРГАРДОН ВА ТАҲИЯ ШУДААСТ:**

1. Саду як қисса аз ҳаёти Муҳаммад (с);
2. Саду як қисса аз ҳаёти Абӯбақри Сиддик (р);
3. Саду як қисса аз ҳаёти Умар (р);
4. Саду як қисса аз ҳаёти Усмон (р);
5. Саду як қисса аз ҳаёти Алӣ (р);
6. Саду як қисса аз ҳаёти Умар ибни Абдулазиз (р);
7. Тафсири мухтасари Хатлонӣ дар се ҷилд;
8. Таърихи хулафои рошидин: Абӯбақр (р) ва Умар (р);
9. Таърихи хулафои рошидин: Усмон (р) ва Алӣ (р);
10. Шинохт ва мақоми Саҳоба (р) дар Ислом;
11. Оиша - пешвои бонувони мўъмин ва дўстдоштатарин;
ҳамсари Паёмбари Парвардигори оламин;
12. Панҷоҳ амале, ки шарият занонро аз он боз медорад;
13. Бонувони хонадони нубувват;
14. Аниси занони покдоман;
15. Даҳ ёри бихишти;
16. Чӣ бояд кард, то ҳамсарат туро дўст дорад;
17. Бисту панҷ суол аз неъмат ва азоби қабр;
18. Ҳазор ҳикмат;
19. Лаънатшудагон дар ҳадисҳои набавӣ;
20. Моҳи Рамазон, истиқбол ва бузургдошти он;
21. Одоб ва хусусиятҳои моҳи Рамазон;
22. Фазилати шаби Қадр ва даҳаи охири моҳи Рамазон;
23. Амирулмўъминин Ҳасан ибни Алӣ ибни Абӯтолиб (р) шахсият ва асри ӯ;
24. Кудаконе дар атрофи Паёмбар (с);
25. Хушбахттарин зан дар олам;
26. Луълӯъ ва марҷон аҳодиси муштаракӣ Саҳеҳи Бухорӣ ва Муслим;
27. Зиндагиномаи Имомон;
28. Шарҳи ақидаи аҳли суннат ва ҷамоат;
29. Биҳишт;
30. Сирати комили Ҳусайн (р), аз вилодат то шаҳодат.

Ҳадафи Бунёди ҷамъиятии «Васатият»

Бунёди ҷамъиятии «Васатият» мутобиқи қонунгузорию амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолияти худро ба роҳ монда, ҳадафҳои асосии он иборатанд аз:

-Баланд бардоштани савияи илмию фарҳангии миллати тоҷик.

-Таҳқиқ ва пажӯҳиши таърих ва тамаддуни шарқӣ бо услубҳои тоза ва замонавӣ.

-Расонидани аҳкоми дини мубини Ислом тавассути китобҳои пурмухтаво ва асил дар партави **Қуръон ва Суннат** ва тибқи мазҳаби **Имоми Аъзам Абӯҳанифа** (р).

-Муттаҳидсозии тамоми мардуми Тоҷикистони азиз новобаста аз миллату наҷод дар атрофи **қонун ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон**.

-Хидмати содиқона ба миллат ва давлати куҳанбунёди тоҷик ва зиддият бо ҳар гуна ихтилоф ва зуҳуроти номатлуб.

-Наشري китобҳои асилу нобе, ки аз гузаш-тағони солеҳамон ба мо расидааст.

Албатта имони комил ва яқин дорем, ки бо ёрии Худованд ба ин ҳадафҳо муваффақ хоҳем шуд. Аз ин хотир ҷамагонро ба хондани чунин китобҳо тавсия менамоем, то аз ҳар гуна инҳирофот ва каҷравӣ со-лим бошем ва обурӯю эътибори миллати азизамонро ҳифз намуда, парчами давлати соҳибистиқлоламонро боз ҳам баландтар бардорем.

Райсати Бунёди ҷамъиятии «Васатият»

Варакаи иртибот байни хонанда ва ношир

АССАЛОМУ АЛАЙКУМ ВА РАҲМАТУЛЛОҲИ ВА БАРАКОТУХУ.

Хонандаи гиромӣ, хоҳишмандем саволномаи зеринро бо ҷавобҳои дақиқ пур созед. Ин саҳифаро бурида ба нишони электронии мо ирсол намоед ва як китоби тозабанаширрасидаи моро ройгон дарёфт хоҳед кард.

Ному насаб: _____

Вазифа: _____

Маълумот: _____

Суроға: _____

Телефон: _____

e-mail: _____

- Дар бораи ин китоб _____

(номи китоб)

аз кучо хабардор шудед?

а) аз китобхона

б) аз рафикон

в) аз эълону реклама

г) аз намоишгоҳ

- Ин китобро аз кучо харидед?

Номи китобхона, намоишгоҳ ё фурӯшгоҳ _____

Назари шумо дар бораи услуби китоб

а) оддӣ

б) хуб

в) олий

(лутфан тавзеҳ бидихед, барои чӣ?) _____

- Назари шумо дар бораи сифати китоб:

а) оддӣ

б) хуб

в) олий

(лутфан тавзеҳ бидихед, барои чӣ?) _____

- Назари шумо дар бораи нархи китоб:

а) арзон

б) муносиб

в) гарон

(лутфан тавзеҳ бидихед, барои чӣ?) _____

١٠٠ قصة وقصة من حياة
عمر بن الخطاب رضي الله عنه

ترجمة: محمد اقبال صدرالدين